Intervju: Zoran Ivošević

VUČIĆ JE POČEO RAZROKO DA GLEDA

Politička anatomija saobraćajne nesreće

SMRT NA DRUMU U PRISUSTVU VLASTI

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01462

9 770353 802002

VREME

broj 1466

7. februar 2019.

PROTESTI, BOJKOT, IZBORI

PRVAK DRAME POZORIŠTA LUTAKA

Nominujte kompanije, preduzeća
i dobročinitelje iz svog okruženja za
VIRTUS nagradu za filantropiju!

ROK ZA PRIJAVLJIVANJE JE 19. FEBRUAR!

www.tragfondacija.org/virtus18

VREME
BROJ 1466
7. februar 2019.

04 Zoom: Proba paljevine Rajhstaga

06 Politički život:
Prvak drame u pozorištu lutaka

10 Politička anatomija saobraćajne nesreće:
Smrt na drumu u prisustvu vlasti

13 Nuspojave:
Još Severnija Makedonija

14 **"1 od 5 miliona" u Kosovskoj Mitrovici: Bitka za dušu grada**

16 Intervju: Zoran Ivošević,
bivši sudija Vrhovnog suda

21 Reagovanje:
Sve dozvole je dala prethodna vlast

22 **Uloga mača u srpskoj politici: Predsednik iznad Ustava**

25 TV Manijak: Godina svinje

26 Ministar policije na obeležavanju Seče knezova: Početak bune protiv dahija

28 Paradigma pravne bruke: Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu 16923/18

31 In memoriam: Laslo Švirtlih (1946–2019)

32 Republika Srpska:
Propadanje, apatija i strah

36 Lični stav:
Referendumom protiv partokratije

KULTURA

38 **Intervju: Branko Rosić, pisac**

41 Inicijativa: Čitanje je otrežnjenje

42 Knjiga: O demonima, raznim

44 Intervju:
Miroslav Miša Terzć, reditelj

46 Koncert: Reci popu – pop!

47 Istorija stripa:
Zatomljeno nasleđe

SVET

48 Venecuela: Lov na Madura

54 Rat protiv Huaveja:
Ko će kreirati budućnost

MOZAIK

58 Intervju:
Simon Ilze, direktor HBS

61 Navigator:
Razdigitalizovane klejbezable

62 Vreme uživanja: Tremoços

U gradu koji je okovan strahom, gde vlada samo zakon jačeg, pobunilo se nekoliko desetina ljudi sa porukom da je ovo što se dešava prevršilo svaku meru

PIŠE: SLOBODAN GEORGIJEV

Aleksandar Martinović izmislio je odredbe Ustava koje ne postoje, pa je redakcijama poslata najava događaja, u kojoj stoji da će premijerka Brnabić, prvi put u svojstvu "izaslanika vrhovnog komandanta" uručiti srednjovekovne srpske mačeve polaznicima prethodnih klasa Visokih studija bezbednosti i odbrane

PIŠE: DAVOR LUKAČ

"Od mnogih savremenih domaćih pisaca razlikujem se po tome što nisam pisao levitirajući u nekim autopsihološkim dnevnicima bez ikakvih kopči sa savremenim trenutkom i životom. Radio sam, i dobro znam kako izgleda kada se tresu nervi od kritika na kolegijumima a želudac od silnih kafa između dva otkucaja kartice za zaposlene"

RAZGOVARALA: SONJA ĆIRIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: **Milovan Milekoviċ**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

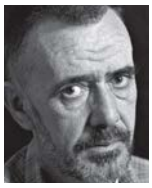
marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Proba paljevine Rajhstaga: Uloga čučavca u poremećenom varenju političkih činjenica, vešala, spot i kad mačka pada u crtanom filmu

Ovde je u glavama apologeta vlasti došlo do jednačenja Vučića i države (pa i društva) i samo nam fali uvođenje neke februarske diktature gde bi maketa vešala bila ključni dokaz da se radi o glavi i budućnosti nacije, kao što je tumačena paljevina Rajhstaga

RADIKALIZACIJA NEZADOVOLJSTVA: PRETNJA NJEMU

Maketa vešala izbila je u prvi plan aktuelnog prepucavanja ovih što čvrsto sede u svojim foteljama (izuzev zlosrećnog direktora Koridora Srbije koji je bio prisiljen da podnese ostavku nakon saobraćajne nesreće sa smrtnim ishodom) i ovih što šetaju u sve većem obimu i u sve više gradova Srbije.

Od toga je maltene izbila proba paljevine Rajhstaga, sudeći po histeričnim udarnim vestima i njihovoj intonaciji u medijima bliskim Aleksandru Vučiću, a on sam je kod Milomira Marića na TV Hepi rekao da je to kao direktna pretnja isključivo njemu namenjeno. Tu je Vučić u pravu, jer i nema nekog drugog ko bi izazvao radikalno nezadovoljstvo dela društva, mada se, u poslednje vreme, ističe i premijerka Ana Brnabić.

Vučić se pita gde to ima u demokratskim društvima, a eno Amerikanci svako malo na protestima vešaju Trampovu lutku, a oni u Parizu tegle u koloni maketu giljotine. Dakle, ima, samo što to tamo ne izaziva toliku moralnu paniku i ne smatra se da su time ugrožene institucije društva i države.

Ovde je u glavama apologeta vlasti došlo do jednačenja Vučića i države (pa i društva) i samo nam fali uvođenje neke februarske diktature gde bi maketa vešala bila ključni dokaz da se radi o glavi i budućnosti nacije, kao što je tumačena paljevina Rajhstaga.

IMPOTENTNOST REAKCIJA: VUČIĆ ZNA KO JE TAJKUN

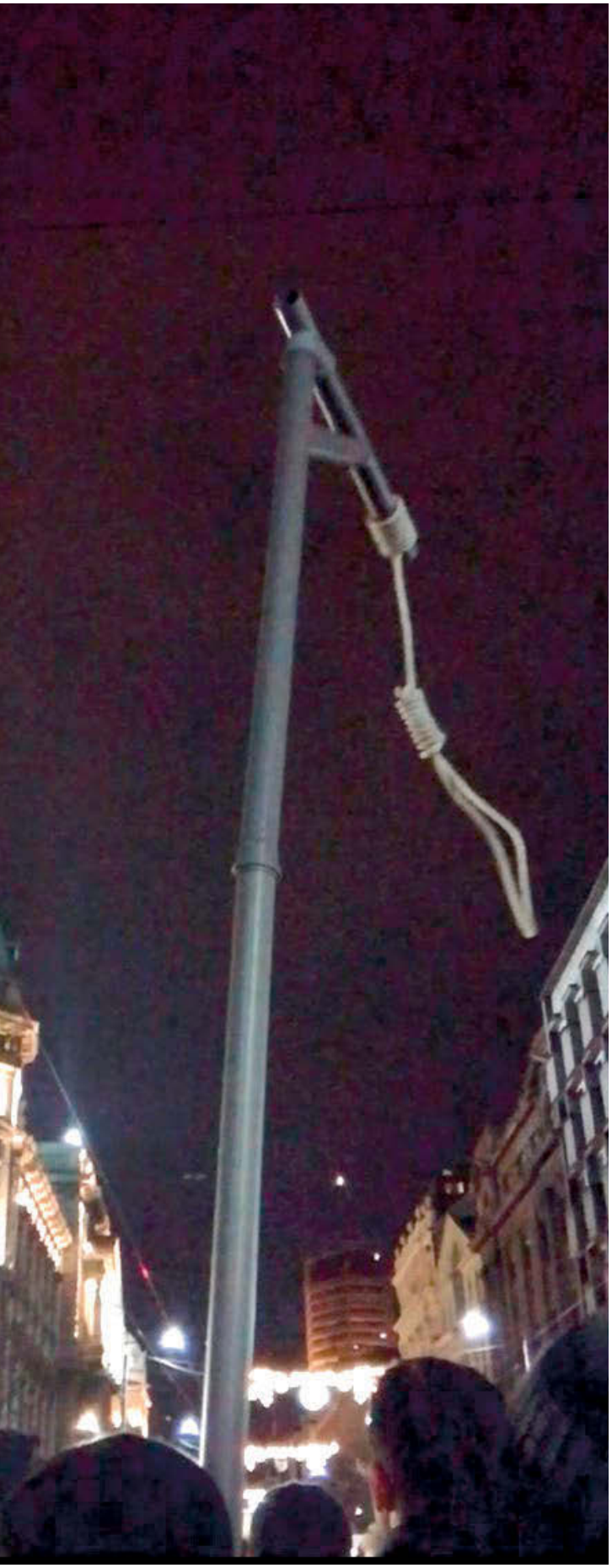
Srbija je, u međuvremenu, pala iz grupe slobodnih zemalja u grupu delimično slobodnih zemalja na skali osnovnih sloboda, objavila je organizacija Fridom haus u svom novom izveštaju "Sloboda u svetu 2019".

Stanje u Srbiji se u odnosu na prošlu godinu pogoršalo za šest poena u kategorijama političkih prava i građanskih sloboda, i ove godine ima 67 poena i svrstava se u grupu zemalja koje su imale najveće gubitke u jednoj godini.

Status Srbije je pao sa slobodnog na delimično slobodan zbog pogoršanja u održavanju slobodnih izbora, nastavljenih pokušaja vlade i vlastima bliskih medija da podrivaju nezavisne novinare kroz pravno uznemiravanje i kampanje blaćenja i defakto akumulaciju izvršnih ovlašćenja predsednika Aleksandra Vučića što je u suprotnosti sa njegovom ustavnom ulogom, navodi se u izveštaju.

U delu izveštaja o Balkanu navodi se da predsednik Srbije Aleksandar Vučić i predsednik Crne Gore Milo Đukanović "nastavljaju da učvršćuju svoju državnu moć oko sebe i svojih klika, podrivajući osnovne standarde dobre vladavine i prevazilazeći njima dodeljene ustavne uloge".

Njima kao da su izveštaj diktirali "Đilas, Jeremić, Obradović i ostala žuta ološ" jer i oni ukazuju, kao i demonstranti u uličnim šetnjama, na neslobodu izbornog procesa,

medijsku neslobodu i nesputanu moć pojedinca i klike oko njega.

Rastislav Dinić na sajtu "Peščanika" podseća na tekst iz 2009, "Iran na ivici", u kome Slavoj Žižek piše:

"Kada se autoritarni režim približi svojoj konačnoj krizi, njegov raspad se po pravilu odvija u dva koraka. Pre kolapsa, dolazi do misterioznog preloma. Odjednom, ljudi znaju da je igra gotova i više se ne plaše. Nije stvar samo u tome da režim gubi legitimitet, već i u tome da njegova upotreba moći počinje da se doživljava kao impotentna panična reakcija. Svi znamo onu klasičnu scenu iz crtanih filmova. Mačka dolazi do ivice provalije, ali nastavlja da hoda, nesvesna da više nema tlo pod nogama. Ona pada tek kada pogleda nadole i primeti ambis ispod sebe. Kada režim izgubi autoritet, on je poput mačke iznad provalije: da bi pao, treba ga samo podsetiti da pogleda nadole..."

Najbolji primer "impotentne panične reakcije" je sad već čuveni spot SNS-a u kome tobože Jeremić i Đilas ljube ruku tajkunu koji im daje pare za organizovanje protesta. Ako ste imali samo slutnju ko je scenarista spota, Vučić je sam tu sumnju otklonio tvrdeći da je tajkun u toj "patetično impotentnoj reakciji" lično Miroslav Mišković, mada se iz tog igranog uratka ne može ni naslutiti ko je zapravo tajkun.

POKAŽI TVOJ MI FOTO: SANITARIJE NA FILOZOFSKOM

Toj impotentnosti pridružila se u svom medijskom nastupu na televiziji Pink, 3. februara 2019, premijerka Ana Brnabić. Po ugledu na svog ministra Mladena Šarčevića, pokušala je da izvrši politički pritisak i ponizi nastavnike i saradnike Filozofskog fakulteta u Beogradu koji su podržali građanske proteste. Posebno su, saopštili su pokretači inicijative "105 od 5 miliona" Filozofskog fakulteta u Beogradu, za osudu njeni napadi i pokušaji nipodaštavanja "naše uvažene koleginice Marije Bogdanović, profesorke emerite, bivše dekanice našeg Fakulteta i bivše rektorke Univerziteta u Beogradu". "Nažalost, kako to obično biva sa ovom vlašću, premijerka je manipulacijama, zamenom teza i već uobičajenim ignorisanjem postavljenih pitanja o ugroženosti demokratije u Srbiji, unizila samu sebe i potvrdila bojazan, koju smo izrazili još ranije u pismu podrške protestima, da u našem političkom sistemu prepoznajemo brojne znake diktature, da su građanima ukinute političke, ekonomske i kulturne slobode i da progonima u tabloidima, pretnjama, pritvorima, sudskim procesima i nasiljem pokušavaju da se zastraše i ponize građani Srbije."

Stanje svih državnih objekata, poput škola, fakulteta, bolnica, domova zdravlja, policijskih stanica i kasarni, predstavlja odraz u ogledalu države, koju zakoni obavezuju da brine o njihovom održavanju. Nažalost, u mnogim takvim zgradama često nisu obezbeđeni ni osnovni uslovi za obavljanje odgovarajućih aktivnosti. Premijerkino pokretanje pitanja sanitarnih uslova na Filozofskom fakultetu u Beogradu (pokazivanje slika čučavaca) samo je providan pokušaj odvraćanja pažnje od osnovnog društvenog problema Srbije danas – galopirajuće autokratije i gušenja građanskih sloboda. ¶

PRVAK DRAME POZORIŠTA LUTAKA

Zbog čega u Srbiji nema uslova za fer i poštene izbore? Može li ih Aleksandar Vučić ipak raspisati i šta sve može uticati na njegovu odluku? Zašto nije moguće zamisliti dijalog između vlasti i oponenata? Kakva je tu uloga "afere vešala"? Kako je bojkot postao ne samo realna nego i jedina opcija opozicije? Što, zaista, pokazuje naprednjački propagandni spot? Koliko su zaista validna hvalisanja predsednika Srbije da naprednjacima raste podrška, a opoziciji pada? I, konačno, dokle se stiglo na protestnim šetnjama

Privođenje 150 lica sa policijskim dosijeima za televiziju, uvođenje doživotne robije, dolazak u Beograd predsjednika Rusije Vladimira Putina, skora turneja Aleksandra Vučića po svim okruzima, čaršijske glasine o skorom povlačenju premijerke Ane Brnabić, vulgarni naprednjački spot protiv Dragana Đilasa i Vuka Jeremića kao direktan produžetak kampanje za beogradske izbore... Da li je sve pobrojano i još ponešto pokušaj predsjednika Srbije da propagandno-političkim presingom amortizira efekte protesta građana širom zemlje ili najava novih redovnih vanrednih parlamentarnih izbora?

Naime, obrazac je dobro poznat. Najprije je sam Vučić rekao da su izbori jedino što će dati opoziciji i građanima na protestnim šetnjama – "sve da ih je pet miliona". A onda je uslijedilo tradicionalno femkanje i podizanje napetosti kao u cirkusu kada krotitelj stavlja glavu u lavlja usta: eto, cijela Srpska napredna stranka je za izbore, ali on važe važne državne razloge... Vučić, zapravo, time nagovještava skori proboj u rješavanju kosovskog problema, što opet može biti i prilika za traženje nove potvrde legitimiteta kod birača, te – u isto vrijeme – klasična demonstracija pred Evropskom unijom, Sjedinjenim Američkim Državama, Rusijom i svim zainteresiranim međunarodnim "faktorima" kako je on početak i kraj ama baš svega u Srbiji, jedini relevantan sugovornik i dovoljno moćan čovjek da provede svaki dogovor.

Međutim, odnedavno ova stabilokratska formula uspjeha ozbiljno štuca.

"Onoga dana kada se u Beogradu u prvoj šetnji okupilo 15.000 ljudi, prestao sam da razmišljam o Vučiću i njegovim odlukama", kaže za "Vreme" Dragan Đilas, jedan od osnivača Saveza za Srbiju. "Ljudi na ulicama Srbije doveli su do toga da prvi put posle sedam godina od Vučića i njegovih odluka ništa ne zavisi."

SERIJA GREŠAKA U LUTKARSKOM POZORIŠTU

Zaista, Vučić u posljednja dva i po mjeseca djeluje kao političar koji je izgubio inicijativu i nikako ne može da je povratiti ma što uradio ili rekao.

"Košarkaškim rečnikom rečeno – ušao je u seriju grešaka", komentira Rajko, jedan od redovnih učesnika protesta. "Kad god se pojavi na televiziji samo izvede još više ljudi na ulice. Hvala mu."

Ništa u tom kontekstu nije mu popravio "kontramiting" prilikom Putinove posjete, obećanje dato u Davosu da će popraviti medijsku situaciju u Srbiji, hapšenje predsjednika općine Grocka i funkcionara SNS-a Dragoljuba Simonovića zbog spaljivanja kuće novinara Milana Jovanovića, iznuđena ostavka direktora Koridora Srbije Zorana Babića (vidi tekst na strani 10)... Naprotiv, protesti se šire i omasovljuju po cijeloj Srbiji. Znajući koliko je njegov aktualni režim rigidan i netolerantan i prema najmanjoj kritici, javnost je zato u nedoumici da li će Vučić "presjeći situaciju" raspisivanjem izbora. Naime, kolebanja i razmimoilaženja unutar SNS-a još uvijek su u domenu nagađanja i špekulacija, ova partija i dalje kontrolira cjelokupne financijske tokove, a njena medijska mašinerija ne pokazuje znakove zamora.

"Može da raspiše izbore i imaće problem jer će još više ljudi biti na ulicama iz dana u dan", nastavlja Đilas. "Može da ih ne raspiše – imaće problem jer opozicija neće u Skupštinu već je sa građanima na ulici. Vučić se ponaša kao čovek koji sedam godina radi kao uspešan režiser u lutkarskom pozorištu i vuče sve konce i

KONCENTRACIJA CELOKUPNE MOĆI: Zna se i čije »

Foto: M. Milenković

koji je odjednom prebačen da radi u pozorištu sa živim ljudima. A on to ne zna – on funkcioniše samo kad su svi oko njega lutke."

Bezbroj je razloga što su svi dosadašnji izbori bili svojevrsno lutkarsko kazalište; dokazi o nepravilnostima, kršenju zakona, zloupotrebi vlasti i odsustvu elementarnih fer uvjeta mogli bi ispuniti čitavu biblioteku. Ako nekom nije jasno o čemu je točno riječ, neka makar i ovlašno obrati pažnju na trenutnu "aferu vješala". Među desetinama hiljada učesnika posljednje protestne šetnje u Beogradu, bile su tri osobe sa nekakvim vješalima – inače čestim "rekvizitom" na demonstracijama u svim demokratskim zemljama. No, to je dovelo do eskalacije "moralne panike" i nadripolitičke korektnosti od vrha države do njihove najniže medijske služinčadi, pa unisono optužuju opoziciju da poziva na "linč, silovanje, nasilje", odnosno – da su joj vješala politički program. Ili, prevedeno na jezik dobrog dijela biračkog tijela, učešće na savršeno mirnim protestnim šetnjama postalo je novo krivično djelo. Koliko je ovo zastrašivanje građana uključeno u predizborne pripremne radove?

"Ne očekujem raspisivanje izbora zato što oni podrazumevaju fer i poštene uslove, a vlast očigledno još uvek nije spremna na to", kaže za "Vreme" Zoran Lutovac, predsjednik Demokratske stranke, osnivača i članice Saveza za Srbiju. "Čak i raspisivanje fingiranih 'izbora' ne ide im u prilog jer na takve izbore ne bi izašla prava opozicija što bi delegitimizovalo rezultate takvih izbora. Sve u svemu, o izborima, kao o svemu ostalom odlučuje jedan čovek koji danas kaže jedno, a sutra sasvim nešto drugo. Kada odluke zavise od raspoloženja jednog čoveka, nezahvalno je davati bilo kakve prognoze."

RIJALITI KONCEPT

Upravo čvrsta odluka Saveza za Srbiju, ali i drugih opozicionih stranaka o bojkotu eventualnih parlamentarnih izbora donose novu nepoznanicu. Sa jedne strane, ove partije se izlažu riziku daljnje marginalizacije, gubitku ionako oskudnog financiranja, praktično izlasku iz političkog sistema... No, sa druge – ništa im više nije ni preostalo: em su protiv izlaska na još jedne izbore pod dosadašnjim uvjetima učesnici protestnih šetnji, em ih je iskustvo – posebno poslije lokalnih izbora u Lučanima – naučilo da pod datim političkim okolnostima nemaju tu što tražiti. Inzistiranje po svaku cijenu na zadržavanju ili sticanju statusa parlamentarne stranke pokazalo se, u načelu, kao kontraproduktivno; iz svakog sljedećeg izbornog ciklusa, opozicija je izlazila samo slabija, anemičnija, neuvjerljivija. To potvrđuje i Lutovac:

SVE VIŠE UČESNIKA: Protestne šetnje

Foto: Bojan Stekić

"Efekat je bio, uz časne izuzetke, uglavnom negativan jer su građani opozicione poslanike doživljavali uglavnom neopravdano kao političare koji nisu tamo zbog građana nego zbog lične promocije i ličnih privilegija."

A da bojkot i te kako može biti efikasan, vidjelo se prilikom govora predsjednika Slovenije Boruta Pahora u Narodnoj skupštini. Čim su opozicioni poslanici napustili skupštinsku salu, naprednjačka većina je ostala ogoljena u svoj svojoj prostoti, a Vučić prestao biti vijest.

"To je jasna poruka za sve – Srbija je počela da se menja", objašnjava Đilas. "Opozicija više neće da sedi u skupštinskoj sali da je tamo vređaju, utišavaju, sprečavaju da govori... Umesto sedenja i slušanja uvreda od strane martinovića, rističevića i sličnih, opozicioni poslanici su izašli iz Skupštine i postali deo naroda."

Mada je u redovima poslaničkog kluba Demokratske stranke bilo popriličnog razmimoilaženja prije nego što su napustili skupštinsku salu, i Lutovac smatra da je vrijeme tolerancije pseudoparlamentarizma završeno:

"Bojkot zasedanja Skupštine pokazao je spremnost opozicionih poslanika da ne pristaju na dalje ponižavanje. Na drugoj strani, egzibicionizam vladajućih poslanika ostao je bez publike i inspiracije u samoj sali, što utiče i na smanjenu gledanost. Opozicija je pak postala interesantnija medijima u hodniku nego u samoj sali jer je pokazala da više ne pristaje po svaku cenu na medijske mrvice javnog servisa u rijaliti konceptu."

Riječi obojice sugovornika "Vremena" i prije nego što su ih izrekli potvrdio je Aleksandar Martinović, šef naprednjačke poslaničke grupe. Naime, čim je opozicija napustila Skupštinu, osuo je po njenim poslanicima da ih zanimaju samo dnevnice, jeftini ćevapčići u skupštinskom restoranu, kako tuku žene, kradu i slično

iz napredno-tabloidnog repertoara. Ovaj istup bez ijedne originalne i već bezbroj puta ponovljene riječi ipak nije odavao sigurnost. Naprotiv – iz njega se vidjela nesigurnost pred nečim, još prilično nedefiniranim, što se sve više pomalja u političkom životu. Ista stvar je i sa vulgarnim naprednjačkim spotom čije su mete Đilas i Jeremić.

SAMI O SEBI

U namjeri da ovu dvojicu opozicionih lidera ponize i ogade građanima prikazujući ih kao tajkunsko-mafijaške poslušnike, naprednjački propagandisti su, zapravo, ispričali priču o sebi. Konkretno – kako prosječni pristalica SNS-a doživljava funkcioniranje političke partije. Pod jedan – o svemu isključivo odlučuje zastrašujuća figura jednog jedinog moćnika; dva – svi ostali su samo puki izvršioci na strogo određenom mjestu u hijerarhiji organizacije; tri – za sve što rade i govore dobivaju naknadu u novcu ili privilegijama; i, konačno – masovni skupovi podrške samo su kulise i vješta režija. Ova posljednja poruka i te kako žulja naprednjačke povjerenike pošto im je centrala razrezala masne kvote o broju duša koje moraju "izvesti" da aplaudiraju Vučiću kada krene u obilazak okruga. Jednostavno, u DNK ove partije nema mjesta za samostalno razmišljanje, slobodno izražavanje i djelovanje bez nekog ćara, opipljivog ili obećanog – kako za koga.

Iako je naprednjački vulgarni spot namijenjen zbijanju sopstvenih redova, on ukazuje i da neće biti nikakvog dijaloga sa opozicijom kako bi se postigao makar i minimum potrebnih uvjeta za fer i poštene izbore.

"Očigledno je da ova vlast ne uzima svoje građane za ozbiljno, a opoziciju tretira kao neprijatelja, umesto kao političkog protivnika", kaže Lutovac. "Zato se čini da je u ovom trenutku jedina opcija kombinacija neformalnih pritisaka putem protesta i dobro osmišljene političke akcije opozicije koji bi kumulativnim dejstvom mogli da dovedu do elementarnih uslova za normalne izbore."

Mada je bojkot Skupštine i eventualnih parlamentarnih izbora sredstvo, a nipošto konačni cilj, za Đilasa je – kako trenutno stvari stoje – to jedina realna opcija u rukama opozicije:

"I ne samo da je realna, nego jedina moguća. Opozicija je i kroz sporazum sa narodom dala jasne garancije da bez ispunjenja zahteva u vezi sa izborima, na istima neće učestvovati. Dakle, Vučić može da se na izborima takmiči sam sa svojima. Nas tamo biti neće. A što se tiče eventualnih razgovora o izbornim uslovima, ne mogu ni da ih zamislim pošto i predsednik i navodna premijerka stalno ponavljaju da neće da pričaju sa opozicijom."

Mora se priznati da je zaista teško zamisliti Vučića da u bilo čemu na unutrašnjopolitičkom planu popusti, sve i da iz nekog razloga hoće. Njegov mehanizam vlasti tako je, naprosto, sazdan – svaka, pa i najmanja slabost uočena na javnoj sceni, prijeti mu potpunim urušavanjem. Odsustvo ideologije, kampanje bez kraja i kon-

Naprednjački vulgarni spot zapravo je priča o njima samima

ca posvećene pumpanju ličnog rejtinga, autoritarni stil vlasti, sistematsko zastrašivanje i difamacija čitavih kategorija stanovništva – samo su neke od karakteristika aktualnog režima što, svakako, ne predstavlja stabilan politički temelj ni za što trajno. Koliko je već uzdrman, najbolje svjedoče protestne šetnje kao prvi pravi izazov Vučiću otkako drži vlast.

"Širenje protesta može da podstakne donošenje odluke o raspisivanju izbora, kako bi se okončali protesti", kaže Lutovac. "Međutim, to može izazvati još veću eskalaciju protesta i zato je takva odluka rizična."

Da je svjestan tog rizika, priznaje na svoj način i sam Vučić. Ne bi li pokazao da protestne šetnje nisu izazvale ni mikroskopske pukotine na njegovoj kuli moći, nego da su je čak i učvrstile, mašio sa za istraživanja javnog mnjenja. Cilj mu je da demoralizira opoziciju i građane, te uvjeri u svoju nedodirljivost dio pokolebanih pristalica. Od procjene koliko je u tome uspio, u velikoj mjeri će zavisiti i odluka o raspisivanju izbora. Ali, koliko su zaista validni Vučićevi podaci da SNS ima podršku 55 posto građana, a opozicija 12,5 posto ili tako nešto?

"Možda se to ne vidi jasno, ali u toku je široka i sveobuhvatna režimska kontraofanziva na svim poljima", kaže za "Vreme" Đorđe Vukadinović, narodni poslanik i urednik "Nove srpske političke misli". "Vučić je zabrinut što protesti ne jenjavaju, nego se šire poput požara. Rezultate istraživanja javnog mnjenja koji se objavljuju poslednjih dana vidim kao deo te kontraofanzive, jer je potrebno pokazati da masovni protesti nisu naškodili Vučićevom rejtingu, nego su ga, štaviše, još ojačali. To, međutim, nije realno, niti verovatno. A pogotovo ne rezultati po kojim SNS sam ima 55 odsto, PUPS 3,5, SNP 2 i tako dalje. Ispada, dakle, da cela ta koalicija ima skoro 65 odsto glasova iako na prethodna dva izborna ciklusa nisu imali više od 48 odsto."

PROLJEĆE ĆE STIĆI, A MI ĆEMO OSTATI U SRBIJI

U svakom slučaju, protestne šetnje otvorile su novo poglavlje u političkom životu Srbije. Ma koliko među njihovim učesnicima bilo pristalica "antipolitike" i vanstranačkog organiziranja (kako god to zamišljali), jedini normalan način da vlast i njeni oponenti odmjere svoje snage jesu fer i pošteni izbori. No, poznavajući dosadašnju praksu i osionost režima, to se neće desiti – bar ne skoro. Zemlja će zato potonuti u još dublju krizu.

"Srbija je već dugo u političkoj krizi jer ne postoji normalan politički život, ne postoje podela i međusobna kontrola tri grane vlasti, institucije ne funkcionišu, sve je u službi jednog čoveka i njegove autokratske vladavine", zaključuje Zoran Lutovac.

Da je kriza odavno obilježje života u Srbiji suglasan je i Dragan Đilas:

"Društvo kao celina je u krizi. Mi imamo krizu u svim oblastima. To se vidi na svakom koraku, od škole preko medija do posla. Loša posledica toga je šestostruko povećanje broja onih koji su zemlju napustili od 2012. godine, uništena ekonomija, kriminalizacija, pad tolerancije u društvu... Sve ovo i još mnogo toga posledice su zla koje danas upravlja Srbijom. Ukoliko oni ostanu na vlasti, ne postoje granice krize niti loših stvari koje će nam se desiti." ¶

FILIP ŠVARM

Smrt na drumu u

Fotografije: Branko Janačković

Ono što je dodatno iziritiralo javnost posle udesa u kome je jedna žena izgubila život jeste izjava Zorana Babića data "Kuriru": "Sva sreća živ sam i još ću vas gnjaviti. Nisam životno ugrožen, ali imam prelome noge, butne kosti najverovatnije, sada se sve utvrđuje. Nalazim se u Kliničkom centru Niš i ovde su lekari i sestre predivni. Dobro sam prošao", rekao je Babić

U toku tog četvrtka, 31. januara, standardno-podobni mediji u Srbiji kao da su se obavezali na nešto što je ličilo na zavet ćutanja. Oko 8.20 ujutru na autoputu E-75, na naplatnoj rampi kod Doljevca, automobil marke škoda se ogromnom brzinom zakucao u opel astru, na čijem zadnjem sedištu se, propisno vezana pojasom, nalazila Stanika Gligorijević. Od siline udara Gligorijević je na mestu preminula, a povređeno je još pet osoba – dve teže i tri lakše.

Medijski izveštaji o tom udesu počeli su da stižu već pre 10 časova ujutru. No, mediji su, uprkos osnovnim pravilima novinarstva, uglavnom izveštavali o stanju Zorana Babića, tada još uvek vršioca dužnosti direktora državne firme Koridori Srbije d.o.o. Babić, član predsedništva Srpske napredne stranke, nalazio se u vozilu koje je izazvalo sudar, i tom prilikom je zadobio prelom butne kosti, a mediji su, uz usputno pominjanje da je jedna osoba poginula, mnogo više prostora posvetili Babićevoj butnoj kosti.

Ujedno, niko od medija pod SNS kontrolom nije konstatovao šta se zaista dogodilo: da je vozilo u kome je bio Zoran Babić usmrtilo ženu zbog neprilagođene brzine. Odmah je bilo javljeno da je kod Doljevca bila gusta magla, vidljivost oko 15 metara, a škoda je toliko brzo uletela u opel astru da je i treći automobil, koji se nalazio ispred opela i čiji je vozač u trenutku udara plaćao putarinu, bio odbačen više desetina metara unapred. (Tek sutradan, javnost će saznati da Babićev vozač uopšte nije ni kočio pre sudara.) No, za medije je, izgleda, bila misterija šta se dogodilo, i ko je krivac kada se jedno vozilo od pozadi zakuca u drugo.

KRATKA HRONIKA BEŠČAŠĆA

Tako, u prvom izveštaju, za "Informer" su se "iz za sada nepoznatog razloga sudarila tri vozila", a među povređenima se nalazi i Babić. Za "Kurir" su se "sudarila tri automobila", a "kao uzrok nesreće spominje se klizav kolovoz". TV Prva, odnedavno praktično pod kontrolom SNS-a, javila je u podne da su u nesreći "učestvovala tri putnička vozila", te da "očevici kažu da je ovde jutros bila gusta magla, a šta je tačno uzrok nesreće, utvrdiće istraga". Maltene istim rečima o događaju je izvestio i tzv. javni servis.

"Blic" je bio naročito kreativan: osim o Babićevim povredama, list je izvestio da se "nastradala žena nalazila u automobilu koji je bio u sredini", a "vozilo u kom je bio Babić bilo je poslednje u koloni koja se sudarila". Dakle, kolona se sudarila, a, eto, vozilo u kojem je bio Babić je tu naiš-

prisustvu vlasti

KAO NA BOJNOM POLJU: "Škoda" koja je izazvala sudar (levo) i automobil u kome je bila žrtva

lo poslednje. U nečemu što se zove Nacionalni dnevnik, a prikazuje se na TV Pinku, takođe je najviše detalja bilo o Babićevim povredama, bez ikakvog nagoveštaja ko je krivac za udes.

U toku tog dana – još uvek smo u poslednjem danu januara – stizala je podrška sa svih strana nekadašnjem šefu poslaničke grupe SNS-a u Skupštini Srbije, a prenosi "Kurir": "Svima nama koji smo na točkovima glava je u torbi. Strašno je što je ljudski život izgubljen, ali hvala bogu da je izbegnuta veća tragedija" (Rasim Ljajić). "Zoki je dobar čovek i ima punu podršku od mene i u ovom groznom trenutku. Srećom je dobro prošao i verujem da će se brzo oporaviti, pa da završimo konačno taj koridor" (Milutin Mrkonjić). "Zoran da ne brine. Biće sve dobro. Da sluša doktore! Svi mu želimo brz oporavak. A zna on da ćemo kolegijum organizovati i u bolničkoj sobi, ako zatreba" (Zorana Mihajlović). "Zoran je snažan i uporan čovek koji ima divnu porodicu zbog koje se vredi boriti i živeti. Svi smo uz njega" (Aleksandar Vulin).

Ono što je dodatno iziritiralo javnost – na društvenim mrežama, jer je najveći broj medija partijsko glasilo – jeste Babićeva izjava, data opet "Kuriru": "Sva sreća živ sam i još ću vas gnjaviti. Nisam životno ugrožen, ali imam prelome noge, butne kosti najverovatnije, sada se sve utvrđuje. Nalazim se u Kliničkom centru Niš i ovde su lekari i sestre predivni. Dobro sam prošao", rekao je posle udesa Babić za "Kurir".

BEZ LIČNE ODGOVORNOSTI

No, preko noći se sve menja. Sledećeg jutra, načelnik Uprave saobraćajne policije Ministarstva unutrašnjih poslova Nebojša Arsov izjavljuje da je uhapšen vozač koji je izazvao sudar i opisuje način na koji se saobraćajna nezgoda dogodila ("vozilo marke škoda kretalo se velikom brzinom iz pravca Niša ka Leskovcu, kada je došlo do naplatne stanice Doljevac, isto se nije zaustavilo, već je udarilo u vozilo marke opel astra, koje je bilo zaustavljeno u redu za čekanje za naplatu putarine, koje je od siline udarca nabačeno na vozilo marke folksvagen pasat, čiji je vozač u tom trenutku plaćao putarinu"), a u javnost, kako su izvestili tabloidi, "isplivava" snimak udesa sa naplatne rampe.

Iako se iz kadrova sa mesta udesa može videti da naplatna rampa Doljevac ima kameru na svom krovu, u javnost je "isplivao" snimak sa nivoa puta, sa koga se apsolutno ništa ne može utvrditi – u jednom trenutku prvi vozač plaća putarinu, u narednom se na njegovom mestu nalazi slupani automobil u kome se nalazio Babić. Sve se odigralo toliko brzo da se, osim činjenice da se sudar dogodio, malo šta može zaključiti: ni kolikom brzinom se vozilo kretalo, ni da li je kočilo, ni ko je vozio, ni ko se u automobilu uopšte nalazio. Na sva ova pitanja odgovor može da dâ pomenuta kamera koja se nalazi na krovu naplatne rampe.

Već po podne ministar policije Nebojša Stefanović izjavljuje da će Babić podneti ostavku na mesto direktora Koridora Srbije, da je dotadašnja istraga pokazala "da je vozilo Koridora neprilagođenom i ogromnom brzinom ušlo u pojas naplatne rampe", te da Babić "nema ličnu odgovornost, jer nije upravljao vozilom, ali da je to (ostavka), ipak, logičan potez".

Sofija Mandić je na "Peščaniku" primetila da bi upravo lična odgovornost trebalo da Babića preporuči za ostavku, "ali kao što Stefanović lepo kaže, Babić ove odgovornosti u sebi jednostavno nema". Ispostaviće se i da ministar, po ko zna koji put, laže javnost Srbije: "Insajder" je saznao, što su kasnije potvrdili i Koridori, »

POSLUŠNI VOJNIK PARTIJE:
Bivši v.d. Koridora Srbije Zoran Babić
Foto: Tanjug

da škoda nije u vlasništvu Koridora, već bugarske firme Trejs, koja je izvođač radova na koridoru 10 u Grdelici, a da je uhapšeni vozač – zaposlen u Koridorima. Obrazloženje Koridora bilo je da je "uobičajena praksa u međunarodnim ugovorima u celoj Evropi i svetu" da izvođači radova obezbede opremu i vozila za potrebe investitora i inženjera u cilju realizacije projekta.

IZVRŠENJE BEZ NAREĐENJA

Tako je moralo da se dogodi da jedna osoba pogine, pa da javnost sazna za krajnje koruptivnu praksu – da je preduzeće čiji rad Koridori kontrolišu, tim istim Koridorima po ugovoru obavezno da kupuje automobile, koji nakon završetka projekta ostaju u vlasništvu Koridora. Nije još uvek jasno zašto se Babić vozio u tim kolima, jer su ona navodno dobijena za potrebe nadzora radova, a ne za vozikanje direktora. Takođe, javnost bi mogla i da se zapita šta joj sve još nije poznato kada ovako, čim se zagrebe, pokuljaju krajnje sumnjivi i koruptivni poslovi državnih firmi.

Ubrzo nakon Stefanovića, u petak predveče, javlja se i Zoran Babić. Uz napomenu koja bi u drugim okolnostima bila smešna – da se naprednjacima ne naređuje, jer oni znaju šta treba da čine – Babić je podneo neopozivu ostavku ispoljivši, čak i u ovoj situaciji, neprimeren hvalospev stranačkom gazdi: "Znanje, ali i moral, odgovornost i pre svega ljudskost i čestitost, osobine su koje u svakom od nas traži naš predsednik. I ne treba da mi kaže bilo šta. Ako me je predložio na funkciju, onda znam šta mi je činiti."

Tako se saga Zorana Babića u Koridorima završila nakon smrtnog slučaja koji je izazvao njegov vozač, saga koja je počela nakon predsedničkih izbora 2017. kada je, u maju, postavljen za v.d. direktora. No, to nikako nije jedini udes, niti jedina smrt koju su ljudi iz ove vlasti ili bliski njoj izazvali na putevima Srbije u poslednjih šest-sedam godina.

MOLI TE ALEKSANDAR

Dva meseca pre nego što je Babić dobio novo zaduženje, u martu 2017, Slavica Đukić Dejanović je, vraćajući se službenim vozilom sa predizbornog mitinga Aleksandra Vučića, u Grdeličkoj klisuri doživela udes i dobila prelom ruke. Agencija za borbu protiv korupcije je, iako je bilo belodano da se službena vozila (i drugi funkcioneri su se vozili po Srbiji, da bi iskazali odanost) koriste u svrhu kampanje, što je protivzakonito – blagonaklono saopštila da neće reagovati na (zlo)upotrebu službenih automobila, jer, po njihovom mišljenju, to nije kršenje zakona.

Koji dan kasnije, aktivista SNS-a Milivoje Gajić je poginuo na auto-putu Beograd– Novi Sad dok je lepio plakate za vladajuću partiju. Vest o njegovoj pogibiji saopštio je lično Vučić na jednom od svojih svakodnevnih mitinga, umećući ovu informaciju između vređanja opozicije i hvalospeva samom sebi.

Očevici su posle pričali da je pukom srećom izbegnuta veća nesreća, a ko je Gajića poslao da lepi plakate na auto-put, još nije poznato. Ministar Stefanović bio je dovoljno bezobrazan da izjavi tada da mu je "užasno kada sluša da ljudi pokušavaju da na nesreći jednog čoveka, jedne porodice izgrade neku vrstu političkog napada da li na SNS, da li na Vučića, da li na bilo koga drugog", a na pitanje novinara da li je postojao nalog stranke da se plakati lepe na tom mestu, Stefanović je rekao da je "čovek lepio plakate", "da nije činio nikakvo krivično delo" i da se "dogodila nesreća".

U novembru 2018. teško je povređen potpredsednik skupštine i poslanik SPS-a Đorđe Milićević, kada je škoda u kojoj se vozio sletela sa puta i udarila u podzid na regionalnom putu Ub–Slovac. Milićević je nakon udesa bio u teškom stanju, a njegov vozač je zadobio prelome obe noge.

U decembru 2017, ministar Zoran Đorđević je jurio da stigne na predizborni miting u Kostolcu, kada je vozilo u kom je bio sletelo sa puta i nekoliko puta se prevrnulo. Ministar nije bio povređen i stigao je na miting, dok tri njegova saradnika nisu bili iste sreće i završili su u bolnici sa lakšim povredama.

U novembru 2014, službeni audi ministra Aleksandara Antića sleteo je u kanal pri povratku iz Kladova. Niko nije bio povređen.

U decembru 2013, vozilo ministra Vanje Udovičića je pod uključenom rotacijom prilikom preticanja udarilo vozilo iz suprotnog smera. Ni ovde nije bilo povređenih.

Napokon, ili najpre, u julu 2013. sin vlasnika TV Pinka Željka Mitrovića, Aleksandar, vozeći džip BMW X5, udario je vozilom 17-godišnju Andreu Bojanić. Mitrović mlađi je pobegao sa mesta udesa, da bi se nakon nekoliko sati pojavio u policiji sa svojim ocem i advokatom. Aleksandar Mitrović bio je optužen za teško delo protiv bezbednosti javnog saobraćaja, u sticaju sa krivičnim delom nepružanja pomoći licu povređenom u saobraćajnoj nezgodi, ali je u januaru 2015. viši tužilac Vera Stanić odlučila da ga ne goni za to što nije pružio pomoć pregaženoj Andrei, uz cinično obrazloženje da je devojka ostala mrtva na licu mesta.

U oktobru 2018, otac pokojne Andree se pojavio na Pinku i izjavio da se ime njegove ćerke zloupotrebljava u političke svrhe, te da je Željko Mitrović "održao reč" jer nije uticao na tužilaštvo i sud. Prema njegovim rečima, slučaj je tada bio na "superveštačenju na saobraćajnom departmanu u Novom Sadu".

U decembru 2018, glavni urednik lista "Danas" objavio je SMS koji je, po njegovim rečima, tog jula 2013. uputila urednicima medija Suzana Vasiljević, savetnica za medije predsednika Aleksandra Vučića. U SMS-u je pisalo: "Moli te Aleksandar samo da ne budeš previše grub prema Željkovom malom. Ako nije problem. Hvala!" ¶

RADMILO MARKOVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Još Severnija Makedonija

Deprimirajuće je poređenje načina na koji razmišlja, govori i deluje makedonski premijer Zoran Zaev i onoga što u Srbiji nude vladajuće, ali dobrim delom i opozicione figure

Ima jedan dugovečan demagoški retorički trik na koji hvataju nas koji smo antiprotivni: "Lako je samo kritikovati, predložite vi konkretna rešenja kad ste tako pametni!". Sećam se te prazne, a ipak neuništive rečenice još iz mitskih vremena kad su Isus i drug Tito hodali zemljom. Pa, kad je već tako, evo mene s konkretnim predlogom za spas iz naših sadašnjih nevolja. Elem, predlažem da Makedonija anektira Srbiju i da Zoran Zaev postane i naš premijer (a predsednika, ovog našeg, može da pošalje da pravi društvo Gruevskom). Doduše, pošto će se Makedonija ubuduće zvati Severna Makedonija, možda bi Srbija ubuduće mogla da se zove Još Severnija Makedonija?

Dobro, ako smo se malo našalili, ha ha, sad možemo o takoreći istom, ali ozbiljno. Makedonski premijer dao je dugačak intervju za N1: prvo sam nekako slučajno negde zakačio i pogledao jedan njegov deo, posle sam potražio i, ne bez fasciniranosti i zavisti, odgledao ceo intervju. E, odatle ove moje naprasne velikomakedonske pretenzije na teritoriju Srbije (ipak sam ja rođen u Skoplju): jedan ovakav kao što je Zaev na čelu ove histeriji naginjuće zemlje imao bi blagotvoran terapijski učinak širokog spektra.

Šta me je tako oduševilo kod Zaeva? Koju je to misao velikih ljudi izrekao? Koju mi je to toplu vodu otkrio? Ništa od toga: ni tople vode, ni monumentalnih misli. Samo normalna ljudska pamet i bazično intelektualno i političko poštenje, ljudska i građanska čast, izvanredno precizno snalaženje u vremenu, prostoru i kontekstu, osećaj za srazmer i ličnih i mogućnosti njegove zemlje, sjajan pregled situacije, lišenost bezveznih i štetnih iluzija, nepostojanje ili nevidljivost sujete, pristojnost u ophođenju ne kao malograđanski mikofo, nego kao delatno uvažavanje inteligencije sagovornika i gledalaca – mogao bih ovako da nabrajam još dugo.

Zaev je došao na vlast pobedivši u borbi takoreći doslovno prsa o prsa s korumpiranim, populističkim i nacionalističkim VMRO režimom, koji je Makedoniju držao kao taoca iznutra, baš kao što su je manje-više svi susedi, naročito oni južni, držali kao taoca spolja. Ono što je ponudio, a reklo bi se i da isporučuje, jeste *rešavanje problema* (koje su napravili drugi): kako unutrašnjih, tako i onih sa susedima, što je u makedonskom slučaju vrlo tesno povezano (mada ni sa Srbijom nije bitno drukčije). Znamo šta je usledilo, od rešavanja beskrajnog, pogubnog, po naravi depresivno idiotskog spora s Grčkom, relaksacije odnosa s Albancima itd. Kada govori o ovome i o koječemu drugom, a (sarajevski) novinar N1 ga nije poštedeo ama baš ničega što mu je uopšte moglo pasti na pamet da ga pita, Zaev govori normalno, pribrano, mirno, razložno, ne muljajući i ne masteći, ne bežeći ni od jedne teme, ne praznosloveći, jasno naznačujući gde ne može (zarad razumnih diplomatskih obzira) da sasvim otkrije svoj stav, a u svemu drugom bivajući uvek vrlo direktan, mada nikada prost. Ako bi ovom televizijskom intervjuu bio potreban nekakav moto, ja bih s punim uverenjem kandidovao ovaj: *no bullshit*. Jer, to je sve što je Zaev demonstrirao u ovom razgovoru, i to je delovalo kao umivanje bistrom i svežom izvorskom vodom nakon što vas je prethodno neko satima uranjao u pomije. I zato, kad vas sledeći put neki pametnjaković njonjavo ili ljutito čak priupita da šta vi to zapravo hoćete protestujući i buneći se protiv vlasti, ali i prigovarajući ovo ili ono opoziciji, slobodno mu recite: oh, ma ne tražim ja ništa naročito, samo nekoga poput Zorana Zaeva...

Kao i Makedonija do juče, i Srbija je bolesnik na Balkanu, sada svakako najveći – ne po gabaritima, nego po tome da je najozbiljnije bolesna. Ta njena bolest, potencijalno kobna, ništavnost je njenih (pre svega, ali ne isključivo) političkih elita: njihov kukavičluk, sebičluk, intelektualna manjkavost, skučenost uvida, nepovratno duboka kompromitovanost, amoralnost i spremnost na žrtvovanje svega i svih zarad malo ličnog probitka, vlasti i masti. Zajahali su nas najgori među nama, još izrazitije najgori od onih iz devedesetih, kada su ipak dominirali mediokritetski aparatčici, dok sad vladaju epska nebuloznost, nekompetentnost, palanačka nadutost i multidisciplinarni bitangizam. Uzmite samo Vučića, pogledajte tog čoveka kako se ponaša, kako (i gde i kad i o čemu i...) govori, koju sliku o sebi i zemlji koju je osedlao emituje; šta tek reći za njegove gaulajtere, redom inferiorne njegovom deprimirajućem beskorisju? A onda pogledajte ove što nam se nameću za asove i predvodnike opozicionog otpora – od nesrećnog Jeremića Vuka do Obradović Boška! Preko Đilasa, Stefanovića i Male Krsne! Može li se od čoveka koji je Srbiji zaustavio krvotok čuti išta upotrebljivo, kamoli pristojno i u ozbiljnom smislu reči tačno? Čak i kad mu se omakne da – bez žara i stvarnog razumevanja – izgovara "ispravan" tekst, A. V. to čini sejući svugde oko sebe tako morbidne, promašene i duboko pogrešne konotacije da poželiš da opet krene da priča ono što je nekad laparao dok je bio Šešeljev potrčko – bar bi zvučalo primereno signalima koje neprestano odašilje sobom samim. A tek ovi što misle da treba da ga najure tako što obećavaju da bi za početak poništili svaki njegov eventualni (doduše, malo verovatan) "zaevljevski" proboj iz loše beskonačnosti međubalkanskih zvizdarija?

I onda u sve to uleti Zoran Zaev, kaže i pokaže da ne mora tako: može i istinito i pametno, trezveno a opet srčano, nimalo naivno ali dosledno dobronamerno i bez fige u džepu, pa kako bude. I evo ga, ništa mu ne fali, nije mu nebo palo na glavu, i još je predsednik vlade. Stvarno, da mi ipak još jednom razmislimo o toj aneksiji? ¶

Bitka za dušu grada

U gradu koji je okovan strahom, gde vlada samo zakon jačeg, pobunilo se nekoliko desetina ljudi sa porukom da je ovo što se dešava prevršilo svaku meru

U trećem mesecu građanskih protesta u Srbiji cela inicijativa dobila je novu dimenziju. Protestna šetnja organizovana je u Kosovskoj Mitrovici, njenom severnom delu, u centru onoga što režim u Beogradu veruje da kontroliše u potpunosti. U mestu u kome je godinu dana ranije, 16. januara 2018. godine ubijen Oliver Ivanović. Na inicijativu Marka Jakšića, koga deo javnosti u Srbiji poznaje preko društvene mreže Tviter, u subotu, 2. februara 2019. godine okupilo se stotinak hrabrih ljudi koji su šetali sa zahtevom da se otkriju ubice i nalogodavci ubistva Olivera Ivanovića.

Režim je probao u danima pred šetnju da uradi sve ne bi li minimizovao značaj onoga što će se u Mitrovici dogoditi. To je prva opoziciona aktivnost u gradu kojim suvereno upravlja inkarnacija SNS-a na Kosovu – Srpska lista, predvođena Milanom Radoičićem, jednim od osumnjičenih za ubistvo Ivanovića, prema zvaničnim nalazima istrage koju vodi tužilaštvo u Prištini. U gradu koji je okovan strahom, gde vlada samo zakon jačeg, pobunilo se nekoliko desetina ljudi sa porukom da je ovo što se dešava prevršilo svaku meru i da "sluge režima u Beogradu" moraju da odstupe i omoguće svim Srbima na Kosovu da slobodno govore o svojoj budućnosti.

Reakcija zvaničnog Beograda bila je očekivano prenaglašena: sama ideja da se tamo neko solidariše sa protestima kojima je Srbija preplavljena ocenjena je kao nešto nedopustivo, nešto "čemu nema mesta", kako je to pokušao da ocrni Marko Đurić, formalno šef kancelarije za KIM, a suštinski Vučićev posilni za Kosovo. Uprkos svemu, protest je održan, narod se okupio, ma koliko da ga je bilo i taj datum biće možda u budućnosti označen kao trenutak u kom je počela da se dešava promena čak i u tako zastrašujuće kontrolisanom prostoru.

KO ZAVAĐA SRBE

Za većinu ljudi u Srbiji ime Marka Jakšića vezuje se za poznatog ortopeda iz bolnice u Mitrovici i jednog od lidera Srba u pokrajini u vreme dok je DSS Vojislava Koštunice bila dominantna snaga u Srbiji. Međutim, poslednjih godina pojavio se "novi" Marko Jakšić, rođen 1983. godine, pravnik i "trenutno penzioner". Naime, mladi Jakšić, koji je svojim glasom na Tviteru pokrenuo protest, bio je zaposlenik suda u Mitrovici do trenutka kada je sud, kao i druge institucije, postao deo pravosudnog sistema Republike Kosovo. U jednom trenutku bio je predstavnik Srba na pregovorima koji su vođeni na "tehničkom nivou" u Briselu, bio je kratko i savetnik gradonačelnika Mitrovice, ali se povukao zbog toga što mu je "traženo" da prestane sa javnim iznošenjem stavova na Tviteru. Bio je deo tima Olivera Ivanovića okupljenog u Građanskoj inicijativi SDP, koja je na izborima na Kosovu u jesen 2017. zauzela nekoliko mesta u lokalnoj skupštini.

Dan uoči protesta, Marko Jakšić podneo je ostavku na mesto odbornika jer je hteo da naglasi da taj protest nema veze sa trenutnim političkim odnosima u srpskoj zajednici na severu Kosova. Svojim hrabrim istupima na društvenim mrežama, kao i tekstovima koji su objavljivani tamo gde je to bilo moguće, pa i u "Vremenu", skrenuo je pažnju na sebe. "Vi iz Beograda treba da vidite šta se ovde dešava da biste razumeli šta će se u Beogradu dešavati uskoro", rekao je 2017. autoru ovog teksta. Sve što se dešavalo u poslednjih godinu dana dalo je na značaju ovoj oceni: od ubistva Olivera Ivanovića i Kosovo i Srbija su u stanju permanentne krize koja se opravdava nužnošću postizanja dogovora. Taj i takav Jakšić u najboljim godinama odvažio se da na svoj Tviter nalog postavi obaveštenje 28. januara da će protesta u Mitrovici biti. Taj tvit imao je odjek ogromnih razmera i proizveo je reakciju tipičnu za ovaj, Vučićev režim.

NEMA MESTA PROTESTIMA

Informacija koju je Jakšić podelio naterala je Vučića i njegovog ministra za Kosovo Marka Đurića da pokrenu silnu vojsku ne bi li se ovaj događaj nekako

HRABRI LJUDI: Prva šetnja, Marko Jakšić i paljenje sveća za Olivera Ivanovića
Foto: Filip Krainčanić /Tanjug

sprečio. Đurić je hitno otišao na Kosovo da vidi šta mu rade potčinjeni iz Srpske liste i da li će uspeti da proizvedu neki kontramiting ili nešto slično. Za TV Prva poručio je i da "ako u drugim delovima Srbije neko i protestuje ili deli ljude po političkoj i drugoj osnovi, ovde tome jednostavno nema mesta". Njegova reakcija pokazala je još jednom pravu prirodu ovog režima: svi se moraju okupiti u jedan snop jer valjda samo tako neprijatelj ne može da nas polomi.

Režim se brecnuo i zato što im je koalicija Milan Radoičić – Ramuš Haradinaj obezbedila jednoglasnu podršku svih Srba sa Kosova, što do sada nije imao ni Slobodan Milošević u svojim "zlatnim danima". SNS je, odnosno Vučić, po potpisivanju Briselskog sporazuma u proleće 2013. godine krenuo u projekat uspostavljanja kontrole nad svim mestima u kojima žive Srbi na Kosovu. Godinama unazad, od hapšenja Olivera Ivanovića i njegovog utamničenja u dogovoru sa Prištinom u zimu 2014. godine, na Kosovu nema "drugog glasa", a vrhunac sloge dogodio se na izborima u jesen 2017. kada je Srpska lista osvojila skoro sve glasove na lokalnim izborima. Vučić je sa svojim partnerima Radoičićem i njegovim kumom Zvonkom Veselinovićem uspeo da na "svoju stranu" pridobije i stare "kuke" iz SPS-a koji je imao snažan uticaj u nekoliko opština sa srpskom većinom. Kontrola je potpuna i zato se sada na Marka Jakšića i par desetina njegovih saboraca krenulo iz svih oružja – finansijskih, medijskih i ostalih, da bi se u korenu suzbila i najmanja mogućnost da se na Kosovu, među Srbima, stvori autonoman glas i liderstvo koje neće slepo slediti Vučićeve naredbe.

Zato se Đurić zajapurio, potrčao "dole" da diže narod i da organizuje kontramiting pre mitinga, pa da u Mitrovici u petak, 1. februara, okupi silan svet da bi se unapred pokazalo da su "svi" na toj strani, a ne na strani "Haradinajevih Srba", kako režim naziva one koji se suprotstavljaju Vučiću.

I BI ŠETNJA, DAN PRVI

Ipak, građani Mitrovice šetali su u subotu 2. februara 2019. godine prvi put, otišli su do mesta na kome je likvidiran Oliver Ivanović, upalili su sveće i pokazali da se ne boje. Protest je prošao mirno, uz par verbalnih provokacija. Marka Jakšića podržalo je troje aktivista Lokalnog fronta iz Kraljeva, čiji je dolazak na Kosovo režim ocenio kao organizovani dolazak u autobusima. Predrag Voštinić iz Lokalnog fronta u izjavi za "Vreme" kaže da protest nije bio u napetoj nego eksplozivnoj atmosferi: "Bilo je mnogo važno da se neslaganje izrazi u ovoj paradržavnoj prestonici. U mestu odakle se zidaju Kopaonik i Zlatibor, grade autoputevi i obezbeđuju uslovi za svakovrsne pregovore. Baš tu, jer tu ljudi nikad ne protestuju, oni samo učestvuju u manifestacijama koje organizuje država. Tu bukvalno vlada strah, a strahom se upravlja. Otuda i posebna zabrinutost organizatora za našu bezbednost. Oni znaju gde žive, a i mi smo to sada delom videli."

Onaj koji je sve "zamesio", Marko Jakšić, smatra da je protest već doneo neku promenu i u izjavi za "Vreme" kaže da je, s obzirom na stanje u Mitrovici, i 100 ljudi veliki broj i da je zapravo bilo važno da se pokaže da je takva stvar moguća: "Svim radnicima institucija Republike Srbije je bilo izričito, pod pretnjom otkaza, zabranjeno da se na šetnji pojave. Korišćene su i druge metode ucenjivanja ljudi koji nisu direktno zaposleni u tim institucijama, posebno pretnje članovima porodice. Mnogi ljudi se nisu pojavili zato što nisu bili spremni da budu 1 od 20, koliko su svi očekivali da će nas biti. Utisci su neverovatni. Toliko hrabrih, pristojnih, običnih ljudi spremnih da javno pokažu da žele da znaju ko stoji iza Oliverovog ubistva, da su slobodni da misle i to iskažu javno i da podržavaju ljude koji u ostatku Srbije već nedeljama protestuju." Jakšić ocenjuje da je ta subota bila "bitka za dušu ovog grada": "Niko nije očekivao toliko ljudi, stvari su se promenile, osim što naši sugrađani u svim tim ljudima vide heroje, čestitaju im, deluju spremnije i odlučnije da im se priključe, bez obzira na pretnje i strahove. Oseća se neka nova energija, nova nada. Muk koji je zavladao posle Oliverovog ubistva postao je šapat slobode. Rano je reći da je to nagoveštaj promena, ali duh slobode i prkosa, isti onaj koji je ovaj grad krasio i u najteža vremena 1999. i 2000. godine je pušten iz boce i tamo se više vratiti neće. Moći će samo da se širi i raste. Čini mi se da su toga svesni i predstavnici vlasti; kroz dve nesmotrene izjave (Đurić i Vučić) posle protesta sami traže da se sa šetnjama nastavi. I tako će i biti." ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

VUČIĆ JE POČEO RAZROKO DA GL

Kako se građanski protesti u Srbiji šire, tako dobijaju sve veću podršku iz akademskih krugova i profesionalnih udruženja. Među potpisnicima podrške koju su uputili nastavnici i saradnici Pravnog fakulteta Union nalazi se i ime profesora u penziji Zorana Ivoševića, čoveka koji je u pravosuđu bio skoro sve: od sudije u prvostepenim, drugostepenim do sudije Vrhovnog suda Srbije; bio je član mnogih radnih grupa za izradu zakona, napisao više od 40 knjiga, objavio preko 1200 naučnih i stručnih radova; bio je prvi predsednik Društva sudija Srbije i član Komisije za žalbe Saveta za štampu Srbije. Poznat kao sudija koji se zakona "drži kao pijan plota" nepokolebljivi je borac za poštovanje i odbranu Ustava.

"VREME": Podršku protestima potpisalo je samo 28 nastavnika i saradnika Pravnog fakulteta u Beogradu, među njima sedam docenata i dvoje asistenata. Mislite li da ovi docenti i asistenti previše rizikuju?

ZORAN IVOŠEVIĆ: Meni je drago što su ti ljudi podržali proteste. Međutim, dok je prethodni dekan Sima Avramović bio na Pravnom fakultetu, a to je onaj koji je Vučića proglasio najuspešnijim studentom tog fakulteta, drugi profesori su potpisali podršku Vučiću. Sećate se, to su oni među 600 intelektualaca koji su dali podršku Vučiću kao odgovor na Apel 100 javnih ličnosti da se Saša Janković kandiduje za predsednika. Takvi danas nisu podržali proteste i to ne bi bilo ni prilično jer su ranije podržali Vučića. Nažalost, njihov broj je veći.

Ali, mogli bi da promene mišljenje, da se pokaju, da kažu da su pogrešili?

Mogli bi. Verovatno će to tek učiniti zbog neke griže savesti, ali još uvek nisu. To su ljudi koji, možda, i ne zaslužuju da drže nastavu jer oni svojim životom i načinom rada moraju da zasluže ono što im je profesija, a to je vaspitavanje. Zato je broj nastavnika koji podržavaju proteste mali.

Predsednik Aleksandar Vučić je nedavno najavio izmenu Krivičnog zakonika. Šta mislite o njegovoj inicijativi?

U svakoj demokratiji, pa i u ovoj našoj, vlada princip podele vlasti: sudska, izvršna i zakonodavna. Vučić je bio na čelu izvršne vlasti kao predsednik Vlade, koja utvrđuje i sprovodi politiku. Dao je ostavku i postao šef države, a predsednik je manje-više protokolarna funkcija. Njegovi sada govore da je on prvi čovek izvršne vlasti, pa da je vrhovni komandant... Sve su to improvizacije. On nema prava da se bavi ni zakonodavnom ni izvršnom vlašću u domenu nadležnosti Vlade. On to čini, a Vlada se ne buni jer je na njenom čelu žena koja je sama rekla da je Vučić njoj mentor. Nije njegov posao da kaže da treba pooštriti kaznenu politiku i menjati Krivični zakonik. On se time ne može baviti. To je posao sudske vlasti, koja ne donosi zakone, ali ih može inicirati. Zatim, to je posao Ministarstva pravde, koje izrađuje propise u oblasti pravosuđa, dostavlja to Vladi, koja piše nacrte zakona i predlaže Narodnoj skupštini donošenje tih zakona. Međutim, praksa pokazuje da je pisanje zakona prilično loše. Nekad su zakone pisali najistaknutiji stručnjaci. Na čelu svih radnih grupa bili su profesori prava. Mi danas donosimo zakone u improvizaciji.

Javnost je poslednjih godina veoma uznemirena nekim teškim zločinima, tako da inicijativa da se u naš Krivični zakonik uvede kazna doživotnog zatvora ne deluje nimalo bezrazložno. Da li se to može izvesti i kako? »

EDA

“Kažite vi meni, ko je u Evropi postao član Evropske unije a da se odrekao jednog dela svoje teritorije? Je l’ ima takav neko? Pa, Španci više brinu o nama kad su imali problem sa Katalonijom nego mi sami o sebi. Znate šta Vučić kaže za Briselski sporazum: ‘Mi smo morali neke bolne stvari da radimo.’ Čekaj, pa nisi ti lekar pa da pričaš o bolovima”

Fotografije: Bojan Stekić

Doživotna kazna zatvorom nije nepoznata u evropskim zakonodavstvima. Naravno da može. Međutim, prvobitni zahtev Fondacije "Tijana Jurić" je to sveo samo na ubistva dece, ali teških ubica ima i u drugim slučajevima. Naravno da je ubistvo deteta drastično i potpuno se slažem da se to najstrože kažnjava. Ako se desi masovno ubistvo, kao što je pre nekoliko godina u Žitištu ubijeno pet ljudi, onda učinilac zaista zaslužuje doživotnu kaznu. Takođe, za takve slučajeve ne treba dati mogućnost uslovnog otpusta. Znate, to prevaspitavanje u zatvorima ne daje očekivane efekte.

A šta ćemo s drugim argumentom na kojem posebno insistira predsednik Vučić? On kaže da sudije u slučajevima silovanja i nasilja nad ženama izriču kazne ispod zakonskog minimuma. Kako je, uopšte, moguće izreći kaznu ispod zakonskog minimuma?

Znate šta, sudija to ne bi radio ako to ne piše u zakonu. A piše. To su izuzeci, ali ti izuzeci se moraju striktno primenjivati. Ne valja izuzetke proširivati, ali ako se striktno primenjuju, to je primena zakona. Sud sudi i presuđuje na osnovu otežavajućih i olakšavajućih okolnosti. Ali, to nije Vučićev posao, nije ni posao zakonodavne vlasti.

Dakle, predsednik Vučić nema čak ni zakonodavnu inicijativu?

Tako je. A on to radi. To nije u skladu sa vladavinom prava jer se narušava princip podele vlasti, a vladavina prava je, valjda, prvi uslov na našem putu prema Evropi. Međutim, moram da kažem da se ni ta Evropa prema vladavini prava ne odnosi kako bi trebalo. Jer, tu Evropu ne zanima da li smo mi povredili naš Ustav ili ne. Recimo, u vezi sa Kosovom. Mi smo pristali da se zaključi Briselski sporazum. U našem Ustavu piše da se u lokalnim samoupravama, a tu bi spadala i ta Zajednica srpskih opština, i sudstvo i tužilaštva i policija i način izbora vrše po zakonima Srbije. To svako zna, svejedno da li je pravnik ili ne. A mi smo potpisali Briselski sporazum, tačnije to je uradio Ivica Dačić, a Aleksandar Vučić je bio prvi potpredsednik Vlade i učestvovao je u pregovorima, u kojem je predviđeno da se sve to uređuje zakonima Kosova, koje mi ne priznajemo. Vučić je bio sklon da kaže i ovo: "Mi nemamo ništa na Kosovu. Ma, biće dobro da kompromisom dobijemo bar nešto." Međutim, ni to nije tačno sa stanovišta našeg Ustava, koji pominjem upravo zbog vladavine prava. Jer, ako tako piše u Ustavu, mi imamo sva prava, mi smo nosioci svih prava u južnoj srpskoj pokrajini, ali nemamo državinu tih prava. A državina prava je posed prava. E, sad, to sve može u toj Evropi i to je sve u skladu sa principom vladavine prava i podele vlasti u toj Evropi, a kad se to poremeti ovde po našem Ustavu, po našim propisima, to nema veze. To može! Jer, oni ćute, oni ne kažu da je to neustavno, nego su, na neki način, naterali ove ljude da potpišu Briselski sporazum. Zato kažem da nisu iskreni.

Da li to, onda, znači da bi neka buduća vlast u Srbiji imala puno pravo da kaže da je prema našem Ustavu potpis na Briselskom sporazumu kršenje srpskog Ustava i mi taj potpis povlačimo?

Ne može iz tih razloga. Mi smo to već uradili, nema puj pike ne važi. Ali, može nešto drugo. Postoji Bečka konvencija o međunarodnim ugovorima u kojoj piše da se jedan međunarodni ugovor može staviti van snage, odnosno raskinuti ukoliko druga strana koja je potpisala ugovor nije ispunila svoju ugovornu obavezu. Oni su potpisali da će se osnovati Zajednica srpskih opština na Kosovu, to je bilo pre pet godina, 2013. Albanska strana tu obavezu nije ispunila. Zašto mi nismo raskinuli taj ugovor, pa da vratimo sve u ranije stanje? Jer, kad se raskine ugovor, ne važi više ni ono što je izvršeno. Ali, i mi smo dosta grešili. I oko administrativne linije, pa je to ispala granica, i na severu Kosova smo imali naše organe, a sada su organi iz Prištine koji rade po njihovim zakonima. Sve bi to prestalo da važi. Vučić kaže ovako: "Mi ćemo da pregovaramo, ali nećemo dozvoliti da nas neko potcenjuje. Mi ćemo da sačuvamo naše dostojanstvo." Ako si ti zaključio ugovor i ako ta ugovorna obaveza nije izvršena toliko dugo, pa ti si narušio naše dostojanstvo. Ti si potcenjen od druge strane jer ti ćutiš. Što nisi raskinuo taj ugovor? E, sad, ima još jedna cakica. Mi ne priznajemo da je Kosovo država, pa se postavlja pitanje da li je Briselski sporazum, uopšte, međunarodni ugovor. Kad se zaključi međunarodni ugovor, Vlada daje predlog parlamentu da se taj ugovor ratifikuje. Tek onda počinje da se primenjuje. Ova vlast to nije uradila, ali jesu izveli jednu podvalu. Vlada je napravila izveštaj o Briselskom sporazumu u kojem je navela ceo sporazum do poslednjeg slova. Onda je taj izveštaj Vlada uputila parlamentu koji ga je usvojio. Šta je to? Ratifikacija, jer izveštaj sadrži ceo Briselski sporazum od A do Š. Grupa poslanika je nakon toga pokrenula inicijativu Ustavnom sudu za ocenu ustavnosti sporazuma. Posle oklevanja od godinu i po dana odbaci tu inicijativu: "To je politički akt, to nije pravni akt", to im je otprilike obrazloženje. Kao da politički akti ne treba da budu u skladu sa Ustavom. Četvoro sudija izdvojilo je mišljenje među kojima je bio i profesor ustavnog prava na niškom fakultetu Dragan Stojanović. On se obratio svojim kolegama i rekao: "Zaboga, kolege, pa vi treba da budete verni Ustavu, a ne Vladi i njenoj politici." Bilo je očigledno da su sudije Ustavnog suda odbile inicijativu pod političkim pritiskom Vlade. Zato su i zaslužili nazive: Zaustavni sud, jer čekaju po nekoliko godina da donesu odluku, i Zauzdani sud, jer su im odluke takve kao da su zauzdani od izvršne vlasti. To četvoro, Dragan Stojanović, Bosa Nenadić, Katarina Manojlović Andrić i profesorka Olivera Vučić, nisu više sudije Ustavnog suda. U tom sudu su oni koji slušaju šta im se naredi.

A kakvo je stanje u ostalim sudovima i u tužilaštvima u Srbiji?

Isto važi i za njih, ali bih rekao da se oni polako bude jer malo, malo pa pročitam neku odluku koja imponuje. Na pri-

mer, prvostepeni sud je odlično presudio u slučaju kad je ministar Nebojša Stefanović tužio nedeljnik "Nin". On ih je tužio zbog teksta "Nebojša Stefanović, glavni fantom iz Savamale". To je metafora, to je dopušteno u novinama. Naravno, nije on bio tamo, nije on nosio fantomsku kapu, ali ako ti kriješ učinioce, ako tvoja policija nije izašla, a obaveštena je o rušenju i lišavanju slobode građana, onda si i ti pod znacima navoda fantom. Prvostepeni sud je vrlo brzo doneo odluku, ali je drugostepeni vratio na ponovno suđenje. Mislim da je stanje u redovnim sudovima bolje nego u Ustavnom sudu, mada su

■ "Advokat Strahinja Kastratović zastupao je Jovicu Stanišića i Frenkija Simatovića. Oni su njemu rekli: 'Pazi se, ti si na spisku. I kaži Zoranu Ivoševiću da je i on na spisku.' A oni nisu hteli po tom spisku da likvidiraju, pa je došao Rade Marković. Tada su se desila dva atentata na Vuka Draškovića i ubijen je Ivan Stambolić"

i oni pod uticajem politike. A zašto je to tako? Imali smo tri reforme od demokratskih promena 2000. Odmah posle promena Vesna Rakić Vodinelić i ja smo napisali prvi tekst zakona o sudijama i sudovima i napravili smo značajan korak dalje. Pošto mi nismo imali pravo da predlažemo zakone, odneli smo taj tekst Vladanu Batiću, tadašnjem ministru pravde. To je Batić držao u fioci jer mu se nije dopalo zato što je on tada bio ministar i želeo je da sud i dalje služi izvršnoj vlasti. Zatim je jedna radna grupa Građanskog saveza Srbije napisala predlog tri ili četiri zakona o pravosuđu. Mi smo taj tekst dobili od Dragora Hibera i rekli su nam da predložimo sve izmene koje želimo. Imali smo 40, možda i 50 predloga za izmene tih tekstova, i sve su nam usvojili. Zatim je ta poslanička grupu podnela pomenute nacrte zakona Skupštini na usvajanje. Onda je, prvo kod Batića, a posle i kod drugih krenula nervoza. Svašta je tu bilo. Posle usvajanja zakona bilo je nekoliko izmena i dopuna u Skupštini kojom je izvršna vlast ponovo uzela uzde. Drugi pokušaj je bio za vreme Koštunine vlade kada smo Slobodan Vučetić i ja pisali još neke tekstove zakona, ali je to propalo. Nije ni stiglo do Skupštine. Treća reforma je bila 2009.

Ta reforma je inače trebalo da nastupi pošto je novim Ustavom iz 2006. drugačije organizovan rad sudova i tužilaca u Srbiji. Tada je ministarka pravde bila Snežana Malović.

Jeste. I sećate se šta su oni uradili: od 2200 sudija oni ne izaberu ponovo 1300 i ni jednu jedinu reč nisu rekli zašto ti ljudi nisu više sudije. Naravno, među njima je bilo onih koji ne zaslužuju da budu sudije, ali bilo je i onih koji su možda bili najbolji, ali su glasno govorili ono što nije prijalo izvršnoj vlasti. Zatim su te sudije bile na belom hlebu, tri godine nisu radili dok Ustavni sud nije rešio da se sve te sudije vraćaju, i oni koji zaslužuju i oni koji ne zaslužuju. A zašto se vraćaju? Zbog nepodnošljivo teških povreda procedure u izboru sudija. U međuvremenu, mnoge sudije su pristupile Srpskoj naprednoj stranci, koja je već bila formirana. Sudija ne može da bude član nijedne partije, ali ovi što su se vratili praktično su njihovi ljudi. Oni još postoje u sudovima. Jedan od njih je Novica Peković, danas predsednik Apelacionog suda u Novom Sadu, o kojem sam ja ranije i govorio i pisao da je jednom optuženom presudio na relativno blagu kaznu za ozbiljno krivično delo, a posle od te osobe na poklon dobio čitav stan. I, on je vraćen na sudijsku funkciju. Drugi jedan sudija u Kragujevcu tukao je ženu, novine su pisale o tome, a opet je on izabran. Zašto vam to kažem? Zato što jedna sudija u Somboru koja se bavi karateom i koja je prebila muža nije izabrana. Pa, kad je Ustavni sud tražio razloge zašto nije izabrana, stigao je odgovor: "Prebila muža." A ako sudija bije ženu, to može!

Građani su prilično nezadovoljni radom tužilaštava i sudova na svakoj instanci.

S pravom su nezadovoljni. Zato tu Ustav mora da učini doprinos od značaja. Vidite jedan paradoks: pravosudne vlasti su sudovi i javna tužilaštva, a kod nas sudsku vlast čine samo sudovi, a javna tužilaštva su deo izvršne vlasti. U našem Ustavu piše da su sudovi samostalni i nezavisni, a da je javno tužilaštvo samo samostalno. Taj paradoks može da se reši kada Ustav dopusti da pravosudnu vlast čine i sudovi i javna tužilaštva. Ako javni tužilac ne povede postupak, ne podigne optužnicu, a učinjeno je krivično delo, sudovi ne mogu da pokažu da su nezavisni i samostalni jer neće moći da sude. Ili obrnuto, ako tužilac podigne optužnicu, a sudovi zbog korupcije ili nečeg drugog ne presude kako valja, a i toga je bilo, onda ne vredi što su tužilaštva samostalna, ako sudovi nisu.

A kako im to obezbediti? Da li je rešenje ovo što predlaže veliki deo stručne javnosti: da sudije i tužioce biraju pravosudni saveti u kojoj većinu čine upravo sudije i tužioci?

Kod nas su Visoki savet sudstva i Državno veće tužilaca falš organi prema ovom Ustavu. A biće još gori u novom ukoliko se usvoje amandmani Ministarstva pravde. Neke poluge koje postoje u sadašnjem Ustavu zameniće druge koje su malo podmukle, da se na prvi pogled ne vide, a koje će imati zadatak da uticaj izvršne vlasti na izbor sudija i tužilaca i dalje bude aktuelan. Sada se sudije i tužioci biraju u Skupštini, a ona neće da izabere nekog ko ne prija zakonodavnoj i izvršnoj vlasti. To moramo imati u vidu ako govorimo o političkim pritiscima. Dakle, prema predlogu amandmana, prvi izbor sudija i tužilaca neće biti u rukama Narodne skupštine. Ali, šta su oni uradili? Oni su, zamislite, u Ustav uveli instituciju Pravosudne akademije. U Ustavu nemate ni Srpsku akademiju nauka i umetnosti, nemate ni nazive sudova. Organizacija sudova definiše se zakonom. Gde su poluge vlasti u izmenjenom Ustavu? Prvi izbor za sudiju ili tužioca može da prođe samo neko ko je položio test u Pravosudnoj akademiji. U toj akademiji sudije i tužioci su u manjini, većinu »

čine ljudi koje je izabrala izvršna i zakonodavna vlast. S druge strane, Visoki savet sudstva biraće umesto parlamenta sudije, i to je dobro. Ali, kakav je sastav tog saveta? Pet sudija i pet istaknutih pravnika. Da li istaknuti pravnik može da bude ministar, može li da bude predsednik Skupštine, može li da bude poslanik? Može! Ako može, onda je poluga za kontrolu potpuno vidljiva. Ima i nešto drugo: ako pravosudni savet ne može da donese neku odluku, bude glasanje pet prema pet, onda se savet raspušta, a to pitanje, koje je važno, biće rešeno kad se formira novi. A dok se ne napravi novi savet, njihov posao će da obavlja komisija koju čine: predsednik Ustavnog suda, predsednik Vrhovnog suda, a predsednici svih sudova su najčešće poluge vlasti, zaštitnik građana, državni tužilac. Zato sastav Saveta mora da bude neparan i da se uvek odlučuje većinom glasova. Ako mi umesto sudske imamo pravosudnu vlast i ako u njoj budemo imali sudove i tužilaštvo, nećemo imati više dva saveta, već jedan Visoki pravosudni savet. U tom savetu imaćemo dva predsednika, pa će sudija voditi sednice kad su sporna pitanja iz oblasti sudstva, a tužilac kad su pitanja iz oblasti tužilaštava. Zatim, u javnom tužilaštvu biće predsednik, neće više biti zamenika, neće biti prinicipa hijerarhije i subordinacije, da šef određuje kome će da dâ predmet, a kome će da ga oduzme.

Vaše kolege i vi sa Pravnog fakulteta Union dali ste podršku građanima koji protestuju širom Srbije. Obratili ste im se u Beogradu i Čačku, u petak ćete u Užicu. Šta vi očekujete od ovih protesta?

Mislim da građani treba da učine ono što od njih zavisi. Ja sam devedesetih učestvovao u protestima protiv Slobodana Miloševića i smatram da će i ovi protesti dovesti do nekog rezultata. To se već primećuje: iz dana u dan, iz subote u subotu broj građana stalno raste. I kod Vučića se primećuje da je već počeo da malo gleda razroko. Rekao je i da među demonstrantima ima pristojnih ljudi, a zatim je uputio i kritiku ministru Šarčeviću kada je izjavio da svaki čovek zaslužuje poštovanje. Zatim je u još jednoj izjavi rekao da mu nije baš pravo kad vidi koliko je ljudi na ulicama.

Sad se mi opet nalazimo pred borbom za ozbiljne promene, da dođemo do neke normalnije države. Vi ste, zajedno sa mnogim građanima to već jednom prošli prilikom petooktobarskih promena. Čak ste se kasnije prihvatili aktivne uloge sa iskrenom željom, pretpostavljam, da napravimo društvo u kojem ćemo imati vladavinu prava. Verovatno se slažete da u tome nismo uspeli?

“Vladavina prava je evropska vrednost, ali Evropa ne poštuje tu vrednost”

Naravno da nismo, pa zato se i dešavaju ovi protesti. Ja sam vam na početku rekao: vladavina prava je evropska vrednost, ali Evropa ne poštuje tu vrednost, ili je ravnodušna kada se Ustav jedne zemlje, a to je vrh vladavine prava, povređuje kao što smo mi to uradili.

To je jedna strana, ali da li smo mi sami, unutar naše zemlje, mogli da dođemo do vladavine prava? Imali smo dvanaest godina da to učinimo.

Naravno da smo mogli, ali to je dosta teško. Jer, ako je tvoj politički interes takav, onda ćeš biti ravnodušan prema povredi prava u nekoj drugoj zemlji, ako je to u interesu Evrope. A valjda je u interesu Evrope da mi sutra budemo u njoj, a ne da ovde bude ruska vojna baza. Ja sam već u “Politici” napisao da u Srbiji postoji jedna vojna baza, i to NATO baza. Govorim po našem Ustavu, za mene je Urošević Srbija i kvazidržava Kosovo je Srbija, i mi već imamo jednu bazu i to američku. Ako imamo jednu NATO bazu u Srbiji, e onda je bolje da imamo i rusku bazu, iako sam ja protiv i jedne i druge, ali to je manje zlo od jedne američke baze. A mi smo neutralna zemlja! Ako smo neutralna zemlja, a imamo američku vojnu bazu, onda moramo imati i jednu rusku. Amerikanci i NATO u zgradi Generalštaba imaju svoje prostorije ispod načelnikovih, a gde su ruske? Rusi imaju u Nišu kao neki humanitarni centar, a Amerikanci se bune da je to vojna baza. Pa šta ako je vojna baza? A verovatno to još nije. A ovaj Vučić ćuti, ne sme ništa da kaže. Zašto govorimo eufemistički? Bilo bombardovanje. Ma nije bombardovanje, to je zločin protiv mira, to se tako zove. Niko iz NATO-a nije odgovarao, mi smo odgovarali onoliko. Pa na šta to liči? Ni ta Evropa nije što treba da bude, uče nas šta je vladavina prava.

Mi možemo da budemo kivni i na Ameriku i na Evropu, na Klintona, Medlin Olbrajt ili Blera, ali nećemo se valjda zbog toga što smo ljuti na njih odreći svog prava da imamo vladavinu prava u svojoj zemlji? Za sebe.

Pa ko kaže da to treba? Pa ja se borim za to. Ja sam zbog toga za vreme Miloševića bio na spisku za odstrel. Kako sam ja to saznao? Advokat Strahinja Kastratović zastupao je Jovicu Stanišića i Frenkija Simatovića. Oni su njemu rekli: “Pazi se, ti si na spisku. I kaži Zoranu Ivoševiću da je i on na spisku.” A oni nisu hteli po tom spisku da likvidiraju, pa je došao Rade Marković. Tada su se desila dva atentata na Vuka Draškovića i ubijen je Ivan Stambolić. Kad je trebalo da me izbace iz Vrhovnog suda, zvali su me iz RTS-a i pitali da dam izjavu. Došlo je njih deset ovde u moju kuću i iza ove zavese su počeli da montiraju prislušni aparat, ali moja žena je to videla i sprečila ih. Naravno, to što sam rekao nije ni objavljeno, došli su samo zbog prisluškivanja. A bio sam pod opservacijom, to je sigurno. Ja sam izlagao i svoj život opasnosti boreći se za vladavinu prava, što i danas radim. Ali neću da platim cenu koju nijedna država nije platila. Kažite vi meni, ko je u Evropi postao član Evropske unije a da se odrekao jednog dela svoje teritorije? Je l’ ima takav neko? Pa, Španci više brinu o nama kad su imali problem sa Katalonijom nego mi sami o sebi. Za mene je Ustav svetinja. Znate šta Vučić kaže za Briselski sporazum: “Mi smo morali neke bolne stvari da radimo.” Čekaj, pa nisi ti lekar pa da pričaš o bolovima.

Ali jednom kad ova vlast bude otišla, mi ćemo opet sve iz početka morati da gradimo.

Ako smo to uradili jednom, uradićemo i drugi put. Ako u to ne verujemo, zašto onda živimo? Mene ova borba, na neki način, osvežava. To je dobro za moje mentalno zdravlje, ja imam pune 82 godine i još uvek idem na proteste i šetam. Osećam da sam još uvek čovek u punom potencijalu i ne mislim na kraj života dok ovo radim.¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

Sve dozvole je dala prethodna vlast

Intervju – Ratko Ristić, dekan Šumarskog fakulteta: *Elektrane protiv naroda*, "Vreme" br. 1465

Obraćam vam se povodom teksta "Elektrane protiv naroda", u kojem se, ne prvi put u vašem časopisu, moje ime pominje u negativnom kontekstu.

Konkretno, vaš novinar konstatuje da je "teško očekivati da bude političke volje" da se preduzmu pojedini koraci u oblasti MHE, očigledno za to okrivljujući mene i stavljajući me u kontekst čoveka bliskog vlastima koji, sledstveno (po njemu), te veze zloupotrebljava i manipuliše uticajem kako bi se enormno bogatio, usput uništavajući životnu sredinu i reke po Srbiji.

20 Intervju: Ratko Ristić, dekan Šumarskog fakulteta

Elektrane protiv naroda

"Ja sam bio u Rakiti i ono što sam tamo video je otelovljenje užasa. Meštanima je neko došao u selo, razvalio im centar sela, počeo da pravi vodozahvatnu građevinu, izazvao klizište, skliznulo je brdo"

Nakon protesta u Pirotu iz septembra prošle godine ("Vreme", broj 1444), u nedelju, 27. januara, u Beogradu je održan protest protiv izgradnje malih hidroelektrana (MHE) pod nazivom "NE za MHE". Jedan od govornika na oba protesta bio je i profesor i dekan Šumarskog fakulteta u Beogradu Ratko Ristić. U razgovoru za "Vreme", profesor Ristić kaže da je Nacionalnim akcionim planom za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora predviđeno da Srbija proizvede 27 odsto potrebnih količina energije iz obnovljivih izvora na ukupnom godišnjem nivou, ali da je problem nastao "kada je čitava zakonska regulativa resetovana u smislu forsiranja malih hidroelektrana derivacionog tipa".

"VREME": Šta je to derivacioni tip hidroelektrana?

RATKO RISTIĆ: To znači da se voda zahvati na određenom profilu na reci tako što se napravi mala brana, tzv. vodozahvatna građevina, a voda se uvodi u derivacioni cevovod, koji je prosečne dužine 2-5 kilometara. Problem je u tome što derivacijom vode korito reke ili potoka – u našem slučaju to su uglavnom potoci – ostaje lišeno najvećeg dela vode i to ima vrlo loše posledice po živi svet u tim vodotokovima. Dalje, na tim deonicama obično dođe do poremećaja režima prihranjivanja podzemnih voda, jer deo vode iz rečnog i potočnog korita prodire u akvifer, u podzemlje i hrani izvore. Na ovaj način se izvorima smanjuje izdašnost, jer dobar deo vode više uopšte ne teče tim delom korita, tako da nema te cirkulacije sa akviferom. Posebno neprihvatljivo u našim uslovima jeste što se često deonice derivacionih cevovoda nalaze pored, ili čak u naseljenim mestima, gde dolazi do potpunog poremećaja života lokalnog stanovništva.

Dodatno, pošto su MHE često u brdsko-planinskom regionu, da biste napravili vodozahvatnu građevinu i kasnije cevovode, morate da pravite i pristupne puteve. Tu se seče šuma, na vrlo velikim nagibima iniciraju se neki erozioni procesi, koji imaju nepovoljni uticaj na nizvodne deonice rečnog toka. Takođe, u slučaju sela Rakita, osim svih ovih opisanih efekata, imamo jedan ozbiljan i opasan presedan – da su nizvodno od sela probijene dve džinovske deponijsko-konsolidacione pregrade, dakle, brane u koritu potoka Rakita. Te brane su napravljene da bi zaustavile erozione materijale i ublažile efekte bujičnih poplava koje se javljaju na tim terenima, i treba da štite nizvodne deonice. Međutim, izvođač radova je probio te brane bez ikakve dozvole, da bi provukao cevovod po najoptimalnijoj trasi, da bi imao što manje troškova. Pri tome je uništio na toj srednjoj pregradi tzv. slapište, organ na prelivnim objektima, koji treba da umiri kinetičku energiju vode.

U prevodu, ako bi se javila bujična poplava, a to je ono što je umalo potopilo Srbiju 2014. godine, onda bi te deponijsko-konsolidacione pregrade koje su probijene bile u uslovima smanjene stabilnosti i postojala bi opasnost da dođe do njihovog rušenja i pokretanja desetina hiljada kubnih metara nataloženog materijala – plus ta bujična voda. Evo, pre neki dan smo imali slučaj u Brazilu – probijena je brana jalovine, više od 300 ljudi je zatrpano muljem. Isto, samo u manjoj razmeri, moglo bi da se desi u Rakiti. Dakle, proces izgradnje MHE nosi zaista brojne negativne ekološke posledice, ugrožava lokalno stanovništvo, i postavlja se pitanje smisla čitavog tog koncepta, jer ako bi se i napravilo svih 856 objekata, udeo proizvedene energije bio bi svega 2-3,5 odsto.

Da se vratimo na promene zakona. Rekli ste da se resetovao ceo sistem, na šta ste mislili?

Novi zakon o energetici donet je 2011. godine. Nacionalni akcioni plan o proizvodnji energije iz obnovljivih izvora donet je 2013. I onda su se desile neke zanimljive stvari. Recimo, kada je reč o zaštićenim područjima – nacionalnim parkovima, parkovima prirode, specijalnim rezervatima prirode – uneta je odredba da MHE mogu da se grade i u zaštićenim područjima ako je instalisana snaga do pet megavata. To potpuno narušava koncept

Fotografije: Marija Janković

"Po sadašnjim zakonima imate neke procedure, koje sprovodi Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, po kojima postoji mogućnost da se gradi i u zaštićenim područjima. To je potpuni besmisao, šta će nama zaštićena područja ako nisu zaštićena

zaštite prirode, jer ako vi nešto proglasite nacionalnim parkom, potpuno je besmisleno da preduzimate bilo kakve aktivnosti koje to mogu da poremete. Prema našim, srpskim iskustvima, a i prema mnogo bogatijim, svetskim iskustvima, MHE su dominantan faktor degradacije ili uništenja biodiverziteta.

Recimo, zemlje koje nisu uopšte bile poznate po zaštiti životne sredine, kao što su Kina i Indija, suspenduju velike projekte gradnje MHE, upravo svesne negativnih ekoloških posledica. U Kanadi, u najnaprednijoj provinciji Ontario, nova progresivna konzervativna partija koja je preuzela vlast odmah je suspendovala zakon o povlašćenim tarifama za povlašćene proizvođače energije iz obnovljivih izvora, s obrazloženjem da to donosi velike ekološke štete, a da građane niko nije pitao. Prve godine su uštedeli 758 miliona dolara. U Americi je prethodnih decenija jako forsiran koncept MHE, ima ih nekoliko desetina hiljada. Međutim, početkom 90-ih godina, oni su porušili oko 1200 objekata jer su uvideli da je to malo energije za mnogo neprihvatljive ekološke štete. U Evropi je uklonjeno više od 400 takvih objekata. Apologete koncepta MHE navode da je u Evropi napravljeno više od 20.000 objekata, i to jeste tačno, međutim, to je uglavnom pravljeno u prethodnim decenijama. Sada, to se smatra tehnološkom istorijom.

Glavna priča apologeta jeste da mi treba da proizvodnjom energije iz obnovljivih izvora smanjimo emisiju ugljen-dioksida, da zaštitimo planetu. Osnova za ovo su tri konvencije iz Rio de Ženeira. Reč je o konvencijama Ujedinjenih nacija – jedna je okvirna konvencija o klimatskim promenama, druga o biodiverzitetu, a treća je o borbi protiv dezertifikacije, odnosno, protiv opustinjavanja zemljišta. Sve evropske direktive su naslonjene na te tri konvencije, a mi se prilagođavamo tim evropskim direktivama. I uvek se kaže da je smisao svih mera koje predviđaju konvencije da se smanji šteta u životnoj sredini. Koncept MHE direktna je negacija tog stava, jer, kako vi smanjujete štetu ako uništavate biodiverzitet, na kome insistira konvencija o biodiverzitetu?

Kako se došlo do takvog rešenja, toliko pogubnog za živi svet?

Kada su resetovani ti ključni zakoni, potencijalni investitori bliski domenu energetike jednostavno su videli da je to način da se veoma brzo zaradi novac. Tada je u Evropi bilo nepisano pravilo da se za proizvođače energije iz obnovljivih izvora obezbeđuju *feed in* ili stimulativne tarife, koje u našim uslovima iznose 10-14 evrocenti po kWh isporučene energije. To EPS plaća na mesečnom nivou iz dva izvora: jedno su računi za električnu energiju koje plaća svako domaćinstvo u Srbiji, gde se izdvaja 0,093 dinara po kWh potrošene energije, a drugi deo je direktno iz dobiti EPS-a. Tako je prošle godine isplaćeno više desetina miliona evra privatnim povlašćenim proizvođačima energije.

Takođe, postoji nešto što se zove lista projekata za koje se zahteva izrada studija o proceni uticaja na životnu sredinu. Međutim, neko je odjednom izmenio uredbu i doneo novo pravilo da za objekte do 2 MW instalisane snage uopšte ne mora da se radi studija o proceni uticaja na životnu sredinu. A više od 95 odsto svih srpskih MHE – i onih koje su napravljene i onih koje se planiraju – imaju instalisanu snagu manju od 2 MW.

Posebno je lole to što gotovo nijedna izrađena studija o proceni uticaja kod nas nije verodostojna. Kad projektujete neki objekat u tako osetljivim ekosistemima, morate da imate odgovarajući dokument koji prati projektnu, odnosno tehničku »

VREME 31. januar 2019.

VREME 24. januar 2019.

Generalno, to je slika koja se plasira u javnost, a koja ne odgovara istini, a objasniću i zašto.

Ja jesam uključen u posao sa hidroelektranama, i to od 2009. godine (sa pauzom u periodu od 2012. do 2016. godine, kada sam bio direktor Elektromreže Srbije). Kompanija na čijem sam čelu upravlja sledećim MHE: Tegošnica, Livađe, Gornje Gare (1 i 2), Donje Gare (1,2 i 3) i Županj. Svi ovi projekti sprovedeni su u skladu sa zakonskim propisima, uz svu neophodnu dokumentaciju i posebnu pažnju posvećenu očuvanju životne sredine. Mini-hidroelektrane predstavljaju legitimne i poželjne izvore čiste energije u svetu i možete ih naći na hiljade u najrazvijenijim zemljama EU, u kojima je ekološka svest na veoma visokom nivou, o čemu svedoče i brojne studije. Konkretno, samo u Evropi postoji preko 20.000 mini-hidroelektrana, najviše u šest evropskih zemalja: Austriji, Francuskoj, Nemačkoj, Italiji, Španiji i Švedskoj. Recimo, u Švajcarskoj, koja se svakako može podičiti svojim prirodnim lepotama, postoji oko 1600 MHE, dok ih je u Austriji više od 3000, a u Nemačkoj čak preko 7000. Pored toga, i u drugim zemljama zapadne i istočne Evrope i dalje se grade mini-hidroelektrane. Složićete se da neće biti da je bolje za životnu sredinu da se grade nuklearne elektrane i elektrane na ugalj. Naravno, ja ne mogu garantovati za zakonitost i opravdanost svake MHE u Srbiji, niti mi je to namera, ali čvrsto stojim iza toga da su projekti u koje sam uključen sprovedeni po zakonu, da ne ugrožavaju životnu sredinu, odnosno da su korisni i Republici Srbiji i lokalnim zajednicama.

I nešto što je posebno zanimljivo, ali što svi uporno izbegavaju i da pomenu – ja sam u posao sa MHE ušao i sve energetske dozvole su dobijene u vreme prethodne vlasti, ne u periodu od kada su na vlasti "meni bliske političke strukture". Dakle, nisam se ja juče pojavio, doneo zakone i obogatio se zahvaljujući kumstvu sa Aleksandrom Vučićem, ne mareći za ljude i okolinu u kojoj odrastaju i moja deca. Ja sam poslovni čovek koji je šansu i potencijal MHE prepoznao pre više od deset godina i u taj posao ušao i ostvario se u zakonskim i društvenim okolnostima koje su vladale pre dolaska sadašnje vlasti. Bio sam dobrostojeći čovek i pre ove vlasti, ali mi ne pada na pamet da prestanem da se bavim biznisom da bih nešto bilo kome dokazao.

Pozivam sve koji imaju saznanja ili sumnje u zakonitost bilo kog mog poslovnog poduhvata da to prijave nadležnim organima i molim vas da me više ne pominjete u negativnom kontekstu i sa netačnim podacima. ¶

NIKOLA PETROVIĆ

Predsednik iznad Ustava

Aleksandar Martinović izmislio je odredbe Ustava koje ne postoje, pa je redakcijama poslata najava događaja, u kojoj stoji da će premijerka Brnabić, prvi put u svojstvu "izaslanika vrhovnog komandanta" uručiti srednjovekovne srpske mačeve polaznicima prethodnih klasa Visokih studija bezbednosti i odbrane

Onog trenutka kad je "ugledni" radikalski, a potom u evropski naprednjački frak preobučeni doktor prava i univerzitetski nastavnik Aleksandar Martinović saopštio da je predsednik Republike na vrhu izvršne vlasti, stvari su za vladajuću kliku krenule nizbrdo, pa su morali da se "vade". Rekao je to u četvrtak 31. januara uveče pred milionskim auditorijom u gostovanju na RTS-u, naučno i pozivajući se na Ustav (a u stvari ga falsifikujući i izmišljajući). Odmah ga je u emisiji "poklopila" univerzitetska profesorka Sanda Rašković-Ivić, pa je vlast krenula u "vađenje" – da dokaže da je Martinović dr radikal Aleksandar bio u pravu i da pokaže da je iznad Ustava Vučić.

Nakon što je Martinović izmislio odredbe Ustava koje ne postoje, vlasti, u prvom redu Vulinu, trebao je još jedan dokaz "prilježnosti" Vođi, pa je redakcijama jutro kasnije, 1. februara, poslata najava događaja, u kojoj stoji da će premijerka Brnabić, prvi put u svojstvu "izaslanika vrhovnog komandanta" uručiti srednjovekovne srpske mačeve polaznicima prethodnih klasa Visokih studija bezbednosti i odbrane. Kao u pripoveci Laze Lazarevića *Prvi put s ocem na jutrenje*, tako je i Ana Brnabić došla prvi put kao izaslanik Vulinovog "vrhovnog komandanta".

Prisustvo Ane Brnabić bilo je neophodno, jer ko da uruči Vulinu mač? Ne može sam sebi, a sve ispod Vučića je za njega "ispod nivoa"

PONAVLJAČ URUČILAC

Začuđujuće je to što je predsednik Srbije i Vulinov samozvani vrhovni komandant odlučio da svim ljudima koji su do sada završili Visoke studije bezbednosti i odbrane uruči "srednjovekovni srpski mač". Da li je to možda pokušaj "kupovine" lojalnosti oficira, za koje i Vučić i Vulin znaju da su sve samo ne glupi. Jer, kriterijum za odabir za to usavršavanje bio je sve samo ne poslušnost. Za razliku od državnih službenika, kod kojih je to bila prva preporuka. Ima izuzetaka, naravno. Jer, posle sedam godina davati mačeve replike, više je nego smešno.

Ono što je oficire (a i većinu ostalih polaznika) posebno zabolelo jeste da je generalima Vojske Srbije mačeve uručivao "ponavljač", tj. Vulin – čovek koji je kao ministar bez portfelja u Vladi Srbije bio upućen na to školovanje početkom 2014, pa je izbačen, zajedno sa Zoranom Mihajlović. Oni su ljudi shvatali da im politička funkcija mora obezbediti prolaz i na tom školovanju, i onda se grdno iznenadili kad su naprosto izbačeni. Vulinu to, međutim (nošenim julovskim iskustvom) nije smetalo da 2017. "preko veze" ponovo upiše te studije i "uspešno" ih završi. Kakva je veza u pitanju nije teško pretpostaviti, došla je direktno iz vrha države, jer kako drugačije objasniti da čovek kome Kancelarija Saveta za nacionalnu bezbednost i zaštitu tajnih podataka nije godinama davala sertifikat, pa je i to morala na kraju da uradi po nečijoj naredbi.

PREMIJERKIN MARŠ

Došla je 1. februara u 11.30 Ana Brnabić oštrim korakom u Dom Garde u Topčideru, u pratnji Vulina, kako bi podelila "srednjovekovne srpske mačeve", tj.

IZASLANICA I VITEZOVI: Ana Brnabić, Aleksandar Vulin, Nebojša Stefanović, Siniša Mali
Fotografije: Slobodan Miljević /Tanjug

njihove replike. Uzgred, izrada svakog koštala je 650 evra. Tu školu do sada završilo je 96 ljudi, a naručeno je 110 replika, verovatno i za sledeću generaciju. Iako Ministarstvo odbrane najave medijima šalje dan ranije, tog 1. februara ona je došla u 8.15 ujutro, iznenada. Očigledno je bilo potrebno pokriće za reči doktora Martinovića da je Vučić na čelu izvršne vlasti. Ana Brnabić je očigledno tu bila potrebna samo kao kulisa, pokriće da dokaže tvrdnje doktora Martinovića.

Mačeve je oficirima od ranga pukovnika naniže uručivao načelnik Generalštaba general-potpukovnik Milan Mojsilović (počeo i on da Vučića oslovljava sa "vrhovni komandant"), generalima im, sa posebnim scenskim teatralnostima, u ruke davao Vulin, a njemu i ostalim ministrima, pomoćnicima i državnim sekretarima uručivala je premijerka. Tada je, u stvari, i postalo jasno zašto je bilo neophodno njeno prisustvo – jer ko da uruči Vulinu mač, ne može sam sebi, a sve ispod Vučića je za njega "ispod nivoa". Pa je pronađeno kompromisno rešenje – Ana Brnabić da uruči i Vulinu, i dr Nebojši Stefanoviću i dr Siniši Malom, koji je to školovanje započeo i završio kao gradonačelnik Beograda.

Mač je, naravno, iz ruku Ane Brnabić primio i skoro vršilac dužnosti (četiri godine u v.d. svojstvu) pomoćnika ministra odbrane za materijalne resurse dr Nenad Miloradović, zvani Baća, o kojem Vojni sindikat ima popriličan dosije. Duhom nesalomivi oficiri, koji svoj posao shvataju profesionalno i ne zanima ih koja partija je na vlasti, lucidno su prokomentarisali, imajući u vidu Miloradovićeve sklonosti ka "inovacijama": "Sad će Baća da dodatno modernizuje ovaj srednjovekovni mač, da to bude izvozni adut Srbije – mač za 22. vek."

U govoru se, naravno, istakla premijerka, čitajući ono što joj je neko od birokrata iz Ministarstva odbrane napisao: "I ove godine, polaznici su različitog obrazovnog i iskustvenog profila što će nam pomoći u svestranijoj i objektivnijoj analizi stanja i potreba Sistema nacionalne bezbednosti i odbrane naše zemlje, ali i stabilnosti regiona. Poštovani polaznici osme klase, želim da vam čestitam na tome što su baš vas odabrali da se usavršavate na Visokim studijama bezbednosti i odbrane. Time su vaši nadređeni rekli ono što misle o vama – da računaju na vas, da poštuju vaš dosadašnji rad i rezultate i da veruju da možete da postanete lideri strategijskog nivoa. Vi ulazite u visoko rangiranu državnu obrazovnu instituciju iz oblasti bezbednosti i odbrane, u kojoj ćete imati priliku da saznate ono što do sada niste znali i pitate ono što niste imali priliku da pitate. Bićete, na neki način, privilegovani korisnici usluga i kapaciteta koje vam pružaju Ministarstvo odbrane i druga ministarstva i agencije Vlade Republike Srbije, izabrani profesori fakulteta iz Republike Srbije i naši uvaženi strani partneri. Izuzetno mi je važno, pored ovoga, da takođe naglasim da nikada ne izgubite iz vida da je veliki, ogroman, deo odgovornosti za vaš profesionalni razvoj na vama samima. Činom prijema na ove i ovakve studije, pred vama se otvara i viši nivo odgovornosti. Od ovog trenutka imaćete aktivniju i konstruktivniju ulogu, daleko širu od one koju ste imali na svojim radnim mestima. Vi danas ulazite u krug ljudi koji će u narednoj deceniji, politički ili profesionalno, biti odgovorni za razvoj sistema bezbednosti. Već tokom studija budite lično angažovani, pitajte, kritikujte i predlažite. Utičite na kvalitet nastave i pomažite kolegama, vašim budućim saradnicima", poručila je Ana Brnabić.

Ko je razumeo – razumeo!

ŠTA PIŠE U USTAVU

Ne ulazeći u to odakle Martinović dr Aleksandru hrabrost da proizvoljno tumači Ustav Srbije, kao što je i u više navrata do sada radio, svesno obmanjujući javnost, a da ga niko u naučnoj zajednici nije zbog toga sankcionisao, postavlja se pitanje ko je i kako zadužen da štiti Ustav. Primera radi, član 115 Ustava Srbije propisuje da "predsednik Republike ne može obavljati drugu javnu funkciju ili profesionalnu delatnost". E sad, što Vučić krši taj član, kao što ga je nekad kršio Boris Tadić, to doktorima prava martinovićevske provinijencije, ili nekad "krletovsko-dželijevske", nije vredno pomena – bitno je da Srbija u vreme »

PORTRET BEZ "VRHOVNOG KOMANDANTA": **Novi vlasnici mačeva i premijerka**
Foto: Damir Banda /MO

Motori, motori, motori...

U nizu propagandnih aktivnosti koje treba da posluže stvaranju lažne slike o Vojsci Srbije u javnosti, Ministarstvo odbrane je u ponedeljak, 4. februara, plasiralo vest kako će Vojska, tj. njena jedinica Garda biti ojačana sa 12 novih motocikala BMW, zapremine 1.250 kubika, sa punom dodatnom opremom. Pošto je cena jednog takvog motora 30.000 evra, puta 12 je 360.000 evra, pa se postavlja pitanje zašto je, u uslovima kad MUP već ima takve motore za pratnju stranih i domaćih zvaničnika, bilo potrebno trošiti te pare. Vojska nema čizme, izdvojeni objekti, posebno oni u Kopnenoj zoni bezbednosti prema Kosovu su u katastrofalnom stanju, ali pare za motore moraju da se nađu. Za sve je objašnjenje, naravno, imao Vulin, koji je odgovornost za bespotrebno rasipanje sredstava iz vojnog budžeta svalio na Vučića. "Kao što je naredio predsednik Republike Srbije i vrhovni komandant Vojske Srbije Aleksandar Vučić, Vojska Srbije će se intenzivno opremati najsavremenijim borbenim sredstvima. Ali, kao što vidite, ne samo 'migovima', ne samo tenkovima, već i motociklima i svim onim što je potrebno za svakodnevni život svih pripadnika Vojske Srbije". Ispada da je Vučić životno zainteresovan za motocikle za eskort-pratnju.

U svom ne samo neznanju, nego i nepoznavanju osnovnih propisa, na šta saradnici očigledno ne smeju da mu ukažu, Vulin ide i korak dalje, pa tvrdi kako se "vraćanjem sposobnosti pratnje na motociklima i kontrole saobraćaja koristeći motocikle, vraća još jedna karakteristika Vojske Srbije koja pomaže građanima Srbije u svakodnevnom životu".

Kako Vojska i Vojna policija Garde mogu da pomognu građanima u svakodnevnom životu, i kako to zakon reguliše, a ne reguliše, Vulin nije ni pokušao da objasni. To što on ne zna, nije ni čudo, ali čudi kako niko od nadležnih iz Vojne policije nije pokušao da mu objasni.

"Kada vidite Vojsku da učestvuje u regulisanju saobraćaja, vi znate da je tu vaša država, vi znate da je tu red, mir, zakon i poredak", konstatovao je sveznajući Vulin.

Pošto Zakon o bezbednosti saobraćaja precizno propisuje sve nadležnosti, zna se tačno kad Vojna policija može nešto da reguliše i obezbeđuje – osim ako Vulin nije zamislio da za njegovog "vrhovnog komandanta" ubuduće Vojna policija zatvara ulice kad prolazi. Znajući Vučića, on to neće dozvoliti, ali poznavajući Vulina, on će to pokušati za sebe i za neke druge.

njihove vlasti živi u svetu najboljem od svih svetova (po njihovom subjektivnom osećaju).

Dakle, član 122 Ustava Srbije kaže da je Vlada nosilac izvršne vlasti u Srbiji, a član 123 da ima nadležnosti da "utvrđuje i vodi politiku, izvršava zakone i druge opšte akte Narodne skupštine, donosi uredbe i druge opšte akte radi izvršavanja zakona, predlaže Narodnoj skupštini zakone i druge opšte akte i daje o njima mišljenje kad ih podnese drugi predlagač, usmerava i usklađuje rad organa državne uprave i vrši nadzor nad njihovim radom, vrši i druge poslove određene Ustavom i zakonom". U članu 124 stoji: "Vlada je odgovorna Narodnoj skupštini za politiku Republike Srbije, za izvršavanje zakona i drugih opštih akata Narodne skupštine i za rad organa državne uprave." Nigde, ni u jednom članu ne spominje se odgovornost predsednika Republike, ali se njegov "potrčko", osoba koja je na mestu ministra odbrane – Aleksandar Vulin, koji je izmislio pojam "vrhovni komandant", nepostojeći u Ustavu i zakonima o odbrani i o Vojsci Srbije, potrudio da to uvede u zvanična saopštenja, čak se jednom prilikom javno, dok su ga kamere snimale, potrudio da izmisli i sam doda neke reči u odredbe člana 112 Ustava Srbije. ¶

DAVOR LUKAČ

DRAGAN ILIĆ

Godina svinje

Foto: twitter / Sergej Trifunović

Zbog video-klipa Srpske napredne stranke, Đilas i Jeremić mogu da se žale REM-u, ali u stvari su u tom spotu najžešće opljunuti građani. Ovo je definitivno znak da je kampanja počela i da će biti prljavija nego ikad

Predizborna kampanja je počela. Mada niko nije zvanično najavio izbore, počela je medijska borba, a ja nisam siguran šta je njen cilj osim uzajamnog blaćenja. Imam utisak da je Srbija duboko podeljeno društvo u kom nema dijaloga ni spremnosti za diskusiju. Iluzija je verovanje da će vlast ogromnom količinom propagande, koja se danas meri satima na svim televizijama (osim N1), pridobiti ili promeniti stav onih koji su njome nezadovoljni. Opoziciji preostaje pomenuti kablovski kanal i internet kao glavni poligon političke borbe. Nezamislivo je, a istovremeno i apsurdno, da se ni na jednoj TV sa nacionalnom frekvencijom ne može videti ili čuti makar na minut bilo koji predstavnik opozicije ili predstavnik višemesečnih protesta građana.

Svaki događaj ili pojava u Srbiji ima političke implikacije. Primer za to je saobraćajna nesreća na naplatnoj stanici kod Doljevca, kada je život izgubila građanka Stanika Gligorijević. Na nju je velikom brzinom naletelo vozilo u kojem je bio direktor Koridora Srbije i funkcioner SNS-a Zoran Babić. On je takođe povređen, pa je prvo optimistično poručivao kako će se vratiti, ali je nedugo zatim podneo ostavku. Vozač je priveden, pa pušten da se brani sa slobode. Priznajem da sam godinama posebno osetljiv na bahatu vožnju funkcionera pod rotacijom, naročito nakon pogibije Katarine Marić. Suđenje je trajalo godinama, bilo je opstrukcija na svakom koraku, a ministar Dragan Veselinov je tek nakon upornog pritiska javnosti i kolega iz DOS-a podneo ostavku. Babićev slučaj pokazuje da je partijska disciplina u SNS-u na visokom nivou. Reakcija je bila zaista brza, ali će ova tragedija dobiti epilog tek kada se suđenje završi i kazna za vozača bude odgovarajuća. Još bi bolje bilo da se ustanovi rigoroznija primena pravila o korišćenju službenih vozila, rotacije, blinkera i sulude vožnje. Znači, još nije gotovo. U ovom slučaju javnost je vršila pritisak na vlast da reaguje na vreme. Ipak, nikada neću zaboraviti jedan neverbalni znak sulude borbe za prevlast na internetu. Ispod priloga u vestima jedan od prvih komentara je glasio: "Jadna žena!" Ništa nenormalno, ovo je najprirodnija ljudska reakcija na tragediju koja se desila. Ono što nisam mogao i ne mogu da razumem je nekoliko stotina "minusa" koje je dobio ovaj komentar. Zašto?

Nakon ovog dobro urađenog kriznog PR-a, vlast je dobila još jedan "zicer" za napad na opoziciju. Tokom protestnih šetnji, dva momka su na Terazije donela nekakva vešala i time dala temu za medijsku kampanju protiv opozicije. Nesporna je činjenica da su vešala kao simbol političke borbe neprihvatljiva i to treba objasniti mladim vatrenim opozicionarima, obezbeđenju iz organizacije protestnih šetnji, ali bogami i nekim poslanicima iz Dveri. Tu nema dileme. Međutim, priča je dobila astronomske razmere, a televizije su počele da nam daju komentare na objave na društvenim mrežama. Ovim se televizije u stvari koriste kao podrška obračunu na internetu. Za najveći broj prosečnih gledalaca nastaje konfuzija, jer su vesti u informativnim emisijama na TV-u zamenjene komentarima na objave na Fejsbuku, Tviteru ili Instagramu. Pritom smo lišeni konteksta, jer ne vidimo šta je bila originalna poruka, već nas zatrpavaju lavinom komentara.

Primer je, recimo, saopštenje Košarkaškog kluba Partizan u kojem se ograđuje od nekih fotografija na Tviter profilu Sergeja Trifunovića, na kojima se pojavio sa trenerom i nekim ljudima iz uprave. Integralno saopštenje za fotke koje nisam ni video, a kada sam uspeo da ih pronađem (ko da je porno snimak), video sam grobare koji se grle i pričaju o sportu. Čemu onda saopštenje? Nisu se slikali sa ratnim zločincem. Izvinjavam se urednicima, na svim nivoima, mislim da delim utisak većine gledalaca koji se osećaju nedovoljno upoznati sa temom rasprave. Dakle, narodski rečeno, ne znamo ko je kome prvi opsovo mater!

Onda je, baš posle šetnje u subotu, iskočio spot SNS-a o tajkunu broj 1 koji finansira Đilasa i Jeremića. Građani u protestu su prikazani kao povodljivo stado koje zli tajkuni lažu kako hoće. OK, mogu sada Đilas i Jeremić da se žale REM-u, ali u stvari su u spotu najžešće opljunuti građani koji su politički nezreli. Ovo je definitivno znak da je kampanja počela, da će biti prljavija nego ikada i da će prvi put, osim blaćenja oponenata, meta napada biti i građani, što je izuzetno opasna praksa jer se samo produbljuje podela u narodu. Ovo važi za sve aktere, jer jednako ne mogu da prihvatim blaćenje onih koji će glasati za vlast. Kako ćete građane podeliti na podobne i nepodobne, patriote i izdajnike?

Na kraju, kratko primirje je stiglo sa proslavom kineske Nove godine. Proslava traje 22 dana, pa se onda, po verovanju, Zmaj probudi iz zimskog sna i digne glavu. Kod nas to verovatno znači izbore. Ušli smo u godinu Svinje, za koju Kinezi kažu da je berićetna u materijalnom pogledu, pa neka nam je sa srećom. ¶

Početak bune protiv dahija

Gospodin Teča otvori veliki i karirani kišobran, i nadnese ga na dete od teča, gologlavi ministar horizontalnim mrdanjem glave odbi teča ponudu

TEČA LEVO, MINISTAR DESNO: N. Stefanović u Brankovini
Fotografije: D. Todorović

Samo što je, od premijerke, zajedno sa ministri Vulin i Mali, kao diplomac Visokih studija za bezbednost i odbranu, dobio Srpski srednjovekovni mač, ministar policije, gospodin dr Nebojša Stefanović, je sa svom logistikom u ljudstvu i materijalu, stigao u Brankovinu kod Valjeva, na 215. godišnjicu obeležavanja Seče knezova. Iako bez mača, vlad'o se k'o pravi popečitelj.

POČASNI VOD

Porta Brankovačke crkve, u kojoj su spomenici brojnim Nenadovićima, je, pre nego što je ministar stig'o, bila spremna. Do crkve postrojen Počasni vod žandarmerije, šapke, crveni gajtani, beli pojasevi, crne čizme, crne i puške, policijski orkestar u policijski mundiri. Tu i zastave, mikrofoni, omanji okrugli sto zastrt belim čaršafom. Po dužnom crvenom itisonu, koji je bio preko drvenih talpi, odgovorno je odalo žensko sa plavom fasciklom, u društvu muškarca sa zimskom kapom, kome su ruke bile slobodne.

Naspram policije je već bio formiran red kompletne Valjevske gradske uprave. Levu stranu je drž'o visoki gospodin u crvenoj jakni, šef SNS odborničke grupe, koji je svojevremeno bio policajac, ali je, vele, isteran jerbo je nađeno da je falsifikov'o diplomu srednje škole. Desnu stranu je kontrolis'o mlađi gospodin, SNS odbornik, koji rukovodi Odborom srpsko-ruskog prijateljstva. S desna se pridruži i grupa Roma sa obližnjeg Divljeg brda, sa plavim sindikalnim ASNS kišobranom. Preko dužnog crvenog itisona, zajedno sa jednim koji nosaše fotoaparat, drugim koji u levoj ruci imaše kesu dobrodošlice, prođe SNS gradonačelnik, raskopčan kaput, cipele koje su odudarale od svega, i ode prema parkingu dočeka gospodina ministra.

Oboe, u prvom redu Policijskog orkestra, uzeše da se razduvavaju, popovi izneše potreban "materijal" na onaj okrugli stočić zastrt belim čaršafom, kandilo, sveće, čaša vina... od parohijskog doma nagrnu još zvaničnika, sa oficiri SNS gospodin, nadimka K, Rajko, tu i ministra policije Teča, koji iz penzije avanzov'o u člana Gradskog veća, u kome zadužen za sport, tu još jedan gologlavi gospodin, za koga vele da nije teča rodbina sa ministar, ali ipak rodbina, pa kao takav većnik za kulturu...

Gospodin teča, sa veliki karirani kišobran, se namesti u prvi red svega toga, pozdravi novinara "Vremena", složi se da svako treba da radi svoj pos'o. Portom crkve, pristig'o u samo osam crnih automobila, gologlav, zašnirane jakne, u pratnji obezbeđenja, stupi ministar policije, dr Nebojša Stefanović. Žandarmerija dobi komandu, Mirno, oboje se isključiše, i muzika stade mirno, ministar stade u prvi red svega, primače mu se gospodin Teča, gospodin direktor policije Rebić, sa samo jednom generalskom zvezdicom je bio iza njih.

Ministru dodeliše sveću, upališe mu sveću, jedan pop manu kandilom, javiše se ostali popovi, poče pomen knezovima Aleksi Nenadoviću i Iliji Birčaninu, koje su Turci posekli u Valjevu, 4. februara 1804. godine. Gospodi pomiluj, gospodi pomiluj... vječnaja pamjat... bog da im dušu 'prosti... Orkestar dunu himnu, SNS gradonačelnik položi venac pred spomenik knezu Aleksi Nenadoviću, ministar se saže da namesti svoj venac, javi se voditelj, Na današnji dan 1804. godine, bila je Seča knezova, prve žrtve knezovi Aleksa i Ilija, 215 godina kasnije smo tu da podsetimo na jedan od najvažnijih datuma u istoriji...

Preko mikrofona se prvi, u cipelama koje su od svega odudarale, javi SNS gradonačelnik, izvadi i pročita depešu, koju kao da je pozajmio od ministra, Pre 215 godina kneževi su zadužili Srbiju, to su

POLICIJSKA PODRŠKA OBELEŽAVANJU: Oboe i svečane uniforme

srpski junaci, mi danas imamo zadatak da našu slobodu, i sve jaču Srbiju, sačuvamo, od onih koji će da biju, vešaju, pozivaju na ubistvo, prete ženama, i da fašizam i strah u Srbiji nikad ne zavladaju. Srbija ima snage i volje da kazni nasilnike i kukavice, takvi nikada nisu vodili, niti će voditi Srbiju, Srbija ima svog predsednika, Aleksandra Vučića, sa kojim živimo budućnost u koju verujemo! Ministar dade aplauz, i kompletna i prisutna Gradska uprava dade aplauz.

VELIKA SIMBOLIKA

Plavo žensko dade ministru plavu fasciklu, voditelj objavi da je velika simbolika što je danas sa nama ministar policije i potpredsednik Vlade Srbije, gospodin Nebojša Stefanović. Gospodin ministar napamet reče, Poštovani gospodine gradonačelniče, pa napamet nastavi, Stojeći na ovom mestu osećam odgovornost... I ostalo bi takoreći iz glave, Mi danas vodimo drugačije bitke... našoj deci i nama treba mir... zato naša Vlada, zajedno sa predsednikom Vučićem, svakog dana radi naporno... uspeli smo da popravimo stanje koje je bilo teško... finansije su stabilne, fabrike niču... nažalost ima onih kojima se to ne sviđa, i spolja i iznutra... ono što mogu da kažem i obećam je da će Vučić i Vlada nastaviti da se bore, i da nećemo podleći pritiscima... u našoj zemlji će se živeti od svog rada, neće se dozvoliti bilo kakvo povampirenje fašizma na našim ulicama, da bilo ko ugrožava sigurnost bilo kog građanina...

Gradonačelnik dade aplauz, aplaudirao je i gospodin Teča iz prvog reda, svi su aplaudirali, aplauzima se pridruži-še i Romi sa Divljeg brda, koji su svi bili ispod plavog sindikalnog ASNA kišobrana. Pade komanda, Voljno, poče umetnički program, voditelj najavi devojčicu koja će odrecitovati Boj na Mišaru, bi, 'Rani sina, pa šalji na vojsku, Srbija se umirit' ne može... Voditelj pre'stavi Počasni vod žandarmerije, Policijski orkestar, kako je kiša rominjala, gospodin Teča otvori veliki i karirani kišobran i nadnese ga na dete od teča, gologlavi ministar horizontalnim mrdanjem glave odbi, nastavi se umetnički program.

Gospodin voditelj najavi recitatora sa numerom Početak bune protiv dahija. Za mikrofon stade momak recitator, pa reče, Početak bune protiv dahija. nastavi, Bože mili, čuda velikoga... Ministru priđe poverljiva saradnica sa malim crnim kišobranom, ovaj rukom pozva devojčicu koja recitovala Boj na Mišaru, zaštitnički je smesti do sebe... preko potoka, koji je bio uz portu crkve, prođoše tri uniformisane policajke, u crne cipelice sa povisoke štikle. Još jedared se javi Policijski orkestar, voditelj objavi kraj programa.

Bi improvizovana konferencija za tisak, ministru se primače direktor policije Rebić, sa samo jednom generalskom zvezdicom na epoletama, tu je bio i gospodin Teča, sjatiše se mikrofoni i kamere, prvo pa se javi plavo žensko sa mikrofon Prve televizije, koje postavi jedno, dva, mnogo dobra pitanja, koja su glasila: U vezi vešala i vezano za pretnje Vučićevoj deci! Gospodin ministar beše spreman: Pre svega, imali ste priliku da vidite razvoj događaja, mi nismo ništa govorili dok nismo identifikovali lica, i policija će raditi svoj posao. Drugi su rekli da je to neko iz SNS-a, da su to provokatori, sad smo utvrdili da su to dva lica koja su bliska Savezu za Srbiju, odnosno Dverima, jedan od njih je sinoć priznao da je izradio i nosio vešala... Kad je tako, vešala postaju omčica, pertla, a do juče je to bilo sve najgore, govorili su da je to provokacija, optuživali su momka iz Niša da je provokator, a on nikakve veze sa tim nema, uopšte ne liči... Što se tiče sina i ćerke Predsednika, moram da kažem da je neoprostivo da se preti bilo kom detetu, deca su kriva što im je Vučić otac, a Vučić je kriv što radi dobro za Srbiju, o čemu svedoči ogroman broj ljudi koji podržava Vučića, ne samo na izborima, nego gde god se pojavi...

Svemu bi kraj, pade komanda, Mirno, Na levo, Napred marš, žandarmerija i muzičari prođoše u formaciju odlaska, do ministra dođe i onaj gologlavi gradski većnik za kulturu, koji nije u rangu teča familije, kad se i taj protokol obavi, gospodin ministar, sa samo osam crnih automobila, napusti Brankovinu. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Analiza profesionalnog beščašća

Posle četvorogodišnjeg oduzimanja dela penzija, država, uz podršku PIO Fonda, a u ime naroda, penzionere sada podvrgava mentalnom teroru – ponižavajući ih sudskim presudama, čija su nerazumna obrazloženja primeri drastičnog kršenja ustavnih i zakonskih prava

U sredu, 16. januara, Prvi osnovi sud u Beogradu presudio je u predmetu 16923/18 tako što je odbio zahtev za isplatu umanjenog dela penzije penzioneru koji je tužio Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Ova prvostepena presuda, kao crna slika odnosa režima koji upravlja Srbijom prema najstarijim građanima, zaslužuje detaljnu pravnu analizu.

Ovakva presuda nije jedina. Naprotiv, više sudija – bar petoro u Beogradu, "rešilo" je na ovaj način, u prvom stepenu, problem četvorogodišnjeg oduzimanja dela penzije.

Presuda u predmetu 16923/18 pre svega zaslužuje pažnju zbog sudijskog postupanja i odnosa sudije prema pravu i tužiocu (ime i prezime poznato autoru), kao i ingenioznog sudijskog obrazloženja, drastično suprotnog i Ustavu i Zakonu o parničnom postupku. Naročito zbog odgovora PIO Fonda na tužbu, koji bezobzirno vređa i pravo i inteligenciju.

Kao što je četvorogodišnji (2014– 2018) finansijski teror države nad penzionerima bio izraz političke bahatosti vlasti, suprotan Ustavu i Zakonu, tako je i ova presuda – možda i kao plod kombinacije nesposobnosti i neznanja, ali svakako kao rezultat političkog naloga – klasičan primer profesionalnog sudijskog beščašća.

Sudija (ime i prezime je poznato autoru) navela je u obrazloženju presude u predmetu 16923/18 da je "u dokaznom postupku sud izveo sve predložene dokaze", ocenio ih i "utvrdio činjenično stanje", pa na osnovu toga doneo odluku.

ZATVORENA VRATA

Glavnu raspravu u ovom predmetu, na kojoj bi utvrđivala dokaze i tužioca i PIO Fonda, sudija, međutim, nije ni zakazala, niti je održala!

Po Zakonu o parničnom postupku (član 291, stav 2), "predsednik veća može, u toku pripremanja glavne rasprave, posle prijema odgovora na tužbu, da donese presudu, ako utvrdi da među strankama nisu sporne činjenice i da ne postoje druge smetnje za donošenje odluke".

Sudeći po obrazloženju, sudija je, navodno, pročitala tužbu. Međutim, onako kako je u svom obrazloženju "citirala" značajne "navode iz tužbe" – kojih u tužbi ili nema ili nisu takvi kakvim ih je predstavila, jasno je da ona tužbu nije pročitala. Bar ne onako kako bi trebalo kao pravnik i sudija profesionalac: s dužnom pažnjom i razumevanjem.

Pročitala je, kaže u obrazloženju, i odgovor PIO Fonda na tužbu. Ona, možda, jeste, ali tužilac nije! Sudija mu za to nije pružila priliku. Taj odgovor nije dostavljen tužiocu penzioneru, kako bi se o njemu izjasnio, što je obavezno po Zakonu o parničnom postupku, niti mu je data mogućnost da raspravlja pred sudom, a dokazi se mogu izvoditi jedino na raspravi pred sudom!

Bitna povreda parničnog postupka (član 374, član 2, tačka 7 Zakona o parničnom postupku) postoji ako sud u toku postupka nije primenio ili je nepravilno primenio odredbu ovog zakona, a to je bilo ili je moglo da bude od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude. Bitna povreda odredaba parničnog postupka uvek postoji ako stranci nezakonitim postupanjem, a naročito propuštanjem dostavljanja, nije data mogućnost da raspravlja pred sudom.

Osim domaćeg Zakona, sudija i sud povredili su direktno, na ovaj način, pravo na pravično suđenje zagarantovano u članu 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima, kojim je propisano da svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom obrazovanim na osnovu zakona.

Posebno, kada je evidentno da postoje sporne činjenice. To je, uostalom, konstatovano i u obrazloženju presude: "Da li je nezakonito postupanje PIO Fonda po Zakonu o privremenom uređivanju isplate penzija i takvo umanjenje, i da li penzioneru pripada pravo na isplatu razlike, i u kom iznosu".

Ipak, iako je to napisala, sudija je presudila – iza zatvorenih vrata!

Postupila je kao da spornih pitanja nema. Kao da je penzioner tužilac saglasan s PIO Fondom da mu četiri godine oduzima deo penzije i da se slaže s načinom na koji je to učinjeno. Ako je tako, zašto bi tužio!?

Štaviše, odgovor na tužbu, koji je PIO Fond dao sudu 8. novembra 2018. godine, o kojem je tužilac penzioner po Zakonu morao da se izjasni, dostavljen mu je pošto je suđenje završeno bez njegovog pozivanja i učešća – 21. januara 2019. godine, zajedno s presudom.

Ovaj penzioner je još i dobro prošao. Nekim penzionerima (podaci poznati autoru) koji su tužili, beogradski sud dostavio je odgovor Fonda i po pet dana pošto su primili presudu kojom im je zahtev odbijen, a da nije održana rasprava pred sudom.

REŠENJE KOJE NE POSTOJI

Republički Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje istakao se u sprovođenju političke odluke o umanjenju penzija, poštujući Zakon o privremenom uma-

CRNA SLIKA REŽIMA: Protest penzionera
Fotografije: Bojan Stekić

njenu penzija i istovremeno zanemarujući druge zakone koje je bio dužan da poštuje.

Fond je, takođe, bio revnostan i kada je, kršeći Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, ustupio lične podatke svih penzionera u Srbiji predsedniku Aleksandru Vučiću, kako bi ovaj, krajem prošle godine, napisao cinično pismo kojim se ljudima zahvaljuje zato što su dobrovoljno morali da pristanu da im penzije budu smanjene.

U istom stilu PIO Fond je postupio i odgovarajući na žalbu u predmetu 16923/18: bahato, licemerno, nezakonito... Tako, osporava i visinu tužbenog zahteva – iznos novca koji penzioner traži na ime razlike, koji je sačinjen upravo na osnovu potvrde istog tog Fonda, izdatog tužiocu 3. aprila prošle godine. Država ne veruje dokumentu koji je sama izdala! U potvrdi su precizno naznačeni, u paru, iznosi umanjenja penzije za svaki mesec pojedinačno, s pečatom i potpisom ovlašćenog radnika. Potvrdu je tužilac predao Prvom osnovnom sudu u Beogradu uz tužbu.

U odgovoru PIO Fonda na tužbu, pravni zastupnik Marina Ivanović napisala je, po ovlašćenju direktorke Fonda Dragane Kalinović: "Tužilac ističe da tuženi nije priložio rešenje o iznosu penzije koju je tuženi obavezan isplaćivati korisniku po osnovu Zakona o privremenom uređivanju načina isplate penzija, pa tuženi predlaže da se postupak prekine do dostavljanja ovog rešenja."

U prevodu, država traži od tužioca penzionera da dostavi sudu rešenje PIO Fonda koje ne postoji! Koje Fond nije doneo, zbog čega je i tužen sudu.

A morao je da donese 2014. godine svakom penzioneru novo rešenje kojim će utvrditi novi način isplate penzija, sa obrazloženjem i rokom za žalbu, koja je garantovana i Ustavom i Zakonom. I to po službenoj dužnosti, na osnovu Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju (član 105, stav 2) i Zakonu o opštem upravnom postupku (član 192, stav 1). Ali, umesto da postupi u skladu sa zakonima, penzionerima su četiri godine dostavljani čekovi s umanjenim iznosima penzije.

Država, dakle, ovakvim odgovorom Fonda tužioca direktno pravi budalom.

S logičkog i pravnog stanovišta, ovakav razlog za prekid postupka jeste faktičko priznanje PIO Fonda da je tužba osnovana i da je Fond bio obavezan da donese rešenje za svakog penzionera.

Tužilac, naravno, ne može da dostavi rešenje koje nije dobio. S obzirom u kakvoj državi živimo, nije neverovatno da je pod predlogom za "prekid do dostavljanja rešenja" koje ne postoji, PIO Fond možda računao da, u međuvremenu, ako ne svim penzionerima, ono bar onima koji su tužili, naknadno napiše rešenja koja nije doneo kada je počelo umanjivanje penzija, a koja bi važila retroaktivno – od 2014. godine. Bez obzira na to što Ustav Srbije izričito zabranjuje povratno dejstvo kao garanciju načela pravne sigurnosti.

No, ko još mari za Ustav? Ionako bi uskoro trebalo da bude zamenjen. »

SAM SEBI NE VERUJE: Fond PIO

Uostalom, isti taj Ustav, na primer, u članu 115, izričito zabranjuje i predsedniku države da obavlja drugu javnu funkciju ili profesionalnu delatnost, a predsednik Aleksandar Vučić ne da obavlja, nego se ubi obavljajući funkciju predsednika svoje partije u koju sve više utapa državu. Na to Ustavni sud ne reaguje.

Valja podsetiti i na odgovor Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja od 6. jula 2015. godine zaštitniku građana. Ministarstvo je tada napisalo: "U skladu sa načelima efikasnosti i ekonomičnosti, posebno imajući u vidu da se odredbe navedenog zakona neposredno primenjuju, smatramo da nije celishodno voditi 600.000 upravnih postupaka, odnosno postupaka po žalbi i eventualno upravnih sporova...".

Ministarstvo, dakle, iako svesno zakonske obaveze PIO Fonda da donese po službenoj dužnosti rešenje u svakom pojedinačnom slučaju, svakom penzioneru, smatra da nije "celishodno" postupiti po sistemskom zakonu zbog velikog broja žalbi u upravnom postupku i eventualnih upravnih sporova. Ministarstvo tako krši načelo zakonitosti. Ali, Bože moj, ako zakone prvi ne poštuje predsednik države (pravnik koji je diplomirao posle šest godina studiranja), pa ni PIO Fond, zašto bi ih se pridržavalo jedno ministarstvo.

KAD SUDIJA IZMIŠLJA

Koliko je sudija, u ime naroda, "profesionalno" i "savesno" odradila svoj posao u ovom slučaju pokazuje činjenica da je tužilac penzioner tražio neisplaćene delove svoje penzije od oktobra 2015. zaključno sa septembrom 2018. godine, dok je sudija, obrazlažući presudu, "citirala" kako je tražio "na ime manje isplaćenih mesečnih iznosa penzija za period od 25.11.2015. do 25.10.2018. godine"!? "Dosledno", "tačno" i potpuno "u skladu" s preciznošću kojom se pridržavala i Zakona.

Sudija ne zna čak ni da Zakon o privremenom uređenju načina isplate penzija više ne važi!

Tako je u obrazloženju presude, koju je donela 16. januara ove godine, napisala doslovno: "Zakon o privremenom uređenju načina isplate penzija je još uvek na snazi." Zakon je ukinut 26. septembra 2018. godine – tri i po meseca pre nego što je doneta presuda.

Dalje, u obrazloženju presude sudija improvizuje izmišljajući, pa piše: "Sud je imao u vidu navode tužioca da smatra da je zakon o privremenom uređivanju načina isplate penzija neadekvatan i nepravilan, ali smatra da isti nisu od uticaja na odluku o tužbenom zahtevu niti je u nadležnosti ovog suda da razmatra ista pitanja, već tužilac na raspolaganju ima odgovarajuća pravna sredstva za ocenu ustavnosti ovog zakona".

Tužilac penzioner u tužbi, međutim, nije naveo da je zakon "neadekvatan i nepravilan". Naprotiv, naglasio je da se ovom tužbom ne postavlja pitanje ustavnosti Zakona, svestan da se to ne čini u parničnom postupku. Da je sudija pročitala tužbu, ne bi imala potrebu da izmišljotinama potkrepljuje svoju nezakonitu odluku.

Sudija, najzad, konstatuje "da je tuženi tužiocu isplaćivao umanjenu penziju u cilju očuvanja finansijske održivosti penzijskog sistema u Republici Srbiji".

Logičkim tumačenjem ovakvog zaključka, po principu da cilj opravdava sredstvo, proizilazi ocena suda da Fond ima pravo da postupa nezakonito u cilju očuvanja finansijske održivosti penzijskog sistem a u Srbiji. Ovo je očigledna gruba povreda načela legaliteta, odnosno zakonitosti.

Čak ni u vreme ratnog stanja, 1999. godine, čak ni Miloševićeva vlast nije na ovaj način kršila načelo zakonitosti i nije dirala u stečena prava građana, niti je građanima uskraćivala Ustavom zagarantovano pravo na žalbu kao pravni lek.

Presuda Prvog osnovnog suda u Beogradu apsolutno je različita u odnosu na decembarsku presudu Osnovnog suda u Bačkoj Palanci kojom je presuđeno da je PIO Fond dužan da isplati umanjeni deo penzije.

Sudija iz Bačke Palanke je napisao: "Po stanovištu suda, tuženi je bio dužan da svim korisnicima, pa i tužitelju, kojima je umanjio penziju, prethodno, po službenoj dužnosti, donese rešenje o umanjenju penzije s poukom o pravnom leku... Ovakvo umanjivanje iznosa penzije bez prethodnog donošenja rešenja tužitelju direktno je suprotno Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju i Zakonu o opštem upravnom postupku."

Da li je zakon isti u Bačkoj Palanci i u Beogradu?

Zajedničko presudama beogradskog Prvog osnovnog suda i suda u Bačkoj Palanci je samo da su obe prvostepene. Na prvu se žalio penzioner, a na drugu država.

Apelacioni sud sada treba da donese odluku da li će poštovati Ustav i zakon. Da li će se držati zakona kao pijan plota, ili kao što ga se drže predsednik ove države i institucije pod upravom njegove partije. Da li će učiniti mali, ali značajan korak da Srbiji vrati bar P od pravne države. Da li će potvrditi notornu, ali u Srbiji prilično zanemarenu činjenicu da sudija mora da sudi na osnovu Ustava i zakona, a ne po političkoj volji onog ko je na vlasti. To danas ovde nije lako, ma koliko jednostavno bilo. A jeste. ¶

ZLATKO ČOBOVIĆ

Laslo Švirtlih
(1946–2019)

Lacija su od ostalih razlikovali duh, mirnoća koja je uspevala da pacijentima vrati volju i nadu u oporavak, sposobnost da vizionarski razvija nove metode koje unapređuju struku, ali i sposobnost da bude deo igre, pozorišta, partije karata, i onoga što diže buru koja stvara pravi život

Foto: Željko Naić

Poslednjih dana januara napustio nas je prof. dr Laslo Švirtlih. Ove godine 12. juna proslavili bismo njegov 73. rođendan. Svet je ugledao u Zrenjaninu, u porodici koja mu je pružila podršku da postane džentlmen i slobodar, umetnik i vredni radnik, i oslonac za svoje okruženje. Njegovi gimnazijski izazovi su bili gluma i teatar, pa je uspešno položio prijemni ispit na Akademiji u Beogradu. No, povukla ga je druga strast i diplomirao je 1972. na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Godine 1976. položio je specijalistički ispit iz fizikalne medicine i rehabilitacije. To je bio početak veoma uspešne profesionalne karijere. Vrata za razvoj delovanja u obrazovanju otvorila mu je doktorska disertacija koju je odbranio na Medicinskom fakultetu 1986. proučavajući efekte operacije na hronični bol u donjem delu leđa. Četiri decenije rada, od 1975. godine, posvetio je Zavodu, tj. sada Klinici za rehabilitaciju "Dr Miroslav Zotović" u Beogradu. Postao je primarijus 1986. Laslo, ili onako kako smo ga zvali Laci, direktno je zaslužan sa organizaciju niza istraživačkih projekata u Klinici "Zotović", kao i intenzivnu diseminaciju rezultata kroz predavanja, sastanke, studijske boravke i druge oblike komunikacije sa ustanovama u zemlji i svetu. Jedna slika ove uspešnosti su njegovi naučni radovi, a posebno broj citata tih radova. Prema bazi podataka "Gugl akademik", Laslovi radovi su citirani više od 1000 puta, što ga svrstava u lidere u okvirima Klinike i oblasti rehabilitacije u Srbiji i okruženju. Laslo je bio i idejni i tehnički organizator većeg broja naučnih i stručnih sastanaka i omiljeni predavač na tim sastancima. U toku profesionalne karijere ostvario je intenzivnu saradnju sa Klinikom za rehabilitaciju u Budimpešti u Mađarskoj. Izabran je za člana Skupštine mađarske Akademije nauka 2001. god. Njegova saradnja sa klinikom Baylor, preciznije sa dr Milanom Dimitrijevićem i saradnicima, dovela je do uvođenja novih dijagnostičkih metoda u Klinici "Zotović". Dr Švirtlih je bio esencijalni element saradnje sa Elektrotehničkim fakultetom u Beogradu u procesu razvoja novih tehnologija u oblasti rehabilitacije, medicinske robotike i električne stimulacije koji su postigli svetsku poznatost. Bio je aktivan član Sekcije za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Srpskog lekarskog društva, ali i važan predstavnik Srbije u Mediteranskom i Evropskom udruženju.

Izabran je za docenta u Centru za multidisciplinarne studije Univerziteta u Beogradu 1989. godine. Od 1994. je nekoliko godina bio gostujući profesor na Medicinskom fakultetu u Majamiju, SAD, i vodio deo kliničkih istraživanja na projektu za lečenje paralize. Od 1997. do 2011. bio je vanredni, pa zatim redovni profesor na Defektološkom fakultetu u Beogradu da bi usled zakonom propisane starosne penzije prešao na Državni univerzitet Novi Pazar do 2014. godine. Autor je ili koautor nekoliko monografija i udžbenika iz oblasti rehabilitacije i kliničke neurofiziologije.

Za svoj istraživački rad je dobio prestižnu Oktobarsku nagradu grada Beograda 1996. godine.

Sposobnost odličnog komuniciranja na nemačkom i engleskom, i naravno, elokventnost na maternjim srpskom i mađarskom jeziku bili su značajni u njegovom profesionalnom životu, ali i socijalizaciji koja je doprinela prisutnosti beogradske fizijatrije i neurorehabilitacije u Srbiji i u svetu.

Prethodno izlaganje je faktografsko pa ne daje pravu sliku našeg Lacija. Ono što je Lacija razlikovalo od ostalih jesu njegov umetnički duh, mirnoća koja je uspevala da pacijentima vrati volju i nadu u oporavak, sposobnost da vizionarski razvija nove metode koje unapređuju struku, neograničena energija da bude prijatelj i drug, ali i sposobnost da bude deo igre, pozorišta, muzike, partije karata, i onoga što diže buru koja stvara pravi život. Rezultat ovog uspešnog udruživanja profesionalizma i slobodarstva je i porodična zajednica i njegov centralni element kćer Marija, njegov filozofski partner. ¶

Akademik prof. dr DEJAN POPOVIĆ

Propadanje, apatija i strah

Sistem vlasti Milorada Dodika i njegove partije dodatno crpe snagu iz disfunkcionalnih institucija Bosne i Hercegovine uspostavljenih Dejtonskim sporazumom, koje zasigurno ne mogu postaviti granice autoritarnoj vladavini, pogotovo što je etnonacionalistički diskurs sveprisutan na celoj političkoj sceni BiH

"Saradnja Srbije i Republike Srpske (RS) nikad nije bila bolja, zahvaljujući Vučiću i vladi Srbije", naveo je predsednik RS i predsedavajući Predsedništva Bosne i Hercegovine (BiH) Milorad Dodik, prilikom posete Beogradu 31. januara ove godine i dodao: "Narod to prima na poseban način, narod računa da Srbija brine o Republici Srpskoj."

Kako bi se taj narod uverio da i te kako ima koristi od pomenute saradnje, predsednik Srbije Aleksandar Vučić najavio je da će do početka juna biti gotova projektna dokumentacija za auto-put koji će povezati Srbiju i Republiku Srpsku, i izrazio nadu da će do sredine ili do kraja tog meseca početi i građevinski radovi. U nadahnuću bratske naklonosti, Vučić je rekao da je Srbija preuzela obavezu na sebe da sa 100 miliona evra finansira izgradnju mosta preko Save i naveo da će to biti poklon Srbije narodu u RS i BiH. Šta više, moćni Beograd će učestvovati u programu ra-

POD BUDNIM OKOM POLICIJE: Protest i sveće za Davida ispred Hrama, Banjaluka, 3. januar
Foto: Tanjug AP Photo

zvoja opština u RS kroz program podrške renoviranju i izgradnji bolnica i domova zdravlja. Najzad, dogovorena je i izgradnja Memorijalnog centra Donja Gradina Jasenovac, koju će Srbija finansirati 75 odsto, a RS 25 odsto. "Biće ogroman i veličanstven projekat o našoj prošlosti, mučenju našeg naroda, Jevreja i Roma", kazao je Vučić.

EMOCIJE I MODELI VLADANJA

Bliska saradnja između Srbije i Republike Srpske čini se očiglednom, pogotovo imajući u vidu i da je trgovinska razmena u prošloj godini dostigla 1,9 milijardi evra, čime je Srbija postala prvi spoljnotrgovinski partner BiH u regionu. Međutim, postavlja se pitanje na koji to "poseban način" narod RS prima "nikad bolju" saradnju.

"Ta posebnost je uvek postojala, bez obzira ko je bio u Srbiji na vlasti, ponajviše iz emotivnih razloga", smatra Tanja Topić, politički analitičar u Fondaciji Fridrih Ebert u Banjaluci. "I modeli vladanja su gotovo isti, od odnosa prema medijima, neistomišljenicima, do odnosa prema protestima. Mantra je identična", dodaje ona.

Naime, dok vlast Aleksandra Vučića negira razmere nezadovoljstva i broj učesnika protesta pokrenutih 8. decembra prošle godine, omalovažava one koji ih podržavaju i polako klizi ka neizdrživoj želji da isprovocira incidente, Milorad Dodik je, za sada, pobunu na svojoj teritoriji uspeo da uguši.

Okupljanja na Trgu Krajine sa zahtevom da se rasvetle okolnosti smrti Davida Dragićevića su od 30. decembra potpuno zabranjena, pošto je policija pet dana pre toga rasterala građane pendrecima i pohapsila one koji su se bunili. Podsetimo, do tada se na desetine hiljada ljudi širom BiH svakodnevno odazivalo pozivu na protest pokreta "Pravda za Davida", formiranog nakon nestanka dvadesetjednogodišnjeg Davida Dragičevića 18. marta prošle godine i pronalaska njegovog bezivotnog tela šest dana kasnije, bačenog u korito reke Vrbas, kod tvrđave Kastel. Harizmatični Davor Dragičević, Davidov otac, konobar po zanimanju, 25. decembra je priveden i saslušan u tužilaštvu zbog optužbi o narušavanju javnog reda i mira. Nakon velikog protesta koji je organizovan 30. decembra Davoru se gubi trag, osim što daje znake života preko društvenih mreža, a policija je izdala poternicu optužujući ga za "ugrožavanje sigurnosti ministra policije Dragana Lukača i Darka Ilića, visokih funkcionera MUP RS", koje on i supruga Suzana terete da snose odgovornost za ubistvo njihovog sina Davida.

PROTEST KOJI TINJA

Ledenog zimskog jutra 31. januara ove godine, brojni građani okupili su se oko Davidovog groba i zapalili sveće, i dalje uporni u borbi za istinu i pravdu. Njegovih 12 drugova koji su pokrenuli grupu "Pravda za Davida", prozvani "Dvanaest veličanstvenih", pismom su se obratili narodnim poslanicima Republike Srpske: "Gospodo, mi smo klinci od 17-21 godinu, vama potpuno nebitni i neprimjetni, neko koga ne čujete. Mi smo djeca konobara, medicinskih sestara, trgovaca, automehaničara. Prije 10 mjeseci izašli smo na Trg i pitali smo glasno: 'Ko je ubio našeg druga?' Čuli smo laži predstavnika policije. Htjeli smo samo istinu o njemu! Zar je to puno, gospodo? Da li je, gospodo, naš Đakac ili bilo ko od nas manje vrijedan u odnosu na vašu djecu?", upitali su mladi ljudi i poručili: "Pustite nas da gradimo našu zemlju i da svoje znanje ostavljamo ovdje, kao što je to htio i naš drug."

Uprkos snegu i hladnoći, ljutnja i ogorčenje ne jenjavaju. Svake večeri, pred sabornim hramom Hrista Spasitelja nekoliko desetina ljudi prkosi i dolazi da u tišini zapali sveće, kako bi održali plamen borbe. "Ajde baba-Pravda, još malo pa će šest sati", podsećaju unuci Stoju. Ova medicinska sestra pred penzijom radi na još nekoliko mesta, šije i sprema kuće da bi joj porodica opstala. "Napustila sam Zagreb kad je izbio rat, delili su nas na Srbe i Hrvate. Brat mi je poginuo na strani bosanskih Srba, majka je umrla od bola, muž i sin su psihički oštećeni, ali ja još uvek imam snage da osudim diktaturu i brutalnost lopovskog režima Milorada Dodika, koji ne okleva da ubije našu decu", kaže ona, ne uspevajući da zadrži suze.

Nekada se demonstranti usude da posle okupljanja kod Hrama prošetaju do zabranjenog Trga Krajine, nedaleko odatle, sada nazvanim Davidov trg, kako bi pokušali da ponovo izgrade spomen obeležje koje je uništila policija, formirajući srce sa svećama. Obično ne stignu da otpevaju: "Ja sam klinac iz geta", jer ih policija grubo rastera i privede neposlušne. Ova pesma je, inače, postala himna pokreta "Pravda za Davida". Stihove je pre pet godina napisao nastradali mladić, opisujući život u Republici Srpskoj, kao da je zloslutno predvideo svoju sudbinu. "Oni koji su ga ubili, mučili, maltretirali, tukli, silovali šest dana, da znaju – ubit će vas on mrtav", urla na trgu Emilija Zabić, najbolja Davidova prijateljica.

DODIKOV PREOKRET

Nekada štićenik Zapada, koji se zalagao za transfer osumnjičenih za ratne zločine u Međunarodni krivični sud u Hagu, Milorad Dodik je počeo da pokazuje svoju »

M. DODIK I A. VUČIĆ:
Dva predsednika, isti model vladanja
Foto: Dimitrije Goll/ Tanjug

drugu stranu čim se 2006. godine našao na mestu premijera Republike Srpske po drugi put. Nacionalistički preokret i autoritarni stav postali su još izraženiji kada je postao predsednik entiteta 2010. godine. "Dobar momak" ruskog predsednika Vladimira Putina, podržan od strane Stiva Benona, bivšeg savetnika Donalda Trampa i stratega nove "evropske suverenističke ose", gospodar Banjaluke zarobio je državu i slobodu na svojoj teritoriji.

Za Tanju Topić, sadašnji režim Republike Srpske počeo je da ograničava medije još 2006. godine. Prvo su bili na udaru "mediji sa sedištem u Sarajevu", a onda je stezanje kaiša išlo ka pojedincima koji su se usudili da dignu glas. Odmah su nazvani "neprijateljima i stranim plaćenicima", prema ustaljenom načinu vladanja korišćenjem nacionalizma, označavanjem neprijatelja i negovanja atmosfere stalnog straha koji opravdavaju neophodno "nacionalno jedinstvo" i zabranu kritike.

"Rezultati su ohrabrili Milorada Dodika i njegov Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD) da nastave, postepeno podvrgavajući sve institucije svojoj kontroli", podseća Tanja Topić. Slabašna opozicija i ćutanje međunarodne zajednice dodatno su pomogli SNSD-u. Mladen Ivanić, bivši predsednik vlade, ističe da je Partija demokratskog progresa, na čijem je čelu, ipak dobila 300.000 glasova na izborima prošlog oktobra, u uslovima "neviđene zloupotrebe javnog servisa, preduzeća, pretnji, ucenjivanja, slikanja glasačkih listića, kupovine glasova, preko čega je međunarodna zajednica prešla kao da je normalno". "U takvoj atmosferi, znajući da ovde ne postoji kultura protesta i kritičkog iskazivanja, da je većina intelektualaca pod političkom kontrolom, da je civilno društvo slabo, obim mobilizacije pokreta 'Pravda za Davida', koji je više od devet meseci uspeo na hiljade ljudi da okuplja, izazvao je 'tektonsku promenu'", smatra Ivanić.

"Vlasti su onda primenile oprobani recept", kaže Tanja Topić. Naime, učesnici su optuženi da ugrožavaju Republiku Srpsku i da podstiču novu "obojenu revoluciju". "Ali Davidova smrt je kap koja je prelila čašu, na njegovoj sudbini su razotkriveni spinovi za vladavinu i, iako nema kritične mase da se sruši vlast, raspoloženje naroda je potpuno promenjeno", smatra ona.

DOGODINE U INOSTRANSTVU

Ne želeći da im rezultati proteklih izbora i gubitak vlasti u Banjaluci i urbanim sredinama budu pouka, Milorad Dodik i SNSD pojačali su stepen autoritarnosti. Aleksandar Trifunović, glavni i odgovorni urednik nezavisnog portala "Buka", upozorava da će se ići sve dalje u tom smeru jer su vlasti nervozne. "Zabranjeno je da se više od troje ljudi okupi bez prijave, zato se grupa 'Pravda za Davida' okuplja u porti crkve. Sistem radi sve da zastraši još više. Tako da se u zemlji u kojoj SNSD i njegovi poslovni partneri kontrolišu sve, gde možemo čuti drugačiju priču samo na BN televiziji ili pročitati na nekoliko nezavisnih portala, gdje 500.000 građana ne koristi kompjuter, uvodi zakon koji će dozvoliti da se zbog klevete ide u zatvor", iznosi on.

Jedna od posledica je sve duži red koji se svakodnevno formira na ulici ispred slovenačkog konzulata. U poslednje četiri godine, prema podacima Unije za održivi povratak, 80.000 ljudi je napustilo Republiku Srpsku, uglavnom mladih i sa diplomama fakulteta. "Danas čak i oni koji imaju posao odlaze, jer je u pitanju mentalno zdravlje. Ljudi ne mogu više da podnesu korupciju, laži, krađe, društvo podeljeno između onih koji su za vlast i onih koji su protiv", ocenjuje psiholog Srđan Puhalo. "Za mnoge diplomirane kadrove je bolje raditi za 1.000 eura u samoposluzi na Zapadu, nego za 400 eura kod nas", dodaje Stefan Blagić (27), politikolog i novinar, koji je na čelu udruženja mladih ReStart, koje se bori za uspostavljanje novog sistema i obaranje partokratije. On za sada neće da napusti BiH iako je izgubio posao zbog aktivizma.

JEDNO TE ISTO

Ovo mišljenje deli Svetlana Cenić, ekonomista i bivša ministarka finansija RS 2005. i 2006. godine. "Ljudi odlaze jer ne žele da njihova djeca odrastaju u ovom ludilu", kaže ona. Za nju, ekonomska situacija je gora u RS nego u hrvatsko-bosanskoj Federaciji jer je u Federaciji industrijska osnova jača, zaduženost manja, i najveće firme tamo posluju. Ona smatra da u Federaciji vlast nije bolja, nego ima više centara moći, pa se može "provući između političkih radara", dok je u Republici Srpskoj jedan centar moći sa "neverovatnim razmerama kontrole i reketiranja".

Sistem vlasti Milorada Dodika i njegove partije dodatno crpi snagu iz disfunkcionalnih institucija BiH uspostavljenih Dejtonskim sporazumom, koje zasigurno ne mogu postaviti granice autoritarnoj vladavini, pogotovo što je etnonacionalistički diskurs sveprisutan na celoj političkoj sceni BiH. Tako je Stranka demokratske akcije Bakira Izetbegovića (SDA, bošnjačko desničarska) 23. januara bacila novu "bombu", tvrdeći da će osporiti ime Republike Srpske u Ustavnom sudu, jer je diskriminatorno za nesrbe. Istovremeno, Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) i dalje želi da stvori treći entitet, čisto hrvatski, što bi bilo jednako razbijanju Federacije, dok SNSD Milorada Dodika preti na svakom koraku secesijom. Sam Milorad Dodik insistira da Bosna i Hercegovina nije njegova zemlja, iako je on predsedavajući predsedništva BiH.

"Prošlo je dvadeset godina otkako su sve nacionalističke stranke primenile isti recept kako bi vladale, uzrokujući tenzije i strahove", zaključuje Tanja Topić. U takvom sistemu se od opozicije očekuje da u ime 'nacionalnih interesa' stane uz vladajuću stranku. Kao što Marko Đurić, šef kancelarije za Kosovo i Metohiju, sma-

tra da protesti treba da zaobiđu Kosovsku Mitrovicu, tako i potpredsednik Narodne skupštine Republike Srpske Milan Petković smatra da je neophodno da u parlamentu BiH bude formirana koalicija srpskih partija, s ciljem odbrane interesa Srpske: "Podjele koje, eventualno, imamo u političkom smislu u Republici Srpskoj, ne smiju biti reflektovane na nivo BiH. Moramo na ovom nivou biti jedinstveni, zastupati stavove i braniti interese Republike Srpske", rekao je Petković Srni.

Činjenicu da je borba pokreta "Pravda za Davida" prešla etnonacionalne granice BiH i prerasla u zahtev za pravdu i za Dženana Memića, takođe ubijenog u nerasvetljenim okolnostima u Sarajevu u noći 8. februara 2016. godine, i okupila građane Zenice, Tuzle, Mostara i drugih gradova, gotovo nijedan političar nije shvatio kao poruku koju treba uzeti za ozbiljno.

SAMO DA NE TALASA

Sa svoje strane, međunarodna zajednica nerado ulaže dodatna sredstva u BiH, a zastupaju je uglavnom kadrovi nižeg nivoa. Čini se da je glavni zadatak koji sebi postavlja Visoki predstavnik za BiH Valentin Incko, na dužnosti još od 2009, da se izbegnu veliki potresi. "Mi smo samo bezbednosni problem za Evropu zbog migranata i terorizma, pitanje demokratije se više ne postavlja", gorko zaključuje Aleksandar Trifunović.

Ipak, komesarka za ljudska prava Saveta Evrope Dunja Mijatović izjavila je 1. februara da je razočarana načinom na koji su vlasti RS postupale u slučaju smrti mladića iz Banjaluke Davida Dragičevića, kao i da je veoma zabrinuta zbog situacije u kojoj se nalaze novinari i drugi medijski radnici u BiH.

Ono što je sigurno jeste da EU toleriše vlast Republike Srpske, kao i slično surfovanje na nacionalizmu i klijentelizmu koje koriste HDZ i SDA kako bi opstali na vlasti, ali ne i ugrožavanje "stabilnosti" koje preti ako se nastavi sa podizanjem tenzija i odugovlačenjem daljeg formiranja institucija. Tako je krajem januara visoka predstavnica za spoljnu politiku i bezbednost EU Federika Mogerini pozvala članove Predsedništva BiH Milorada Dodika, Željka Komšića i Šefika Džaferovića u Brisel, i insistirala na tome koliko je važno da se četiri meseca nakon izbora formiraju bez odlaganja Savet ministara BiH, to jest Vlada, i sve entitetske vlade, kako bi mogle da se pozabave brojnim izazovima koji predstoje na putu ka dobijanju statusa kandidata EU.

Međutim, EU se sprema za parlamentarne izbore i teško da će narednih meseci moći da posveti mnogo pažnje Republici Srpskoj i BiH. A srpski narod u Bosni i Hercegovini ostaje u "istinski nezahvalnoj poziciji", kako kaže istoričar i diplomata Slobodan Šoja. "Ugrožen prije svega od vlastitih vlasti koje ga zaglupljuju, straše i bestijalno pljačkaju i unazađuju. Nevolja je što instinktivno osjeća da tone i propada, a teško mu je u to povjerovati, a još teže pokrenuti se i boriti se protiv toga. To propadanje je kod Srba izazivalo izvjesnu apatiju i fatalizam na koje se pokušava, uglavnom uspješno, nakalemiti strah, što položaj Srba samo otežava i usložnjava. A realni elementi za nelagodu, nažalost, postoje. Kao niti jedan drugi narod, Srbi su skoro svakodnevno javno i fatalno stigmatizovani kao genocidni i zločinački narod. U Federaciji Bosne i Hercegovine Srbi imaju vrlo malo ili nimalo prava, slično kao Bošnjaci i Hrvati u Republici Srpskoj. U takvoj psihozi i ozračju, teško je biti i ostati miran i spokojan, a još teže boriti se za nekadašnje 'bratstvo i jedinstvo'." ¶

MILICA ĆUBRILO FILIPOVIĆ

Referendumom protiv partokratije

Opozicija i protesti svode zahteve na fer izbore i slobodu medija. Tu nastupa problem konkretizacije. Prvo, šta konkretno sprečava održavanje fer izbora i slobodu medija i odvlači Srbiju u diktaturu? Drugo, kako konkretno da se dođe do te neophodne promene

Nakon održanog protesta "1 od 5 miliona" u Kosovskoj Mitrovici nastupa prelomni trenutak. Ili će se zauzeti jasan stav o tome šta konkretno mora da se promeni i kako konkretno do promene doći, ili će protesti splasnuti kada učesnici uvide da se i figurativno hoda ukrug. Verovatno je zato Bane Trifunović zavapio prema opoziciji tražeći konkretna rešenja, ali je dobio nemušto spominjanje plana od trideset tačaka Saveza za Srbiju. Svaka zemlja ima hiljade problema, ali uvek postoje samo dva-tri ključna.

Piše: **Mladen Mrdalj**

Doktor političkih nauka na Univerzitetu Nortistern u Bostonu (SAD) i predavač na Visokoj školi za ekonomiju i upravu u Beogradu

Istina, i opozicija i nestranački protesti svode zahteve na fer izbore i slobodu medija. Tu nastupa problem konkretizacije. Prvo, šta konkretno sprečava održavanje fer izbora i slobodu medija i odvlači Srbiju u diktaturu? Recimo, "veća transparentnost" zahteva preciziranje od čega ona konkretno zavisi. Drugo, kako konkretno da se dođe do te neophodne promene? Pođimo redom. "Pet minuta u dnevniku" ili "60 minuta nedeljno" su konkretizacije odgovora na pitanje "šta" promeniti. "Veća transparentnost/demokratija/sloboda" nisu, jer zahtevaju preciziranje od čega to zavise. "Kako konkretno" doći do promene? Pokret "Ne davimo Beograd" i Savez za Srbiju predlažu bojkot političkih institucija u nadi da će EU "d'uradi nešto". Vučićeva "lojalna opozicija" (LDP, SRS, LSV), manjinske stranke i možda DSS, Nova i delovi DJB će učešćem dati privid demokratije koju EU ionako prevashodno meri popuštanjem oko Kosova. Još gore, kraj bojkota će Vučić proglasiti potvrdom fer izbora i medijskih sloboda. Prof. Čupić u Vučiću kao "uzurpatoru" nalazi "šta konkretno" sprečava fer izbore i slobodu medija, kao da demokratija treba da zavisi od odluke političara da li će biti uzurpator ili ne. Sudija Ivošević je bio konkretniji, ukazujući da Vučić krši Ustav, jer je kao predsednik države i dalje član stranke. Međutim, predsednik Srbije Tomislav Nikolić je bio podneo ostavku na mesto predsednika SNS-a i "zamrzao" članstvo u stranci, pa je Vučić ipak oteo svu vlast.

VLADA BEZ STRAHA OD VEĆINE

Moć ne leži u položaju predsednika Srbije, već u položaju predsednika dominantne stranke. Ko vlada skupštinskom većinom – vlada Srbijom sultanski. Umesto da se vlada plaši skupštinske većine, jer je ta većina izabrala vladu, stvar je obratna. Zato skupštinska većina aminuje sve odluke vlade i guši skupštinsku manjinu zloupotrebljavajući procedure. Pošto se vlada nikog ne plaši, može da radi loše i šta hoće. Zakon o izboru narodnih poslanika je uzrok, jer propisuje da se Narodna skupština popunjava sa stranačkih lista kandidata za skupštinske izbore. Ko pravi te liste? Stranačke vrhuške. Kako stranačke vrhuške jure ministarske fotelje, one za Skupštinu predlažu liste svojih poslušnika. Demokratija je u Srbiji gotova pre svakih izbora. Ostalo je sultanska tehnika. Odatle Martinović, Atlagić, Jovanov i slični manje poznati dizači šapa u Skupštini. Što je u vladajućoj koaliciji dominantnija jedna partija, to je u Srbiji manje demokratije. Još ako predsednik Srbije dolazi iz vladajuće koalicije, sistem poprima autoritarne obrise (sećamo se dominacije Demokratske stranke 2008–2012).

Eto "šta" mora da se promeni – apsolutna poslušnost skupštinske većine prema Vladi Srbije. "Šta konkretno"? Proporcionalni izborni sistem u kome je Srbija jedna izborna jedinica da se zameni većinskim izbornim sistemom – 250 izbornih jedinica koje šalju po jednog poslanika. Tad bi mogao da se kandiduje nezavisni pojedinac ne trpeći nadmoć stranačkih mašinerija protivkandidata. Mala izborna jedinica znači male troškove kampanje, što bi podstaklo nezadovoljnike da otkažu poslušnost strankama i sami se kandiduju. Ni naprednjačka paravojna mašinerija ne može mobilisati dovoljno džipova da istovremeno zastrašuje 250 izbornih jedinica.

Većinski izborni sistem bi proizveo da se poslanik vladajuće većine plaši svojih birača, a ne ministara kao sada (jer su sada ministri stranački šefovi vladajuće većine), jer bi poslanici podršku vladinim konkretnim merama morali da objasne svojim biračima. Zato stranke ne bi bile više vojnički utegnute, već bi ličile na koalicije sličnomislećih nezavisnih poslanika. Treba ukinuti i pisanje imena stranke pored imena poslaničkih kandidata. Neka se glasa za kandidate koji nose svoje, a ne Vučićevo ili Đilasovo ime, prezime i odgovornost. Pošto su nacionalne manjine geografski zbijene, Bošnjaci, Mađari i Hrvati ne bi morali da brinu o svojoj zastupljenosti. Kritičari će reći da smo većinski sistem imali i 1990, ali je ukinut već 1992,

pa nema osnova tvrdnja da je "već proban". Ako bi većinski izborni sistem zacementirao Vučićevu vlast, zašto ga već nije uveo? Naprotiv, Vučić je 2014. ukinuo većinski sistem u Vojvodini gde je postojao paralelno sa proporcionalnim.

Na kraju, Zakon o javnim medijskim servisima mora uvesti "Opozicioni dnevnik" nakon Drugog dnevnika. Urednika bi birala skupštinska opozicija većinom glasova, pošto skupštinska većina kontroliše RTS kroz Savet regulatora i nema garancija da će druga skupštinska većina biti poštenija. Dakle, kroz tri konkretne tačke (većinski izborni sistem, uklanjanje stranačkog imena na glasačkim listićima i opozicioni dnevnik), odgovoreno je na pitanje "šta" konkretno treba da se promeni. U tom slučaju, Vučić i kao PPP (premijer-predsednik-patrijarh) neće kontrolisati Skupštinu i medije.

"Kako konkretno" do ovih promena? Jedan institut srpskog prava o kome niko ne priča jeste referendum. Prema zakonu, Narodna skupština mora da raspiše referendum na predlog 100.000 birača. Ukoliko referendum uspe, referendumska odluka postaje zakon. Protivljenje skupštinske većine bio bi državni udar koji bi narodu dao pravo da pozove vojsku i policiju u pomoć. Za uspeh referenduma je potrebna polovina plus jedan upisani birač. Ako je 2017. bilo upisano 6.724.949 birača, referendum bi uspeo sa 3.362.475 glasova. Na izborima 2017. je glasalo ukupno 3.655.365 osoba, dakle 300.000 više od potrebne polovine upisanih birača. Opozicioni kandidati (ne računajući Šešelja, Čanka i Parovića) tada su osvojili 1.326.269 glasova, a Vučić 2 miliona.

KAKO DO APSTINENATA

Nestranačka priroda predloženih sistemskih rešenja kojima se raskida sa jalovom negativnom kampanjom privukla bi veliki broj apstinenata. Besmisleno je tvrditi da u Srbiji nema 700.000 apstinenata koji bi podržali referendum. Prema statistici iz 2011, Srbija ima 5,9 miliona punoletnih osoba (iako birački spisak broji 6,7 miliona). Ako od njih oduzmemo 3,65 miliona onih koji su glasali 2017, znači da apstinenti broje 2,25 miliona. Neka ih je više od pola miliona emigriralo, ostaje bar 1,5 miliona. Njih Vučić nije kupio, zastrašio ili ubedio, ali nije ni opozicija. Verovatnoća da se među njima nađe 700.000 onih koji bi podržali referendum nalaže da se krene tim putem. Moguće je da bi i mnogi razočarani članovi i glasači SNS-a, SPS-a i SRS-a podržali referendum.

Bojkot referenduma bio bi najracionalniji način da Vučić spreči njegov uspeh, jer bez glasača SNS-a neće glasati neophodna polovina upisanih birača. Apstinenti ne bi mogli da zamene glasače naprednjačke koalicije koji bi na dan referenduma ostali kod kuće po naredbi, mada je moguće da bi nezadovoljnici unutar vladajuće koalicije i izašli na referendum. Ono što je daleko bitnije je to da bi se kampanjom za ovaj referendum svest o izbornom sistemu kao ključnom problemu Srbije dublje raširila među građanima. I sam referendum bi Vučiću zadao osetan udarac, jer bi izgubio inicijativu, morao bi da raspiše referendum koji ne želi, on bi bio taj koji bojkotuje, koji se plaši prebrojavanja, koji aktivno brani partokratiju, čiji će glasnogovornici iritirati narod tvrdnjama da je bolje da se ne glasa za ime i prezime, nego za stranku.

Borba za prevlast unutar ideološki šarene opozicione koalicije će izroniti čim ona obori SNS i postane skupštinska većina. Tada će frakcije SNS-a početi da se nude pobednicima i onda neće svi naprednjaci biti podjednako loši. Ni "ekspertska vlada" neće sakriti bitku za novu skupštinsku većinu unutar anti-SNS koalicije. Frakcije poraženih naprednjaka će jedni drugima obarati cenu ulaska u novu skupštinsku većinu, a međusobne borbe unutar anti-SNS koalicije će im tu cenu dizati, sve dok deo anti-SNS koalicije i neka frakcija poraženih ne saberu 126 poslanika. Izigrane stranke anti-SNS koalicije će tražiti medije na kojima bi optuživale dojučerašnje koalicione saradnike za izdaju, ali ih neće naći. Ko ima skupštinsku većinu može da radi šta hoće. Skupštinsku većinu zakon ne ograničava, niti ustav ustavlja, jer se ona plaši svojih stranačkih šefova, onih koji kroje izborne liste kandidata za Skupštinu, a ne glasača. Ništa što opozicija sada napiše neće obavezivati skupštinsku većinu da nakon pobede olakša položaj svojih protivnika. Setimo se neslavnog DOS-ovog "Ugovora sa narodom" iz 2000, DS-ovih obećanja iz 2008. i naprednjačkih iz 2012.

Na kraju, postoji još jedna mogućnost o kojoj izgleda malo ko razmišlja. Umesto da se čeka da građanima jednom dozlogrdi naprednjačka vlast, pa da se opozicija dočepa vlasti samim tim što je bila protiv Vučića, sasvim je moguće da sve bedniji narod bude ubeđen da je i samo postojanje opozicije destabilizujući faktor koji koči naš napredak. Sve što bi tada bilo dovoljno je jedna unutrašnja ili spoljašnja kriza koja bi opravdala uvođenje vanrednog stanja i "odlaganje izbora" do daljnjeg, uz podršku dela građana i bojažljivu pasivnost drugog dela. Politika zasnovana na negativnoj kampanji protiv naprednjaka ima svoj rok trajanja i on se ne završava nužno padom autoritarnog lidera. Može se završiti i padom makar i privida demokratije. ¶

Intervju: **Branko Rosić, pisac**

Ideje odlaze na

Roman *Za sutra najavljuju konačno razvedravanje* Branka Rosića, priča o dva brata, poznatim imenima ovdašnje medijske i muzičke scene, ima nekoliko i zanimljivih i atraktivnih tokova. Izabrali smo onaj koji prati likove mlade generacije i njihove životne izbore, zato što opisuje retku temu aktuelne književnosti – pojavu desnice.

Branko Rosić je zamenik glavnog urednika magazina "Nedeljnik", a pre toga je bio rok muzičar. Britanska kraljica Elizabeta II ga je odlikovala zbog promovisanja i unapređenja kulturnih veza između Velike Britanije i Srbije.

Prethodni i prvi roman Branka Rosića je *A tako je dobro počelo*. Oba je objavila "Laguna".

"VREME": I u ovom i u prethodnom romanu vaš adut je radnja. Pričajući o pojavama koje su čitaocu bliske, vi ih analizirate i definišete bez namere da ga zasenite, na primer, neuobičajenim stilom.

BRANKO ROSIĆ: Želeo sam da čitaocima pružim sve ono što se profano naziva generacijskim romanom. Pritom mislim na roman koji je potpuno ulogovan sa sadašnjim svetom. Migrantima, terorizmom, desnim populizmom, političkim spinovanjima, svetom bez ideja i ideologija, o našim ljudima koji su otišli napolje i rade ono što nikada ne bi radili ovde, a mi im zavidimo, o tim našim ljudima koji su "duplikat stranci" i ne pripadaju ni ovde ni tamo. A sve to u priči o dva brata koji imaju na sebi i političke, ljubavne, roditeljske probleme, pa i ubistva.

Ovaj moj roman je i na nekoj liniji razdvajanja od delom hvaljene novije srpske književnosti. Moram da kažem da se od mnogih savremenih domaćih pisaca razlikujem po tome što nisam pisao levitirajući u nekim autopsihološkim dnevnicima bez ikakvih kopči sa savremenim trenutkom i životom. Za razliku od mnogih, ja sam radio pa dobro znam kako izgleda kada se tresu nervi od kritika na kolegijumima a želudac od silnih kafa između dva otkucaja kartice za zaposlene. I između ta dva otkucaja kartice shvatiš šta je pravi život u tranziciji iako si i pomalo povlašćen jer radiš na tastaturi pri centralnom grejanju na Vračaru, a ne za pneumatskom bušilicom na krpljenju asfalta u Boleču. Za razliku od nekih autora savremene srpske književnosti, imao sam privilegiju da gledam taj srpski tranzicioni život iz prvog reda. Nisam imao luksuz stipendija, pa skuvam ujutru kafu i pišem ceo bogovetni dan ili to radim jer nemam lovu i posao pa pišem o sebi trošeći samosažaljenje i tražeći priznanja.

Priču o dva brata, televizijskoj odnosno rok zvezdi, gradite dokumentarno. Složićete se da se tako pišu autobiografska štiva.

Da, tako se pišu, ali ovo nije autobiografsko štivo jer ja, nažalost, nikada nisam komponovao za Mika Džegera kao jedan od braće iz mog romana, a nisam ni napravio gaf sa najmoćnijim čovekom države kao drugi brat iz knjige, niti sam

otpad

“Od mnogih savremenih domaćih pisaca razlikujem se po tome što nisam pisao levitirajući u nekim autopsihološkim dnevnicima bez ikakvih kopči sa savremenim trenutkom i životom. Radio sam, i dobro znam kako izgleda kada se tresu nervi od kritika na kolegijumima a želudac od silnih kafa između dva otkucaja kartice za zaposlene”

Foto: Bojan Stekić

ikoga ubio kao njen treći junak. Autobiografsko u romanu su oni veseli delovi kada putujem Bretanjom, a na malo vremena trajektom odatle Britanci izglasavaju Brexit, ili kada šetam Mančesterom i overavam nekadašnje kote najuzbudljivije muzičke scene sveta. Ali i oni sumorni, o odlasku moje majke na poslednji put (u bolnicu) gde su joj pronađene metastaze, ili smrt moje tetke koju sam zasmejavao jedne večeri kao dečak a onda ju je u povratku kući pokosio polovni ford na Gazeli. Niko se nije požalio da je moja knjiga depresivno štivo, ali jeste da je zbog mene neispavan zato što je roman progutao na eks, pa shvatio da za dva sata mora na posao.

Kostu (jedva punoletan, sin jednog od braće) u desničarsku organizaciju “Čast” privuklo je postojanje ideje. Šta to znači, da je na primer u demokratskim pokretima nije prepoznao?

Sada živimo u svetu bez ideja, dok je moja generacija odrastala u vremenu čak i radikalnih ideja poput “levog terorizma” u Evropi, Bader Majnhofa, Crvenih brigada. Ne kažem da smo bili skroz opijeni time, ali tada se smatralo da kapitalizmu treba stati na vrat i heklerom. Bilo je i miroljubivih ideja: rokenrol, kao i studentski pokreti, čiji nisam bio učesnik ali jesam svedok. I seksualnih i svakakvih sloboda. Danas, čak i one retke ideje koje se pojave odlaze ne na reciklažu već na otpad. Kako je pre nekoliko godina skončao udar na korporativni kapitalizam i bankare, pokret “Okupirajmo Volstrit”? Ko se toga danas seća? Ne znam ni za krajnje domete “Okupacije” bioskopa Zvezda.

Šta smo dobili u postpetoktobarskom demokratskom poretku za koji smo se borili? Radio sam u novinama i u vreme one vlasti, i znam da je i onda bilo tabloidno, ustoličavali su se medijski urednici koji su i danas urednici, samo u drugim bojama i nijansama. Tada sam shvatio da su tadašnje elite bile kao i sadašnje, i da je njihova velika ideja sledeća: “Kokain i dobre ribe za elitu, Parovi, Farma za ostale i raju.” I tu i tamo neka gola sisa. U čemu se drastično razlikuje kulturna ponuda ondašnje i sadašnje elite? Nekada Severinin porno, danas onaj goli selfi i SMS-ovi Jelene Karleuše. Ali to nisu ideje, to su bočne stvari. Velikih danas pokreta nema, a ako se i jave, eto brže-bolje onih koji apliciraju da se to stavi u mejnstrim javnog života kako bi sebe postavili na njihovo čelo.

Da li Uroš Lazarević, vođa pokreta “Čast”, ima dvojnika u stvarnom životu?

Likovi su romansirani. Tako mi se i nije dalo da moj lider radikalne desnice bude neka literarna franšiza Boška Obradovića, ili Vacića. Lider ultradesničarskog pokreta “Čast” mi je neki ljotićevac milenijalac za ljotićevce milenijalce i mlađe.

Zašto je Kostina generacija neprijateljski raspoložena prema migrantima? Zašto misle da ih migranti ugrožavaju?

Postojala je ovde dosta velika tolerancija prema migrantima. Ali postojale su i reportaže o migrantima koji siluju po haustorima Savamale, ili se šunjaju po »

voćnjacima Grocke. Ipak, uglavnom smo se pokazali super, možda zato što smo zaista super, ili smo znali da su nesrećni Sirijci u tranzitu pa neće doći niti na biro za nezaposlene niti u krevet naše žene.

Takođe, mi smo od kraja osamdesetih u nesporazumu sa svetom. Odrastao sam u doba konzumacije pop kulture, kada su nam sa Zapada stizali i rokenrol i film a mi išli po isto to na Zapad. Od dolaska Miloševića pratimo naše bauljanje u geopolitici, neshvatanje promena naše nacionalne elite, shvatanje spoljne politike kao ljubavnog odnosa – pa su tu logično i prevara i razočarenje. Ja sam svoju zrelu mladost dočekao u Srbiji koja prezire Zapad, pa zašto bi bio drugačiji i moj junak mladi Kosta.

S obzirom da sam dobio odlikovanje Britanske imperije, često me pitaju o današnjoj relaciji Engleska–Srbija, spočitavajući mi da nam Britanija nije prijatelj. A ja odgovorim da u današnjoj antiengleskoj propagandi u Srbiji niko ne spominje da nam je Britanija najveći donator u oblasti e-uprave, da su to dvocifreni milioni evra. Možda je tabloidima bitnija pomoć u avionima nego olakšice građanima pri upisu u katastar. Nebeskom narodu su draži darovi sa neba (MiG) nego zemaljske stvari (olakšice u katastru).

Kosta o svom ocu i stricu misli kao o zaostatku Jugoslavije: "zarobljeni u sećanjima na zemlju dembeliju u kojoj se u podne pila kafa u Dubrovniku, a večernji provod se trošio u centru Beograda". Zašto?

Izbegavam glasne napade nostalgije. Ali nekad ih ne zadržim za zubima pa me je jedan mladi kolega pre više od deset godina ukorio rečima "i moja keva priča bajke o vašem odrastanju, kaže da ste odlazili na podnevnu kafu u Dubrovnik, a uveče se provodili u Beogradu". Ali tako je zaista bilo! Meni je Boris Dežulović rekao da su oni krali i prodavali knjige i s tim parama dolazili u Beograd u klub Akademija. A taj mladi kolega mi je prigovorio možda i zato što je klincima dosta priča o toj Jugoslaviji. I tom Dubrovniku i Rovinju i radu preko omladinske zadruge da bi se sve spiskalo u Londonu ili Amsterdamu. Posle mi je kliknulo da nismo mi njima samo dosadni sa bajkama iz samoupravnog socijalizma, nego bi i oni želeli svoj Dubrovnik, ne onaj Vučurovićev iz ratnih devedesetih, nego neki svoj u kome se može ne biti zabrinut za sutra, nego baš biti blesav i bez ideja i spiskavati mladost u gluvarenju. Hteli bi da budu vlasnici tolike dokolice i budalisanja kakvi smo mi bili. Njima se sad, međutim, ne pruža nikakvo vreme. Treba odabrati da li upisati saobraćajnu školu i biti vozač kamiona u Bavarskoj, završiti medicinsku školu da bi praznio pelene starice u Dizeldorfu, ili IT stručnjak na Novom Zelandu, ili da budeš jutjuber pa da deca jure za tobom u nekom tržnom centru u Beogradu a njihovi roditelji uganu nogu prateći decu koja prate tebe. Velike su to dileme, a nigde tvog Dubrovnika.

Kostina generacija ne želi da se valja u griži savesti i sramoti što su Srbi, piše u vašoj knjizi, niti ih interesuje išta što je postojalo pre njih. Da li ovu vrstu nacionalizma kod mlade generacije objašnjavate otporom prema mitu o Jugoslaviji koji neguju njihovi roditelji?

Da, baš to. Ali da malo korigujem da ne ispadne da je nama Jugoslavija bila samo odlazak na more na skidanje pene s kafe u Dubrovniku ili nevinosti u hostelima Amsterdama. U Srbiji vreme stoji i promene su spore. U Jugoslaviji je bilo strahovito ubrzanje svega. Padaju mi na pamet razni bizarni primeri toga: moja baba je bila nepismena, a ja pre mesec dana izdao drugi roman.

Jedna od tema romana je sjaj pozornice, sjaj slave, dakle život o kome mnogi sanjaju. Vi ne podržavate takve snove, zašto?

Iz nehata. Zapravo ja volim sjaj pozornice, ali rokenrol pozornice. I sećam se kada sam gledao postavljanje opreme na bini Exita pred nastup Lijema Galagera, sve one tehničare i roudije koji postavljaju pozicije na stejdžu, da sam shvatio posle toliko godina zašto me je kao klinca opio taj život rokenrol muzičara. Živeo sam u porodici klasičnih roditelja koji su me od početka navodili na život uspešnog čoveka srednje klase, što je meni bilo neprivlačno i dosadno. Možda sam oduvek voleo neku vrstu cirkusa i stejdža, pa i zaljubio sam se kao klinac u devojku sa trapeza valjda Embel Riva cirkusa. Zato je meni, čim je eksplodirao prvi dim suvog leda na bini hale Pionir i čim su zasvetlucala "maršal" pojačala na jednom koncertu, bilo jasno čime želim da se bavim. U romanu zaista rušim sjaj slave i pozornice, ali one televizijske i uopšte medijske. Znači, sjaj sadašnjeg poimanja slave i života koji mnogi sanjaju. Jer ta demokratizacija slave iz Vorholovog proročanstva je pošast koju kusamo i priželjkujemo vreme u kome će svako biti anoniman makar na pet minuta. Nikada nije bilo ovoliko slave po glavi budala.

Beogradu ste namenili ravnopravni status sa ostalim likovima. On ih kao neko živo biće uokviruje, određuje, usmerava, pa je zato *Za sutra najavljuju konačno razvedravanje* i roman o Beogradu.

Svako piše o svom Beogradu. Svetlana Velmar Janković, dete građanskog Beograda, pisala je o Dorćolu, a ja, dete iz socijalističkih solitera, stavljam radnju romana u kulise nekadašnjeg vojnog naselja Stevana Filipovića kraj Partizanovog stadiona, i u naselje Cerak vinogradi koje ima zgrade sa crvenom ciglom baš kao i Mančester u kome se završava moj roman.

Vi ste novinar, a pre toga ste bili rok muzičar. Da li nekad u nečijem pogledu osetite ocenu "sad bi hteo da bude i pisac"? Predubeđenja i ocene bez osnova su u modi, zar ne?

Da, čak mi je i jedan član jednog prestižnog žirija jedne prestižne nagrade rekao: "Šta će tebi nagrade, jer ti si toliko javna ličnost i još imaš britansko odlikovanje?" Osećam da neko misli da me je onaj odozgo posuo tolikim talentima da mi treba sve ukinuti. Meni je jednom Bregović rekao da je ovde percepcija umetnika da on mora biti jadan. Umetnik ne samo da ne treba da ima novca, već ni višak umetničkih profesija. U protivnom ne samo da je sumnjiv, već i nije pravi umetnik.

Vaš prvi roman je imao tri izdanja. Kako knjiga postaje hit?

Ne znam. Književno tržište je nepredvidivo. Možete kao pisac "spavati" u medijima, a da se to ne oseti na blagajni knjižara. S druge strane, možete i kao Fredrik Bakman, koji nikada nije bio na srpskoj TV ili novinama, a njegov roman *Čovek po imenu Uve* i ostali pune blagajne knjižara. Kažu da knjiga postaje hit tako što ima usmeno predanje, bukvalno od usta do usta, da zaživi i da pričaju o njoj. Naravno, preduslov je da ljudi imaju o čemu da pričaju. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Čitanje je otrežnjenje

Foto: Bojan Dragićević

Serijal "Kontra navoj" besplatno je dostupan školama, institucijama, emiterima i ostalima koji žele da knjige i čitanje postanu potreba i navika i mladih i starih

Decenijama unazad jedna od obaveznih tema škole, izdavača i roditelja je – kako zainteresovati i navići decu i mlade da čitaju. Smišljaju se razni načini i metode, od organizovanja susreta sa piscima i nagrađivanja najrevnosnijeg čitača, do tehnoloških zanimljivosti, ali razlog za brigu sporo nestaje. Serijal "Kontra navoj" odlučio se za dobru staru – priču.

Po ideji Boška Milosavljevića, producentska kuća "Bernar" je snimila 28 trominutnih epizoda u kojima ovaj profesor književnosti u Zemunskoj gimnaziji priča o knjigama i njihovim piscima. Priča zanimljivo, s puno detalja koji pobuđuju radoznalost za novim znanjem, o srpskoj i svetskoj književnosti, klasicima evropske i piscima nama malo poznatih književnosti. "Cilj nam je da afirmišemo kulturu čitanja kroz preporuku književnih dela svim uzrastima. Serijal je javno dobro, besplatno ga mogu preuzeti škole, institucije, televizijske stanice svih frekvencija", kaže producent Bojan Dragičević i objašnjava da je serijal "dobio naziv po starom receptu beogradskih kafana: raso ili voda kao lek za otrežnjenje, kao kontra pijanstvu. Jer, šta je čitanje ako ne – otrežnjenje." U režiji Aleksandra Uhrina sve epizode su snimljene u Beogradu, zahvaljujući podršci Ministarstva kulture i informisanja.

"Čitanje je put spoznaje, odmor, učenje – kažu i da ko čita, živi više života. Možda je najbolja definicija ona koju je dala Isidora Sekulić, koja je smatrala literaturu prvim atributom kulture", kaže za "Vreme" autor "Kontra navoja" Boško Milosavljević. "Što se tiče načina na koji bi valjalo zainteresovati ljude da čitaju, ima ih više. Ja volim ličan pristup, i preporuku. Umem da preporučujem knjige, a poznajem i nekoliko ljudi u čiji ukus verujem. Tako, na primer, pre nekoliko meseci, moji đaci otkrili su Šandora Maraja mojim koleginicama, a onda su ga one preporučile meni. Pročitao sam njegov roman *Sveće gore do kraja*, a zatim i sledeći, i tri knjige njegovih memoara koje je preveo pokojni Sava Babić. Zatim sam u Budimpešti održao predavanje o Crnjanskom, ali sam mladim mađarskim studentima skrenuo pažnju na Maraja, koji im je bio gotovo nepoznat. Hoću da kažem da je način da ljude, i ne samo mlade, privolite da čitaju, ili da opet čitaju, jedan stalni napor. Uvek sam se oduševljavao knjigama, filmovima, ljudima – pa sam o tome voleo da govorim ljudima. Mislio sam, i oni će se oduševljavati."

Kriterijum po kome je Boško Milosavljević izabrao 28 pisaca – osim onog koji se podrazumeva, da su njihove knjige vredne preporuke – bio je raznovrsnost. "Neki su naši savremenici, kao Jagličić ili Uglješa Šajtinac, neki su nobelovci, kao Golding ili Bunjin, a neki su oskarovci, kao Džon Irving. U nekim emisijama se »

bavimo piscima koji su poznati ali dugo nisu bili u centru pažnje, na primer Grigorije Božović, Anđelko Krstić, Georgij Vladimov... To će, verujem, biti zanimljivo mnogim ljudima, naročito starijim. Tu je i inovativna Agota Krištof, pa nagrađivani rumunski pisac koji je preminuo u egzilu Vintila Horija, zatim raskošni Osetin Gajto Gazdanov... To su sve majstori pripovedanja. Nisam vodio računa o tome šta bi se gledaocima moglo dopasti, nego o tome šta je vredno. Ne treba podilaziti ukusu, treba ga formirati, naročito kod mladih." Boško Milosavljević kaže da ga je iskustvo naučilo "da ne treba da preporučuješ Crnjanskog ili Faulsa svima. Ali Dragoslava Mihajlovića ili Mešu Selimovića možeš. Jer ih ljudi lakše razumeju. Ovde ne rangiram četvoricu navedenih, nego je reč o tome da postoje veliki pisci koje može da čita gotovo svako, i veliki pisci za koje vam je potrebno malo više znanja, razumevanja, i osećanja za poseban stil koji neguju. Postoji i ona antologijska Čestertonova rečenica: 'Nuditi nekom odličnu tragediju umesto prosečne komedije (a taj neko obožava prosečne komedije) isto je kao i kad vam neko traži kafu, a vi mu umesto kafe date odličan led.' Kada je neko već formiran, ili misli da je formiran, onda je izazov uveriti ga da ima još toga vrednog čitanja."

Kako podsticati ljude da čitaju – to nije samo stvar kulturne politike na višem, državnom nivou "koja je, da me shvatite baš ovako kako sam rekao, bedna", smatra Milosavljević. "To je stvar ličnog čina, volje i želje svakog od nas koji radimo u prosveti ili u ustanovama kulture ili na filmu – da se ljudi ne bave trivijalnim, banalnim, vulgarnim sadržajima. Deca u školama čitaju, i to mnogo zavisi od nas, profesora. Lektira se čita, i osim par knjiga, mislim da nije loša. Ljudi često govore kako bi trebalo izbaciti *Anu Karenjinu* – a ja đacima kažem da taj roman mogu da mrze i izbacuju samo oni koji ga nisu pročitali. Verujem da bi stvari bile bolje kada bi đacima, kroz naše reči, bilo dostupno i više knjiga. Recimo, za njihov uzrast prikladni su Bariko, Mopasan, Tolstojeve priče, Fante, Virgil Georgiju... Mislim da je dobro da im se povremeno čitaju odlomci iz dela pisaca kojih nema u lektiri, pa tako i radim. Onda se oduševim, istini za volju nije to baš svakog dana, kada saznam da su neki od njih pročitali ponešto od toga."

Format emisija "Kontra navoja" odgovara društvenim mrežama što je po Bošku Milosavljeviću "paradoks, jer je baš internet jedan od razloga što ljudi zanemaruju stare dobre stvari poput čitanja. Međutim, činjenica je da postoje, da ljudi kroz njih žive, a činjenica je i da bismo voleli da serijal vidi što više ljudi." ¶

s.ć.

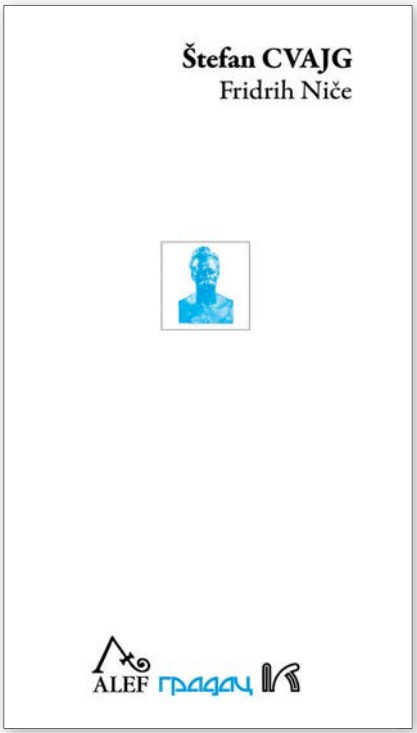

O demon

Štefan Cvajg,
"Fridrih Niče",
Gradac 2018,
prevod s nemačkog
Dušica Guteša

Samo se na jedan način Niče ne sme čitati: ravnodušno. Ako se, čitajući ga, ne menjamo, onda je bolje odustati na vreme. Ne osetimo li ništa, možemo biti sasvim sigurni da imamo problem sa samima sobom, jedino što se s tim problemom, sa samima sobom, još nismo suočili. Niče je lakmus – opasan, strašan, demonski lakmus. Zato, ako nismo u stanju suočiti se sa sobom, bolje je ni ne počinjati. Imamo prava da čitamo Ničea onako kako je i on sam čitao: nepravedno, besno, tanano, zavodljivo, genijalno, strasno, drsko, zloupotrebljavajući tekstove i odbacujući ih, prisvajajući ih ili ih demolirajući, ljutito ili radosno, osvajajući Ničeove istine ili ih odbacujući (Niče nema monogaman odnos sa istinom, zapisaće Štefan Cvajg), ali se ne možemo skloniti u stranu i praviti se da Niče ne postoji ili da nikada nije ni postojao. Pre ili kasnije, na jedan ili drugi način – osim ako nismo temeljni ignoranti – na putu će nam se, kao Šinigami, demon iz japanske mitologije koščatih prstiju i plamenog pogleda, isprečiti nemački filozof. Ako ništa drugo, susret sa Ničeom dugujemo sebi. Zato nemamo prava da budemo ravnodušni. (U filozofiji je veoma važno naljutiti se.) Ako se, dok čitamo Ničea, oslobodimo sopstvene košuljice ili makar jednog od svojih svlakova – jer svako je larva – vredelo je. Hajdeger je napravio genijalan original falsifikata Ničea i možemo se na tog skučenog čoveka sa smešnim brčićima i lederhoznama ljutiti koliko god hoćemo – matori je bio smrad, nesumnjivo, no na trenutke genijalan smrad – ali on nije ostao ravnodušan. Delez je u svome čitanju otišao (naj)dalje jer nam je ponudio Ničea svijenog u sebi samom, onog Ničea koji je samo čekao Deleza da bi ga ovaj, sopstvenom genijalnošću, izvukao iz jedne od njegovih (ludačkih) košuljica, da bi ga oslobodio iz mermera kao što je Mikelan-

ima, raznim

đelo sa svojih figura samo skidao viškove kamena. Imamo divnog Batajevog Ničea, Fukoovog Ničea, Ničea Pjera Klosovskog ili Mišela Ara, Jaspersovog ili Jungovog Ničea. Imamo i sve one dosadne profesore – Eugena Finka, Mihaila Đurića, Valtera Kaufmana, da pomenemo samo njih, a ima ih tušta i tma – koji obavljaju koristan posao klasifikujući Ničea, pedantno ga arhivirajući, razdvajajući pojmove, uterujući ga u raznorazne fioke kao u Prokrustove postelje, što je sasvim u redu za onoga ko voli. Ali postoje i čitaoci poput Štefana Cvajga.

Opasno je mešati Ničeovo delo i njegov život, jer iz te mešavine obično nastaje sluzava, malo gadna smesa koja nije ni filozofija ni književnost. Osim, dabome, ako tu smesu ne pravi Cvajg. U stvari, ne pokušava Cvajg razumeti Ničeovo delo kroz njegov život, nego život objašnjava čitajući njegove spise. Cvajg, majstor biografija, ispisuje zbunjujuću, zagrcnutu knjigu, u kojoj se Ničeov život i njegovo delo pojavljuju kao "herojski predeo bez neba, divovska igra bez gledalaca, ćutanje i sve nasilnije ćutanje oko najstrašnijeg krika duhovne usamljenosti – tragedija Fridriha Ničea" (str. 9). Ali Niče nije junak nego čovek krhkog tela i ozbiljno osetljivih nerava, osim toga genijalan i nepomirljiv. Njegova usamljenost, na kojoj Cvajg neprestano insistira, nije posledica samo Ničeovog krhkog zdravlja koje mu ne dopušta da se duže zadržava u društvu ljudi, već je ona postala i njegova druga priroda koja s gađenjem odbija da gubi vreme u ispraznosti. Dok pati od strašnih nesanica i samo zahvaljujući hloralu i veronalu, "tom arsenalu otrova i droga", uspeva sebi da obezbedi nekoliko sati "veštačkog, iznuđenog sna", dok ga muče užasne glavobolje i stomačni problemi, a pogled mu se muti već posle dva sata čitanja – "postelja bola i beskrajna usamljenost", zapisaće Cvajg (str. 13) – uspeva Niče u samoćama svojih sobica u Nemačkoj i Italiji, pomračenog pogleda i suznih očiju, da čita i da piše upravo s ludačkom predanošću i strašću, jer svetu mora da prenese poruku koju niko pre njega nije shvatio. "Petnaest godina diže se Niče iz mrtvačkog kovčega svoje sobe i opet silazi u njega, od patnje do patnje, od smrti do smrti, od vaskrsenja do vaskrsenja, sve dok se na kraju mozak, užaren svim energijama, ne rasprsne" (str. 14). Pre toga, međutim, pre nego što se u Torinu, zgužvanog mozga, ne sruči na ulici, napisaće Niče delo kakvo svet do tada nije video.

A to što ima da kaže jeste, između ostalog, da istina nije jedna, te ga Cvajg naziva Don Žuanom, aristokratom saznanja. Za razliku od "izvođača filozofskih radova" (tu Niče, potpuno nepravedno – ali to je Niče – misli na Kanta, Fihtea, Hegela), koji sa istinom održavaju "apsolutno monogamne odnose", verni su joj čitavog života kao supruzi, kao obezbeđenom posedu i od nje se do samrtnog časa ne odvajaju, Ničeov stav prema istini je "demonski, uzdrhtao, zadihan", to je "nervima gonjena radoznala strast" koja se nikada ne smiruje, "nikada ne zadovoljava i nikad ne iscrpljuje, koja se nikad ne zaustavlja na nekom rezultatu i prelazeći preko svih odgovora, sebe stalno, iznova, nestrpljivo i neoubuzdano i dalje pita" (str. 23). Zato je Ničeov život "potpuno bez odmorišta", zato se on uvek pojavljuje kao da je gonjen (str. 25) i zato iza njega, kao iza morskih razbojnika (Cvajg će Ničea nazvati gusarom nemačke filozofije), ostaju "srušene crkve, obesvećene hiljadugodišnje svetinje, oboreni oltari, obeščašćena osećanja, ubijena ubeđenja, probijene ograde morala, horizont u plamenu, ogromna buktinja smelosti i snage" (str. 28). I tako do kraja svoje uzavrele, moćne, ničeanske knjige o Ničeu – jer knjiga o Ničeu mora biti ničeanska, ili je nema – spliće Cvajg, u groznici pisanja, Ničeovo delo i njegov život, tvoreći jezičku leguru iz koje, u jednom trenutku, više nećemo moći da razlučimo sastojke jer Cvajg postaje Niče, a Niče se stapa s Cvajgom.

Poslednje, najkraće poglavlje knjige, zove se "Vaspitač za slobodu" i možda se ništa bolje ni ne može reći o Ničeu do upravo to, jer, kaže Cvajg, "ne poklanja nam Niče nikakvu *teoriju* (kao što smatraju školski ljudi), nego *atmosferu*, atmosferu jedne demonske prirode, bistre, prepunjene svetlošću, prožete strastima, koja se prazni u oluji i razaranju. Kad čovek uđe u njegove knjige, oseća ozon, elementarni vazduh oslobođen svake zagušljivosti, zamagljenosti i zapare (...), oštar kao nož, vazduh za snažna srca i slobodne duhove" (str. 66). Upravo zato što misli ne *kao* Niče, već misli *s* Ničeom, vatrom ispisuje Cvajg ovaj neveliki tekst ostavljajući iza sebe spaljenu zemlju, ali, kao što iskustvo uči, upravo na spaljenoj zemlji će, posle prve kiše, početi da buja život kakav se ranije nije ni mogao zamisliti. ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Neka film pokrene stva

Foto: Marija Janković

Jedini film iz regiona u zvaničnom programu "Panorama" Berlinskog filmskog festivala (7–14. februar) su *Šavovi* u režiji Miroslava Miše Terzića, o novorođenim bebama nestalim iz bolnica Beograda. Film je inspirisan svedočenjem jedne od majki, krojačice iz Beograda, koja veruje da joj je dete oteto pre više od dvadeset godina. Film je nastao uz podršku Filmskog centra Srbije kao koprodukcija naše zemlje sa Slovenijom, Hrvatskom i Bosnom i Hercegovinom, u produkciji West End Production.

Pre *Šavova*, Miša Terzić je režirao film *Ustanička ulica*.

"VREME": Kako se stiže u zvaničan program Berlina, kako je izgledao put *Šavova* do Berlina?

MIROSLAV MIŠA TERZIĆ: Prijavljivali smo se na tri baš velika festivala, na nekima od njih bili smo nadomak cilja poput onih koji u finišu trke stignu drugi a ne prvi, kao da nam je u tom ključnom trenutku spala patika i mi onda nismo dovršili trku. Na Kanu smo bili nadomak da uđemo u jedan program, možda i dva, u Veneciji smo bili u zvaničnom užem izboru za program *Nedelja autora*, na Sandensu nismo ušli ni u kvalifikacije, i evo, tu je sada Berlin. Naravno, mnogo smo sretni što su nas izabrali. Mislim da je filmu nekako mesto baš tamo, mada, naravno, voleo bih da sam ušao i u neki kanski i venecijanski program.

Zašto ste se odlučili baš za priču o ukradenim bebama?

Još početkom dvehiljadite iskopirao sam sve novinske članke o tome i shvatio da je to izuzetna građa za film. Prošlo je potom dosta godina, prvo su mi bila interesantna ta deca koja su prodata, ali potom sam shvatio da moram da pišem film o majci, o ženi koja je izgubila dete na taj užasan način, da joj je ukradeno dete na dan porođaja, da je to nešto što bi trebalo da bude najlepši dan u nečijem život, pretvoreno u horor. Zatim sam, sasvim slučajno, sreo ženu koja je upravo to doživela. Ona je krojačica iz Beograda, zove se Drinka Radonjić. Odneo sam pantalone da mi ih skrati, i dok sam čekao, svratio sam do svoje tetke. Ona mi je rekla za Drinku, videla ju je na televiziji u emisiji o ukradenim bebama. Ja sam se vratio u njenu radnju, predstavio se, re-

rnost

"Voleo bih da ljudi gledaju *Šavove* i da osete patnju onih kojima su nestale bebe i da budu srećni što imaju svoje roditelje, svoje mame, tate, koji su ih negovali, pazili, uspavljivali i koji su uz njihovu ljubav postali odrasli, samostalni i odgovorni ljudi"

kao da bih voleo da čujem njenu priču, ona je pitala da li hoću odmah, ali sam ja rekao da ću doći sutra sa kamerom i ekipom, i mi smo snimili intervju od dva sata. Taj intervju, takav kakav jeste, mogao je odmah da se emituje, to je do te mere jedno izvanredno svedočanstvo. Postojale su već neke verzije scenarija, ali kad sam upoznao Drinku, počeo sam da pravim scenario prema njoj. Pokazalo se kako je naše uverenje da je ova tema filmična tačno. Mislim da bi o njoj moglo da se snimi još filmova.

Da li ste imali etičke nedoumice u vezi sa tim čime jedan film može ili treba da se bavi a da ne zađe na teret manipulacije emocijama gledalaca?

Na početku, i pre samih proba, dogovorili smo se šta treba i šta želimo da radimo, tako da je snimanje bilo samo egzekucija čije probleme smo rešavali u hodu. Svima nam je bilo izuzetno stalo do te priče. Manipulacije nije ni moglo da bude zato što je ovo jedna intimna i nežna priča. Jednostavno, već sama priča po sebi nudi dobru osnovu za jedan zdrav emotivan odnos prema toj temi. Nije bilo manipulacije i nije bilo ni pokušaja manipulacije. Ja sam želeo da se bavim temom susreta jedne takve majke i jednog, sad već odraslog deteta, koje ima svoje "ja". Nisam čak ni razmišljao da bi me neko možda prozivao da manipulišem jednom tako osetljivom temom.

Da li su možda neke institucije ili pojedinci kočili rad na nastanku ovog filma?

Ne, ne, mi smo javno ušli u snimanje ovog filma, najavili smo o čemu će u filmu biti reč, dobili smo novac od Filmskog centra Srbije. Niko nas nije kočio. Zvali su nas dobronamerni ljudi da nam kažu "hej, ima ova priča, ima ona priča...", i to je sve.

U javnosti ima onih koji ne veruju da je krađa beba moguća. Da li ste nailazili na takve ljude?

Meni je u redu da oni ne veruju, a da ja verujem. Kada dođete i susretnete se sa majkom koja veruje da su joj ukrali dete i koja ima, hajde da kažemo to tako, i posredne i neposredne dokaze za to, onda vi ne možete da ne stanete uz nju i ne podržite to što ona radi. A nevernih Toma uvek ima, uvek će ih i biti.

Kako izgleda taj hod po liniji razgraničenja filma i stvarnosti – kada treba ispričati priču filmskim jezikom a ostati veran priči kao što je priča Drinke Radonjić?

Drinka Radonjić traži svoje dete osamnaest godina, što je nezgodno za film. Morali smo da pravimo izvesne intervencije na činjeničnoj građi – zašto je u izvesnom trenutku prekidala svoju potragu, šta je tome prethodilo. Iskreno, kada slušate priče tih ljudi, one su manje ili više slične: ti roditelji su izgubili svoju decu, onda su ili odmah počeli da ih traže ili ih je to kopkalo, kopkalo, kopkalo... Imajmo na umu da nijedna krađa beba u Srbiji nije dokazana, nijedan slučaj nije rešen. Dok sam radio *Ustaničku ulicu*, sretao sam ljude iz tužilaštava koji su bili zbunjeni kako je uopšte moguće da se tako nešto dešava. Čak mi je jedan tužilac rekao kako misli da se to uopšte ne dešava jer to do sada niko nije dokazao. Stvarno ne znam. Ima gomila ljudi, svi to znamo, koji protestuju ispred Skupštine, koji traže da im se pokaže gde su sahranjena njihova deca, možda bi ih to smirilo. Ali pošto ne postoji grob, dete nestane između bolnice i groblja, nestanu ostaci deteta, onda se postavlja pitanje "gde je dete i kako je završilo?" Tokom istraživanja za film otkrili smo da su deca prvo upisivana u knjigu umrlih pa tek onda u knjigu rođenih, da su menjani brojevi na obrascima. Tako da mi ovim filmom pokušavamo da skrenemo pažnju na tu temu. Mislim i nadam se da će ubrzo neko da se napokon ozbiljnije pozabavi ovim slučajevima i u stvarnosti.

Da li je Drinka Radonjić uticala na kreiranje lika koji je napisan po njenoj priči, a koji tumači Snežana Bogdanović?

Verujem da je Snežani, kao glumici, bilo izuzetno važno da upozna Drinku, da oseti emociju koju Drinka nosi tako dostojanstveno... Znate, Drinka ne kuka, Drinka ne plače, Drinka svoje breme nosi kao veliki heroj. Kad sam završio snimanje intervjua sa njom, pitao sam da li mogu da je zagrlim pošto je ona najhrabrija žena koju poznajem. A Snežana je ponela lavovski deo, ona je u gotovo svakom kadru filmu. Mi smo u Beogradu snimali na plus 50 stepeni, u stanu, gde na setu mora da bude pedeset ljudi, na paklenoj vrućini, tonci zatvore sve prozore da se ne čuju klime. Snežana je pravi profesionalac, drugo, fantastična žena, treće, fantastična glumica. Možda ne treba ja to da tvrdim, ali mislim da je Snežana u *Šavovima* napravila divnu i veliku ulogu.

Da li ste od početka rada planirali da se Drinka Radonjić pojavi u filmu?

Nisam, tražio sam glumicu za malu ulogu, ženu koja u krojačkoj radnji treba da izgovori dve-tri replike, i pomislio zašto da se Drinka ne pojavila u filmu, šta ćeš istinitije i bolje? Ona je rekla: "Ako je vama bitno, ja ću to uraditi", onda smo je malo učili da glumi, i na kraju se ispostavilo da je to bio dobar potez.

S obzirom da je vaš prethodni film *Ustanička ulica* bio o ratnim zločinima, a da su *Šavovi* o aktuelnom problemu, da li je moguće zaključiti da vas zanimaju društveno angažovani filmovi?

Mislim da to nije bio svestan pravac kretanja, nego kad te nešto svrbi, ti se onda i češeš. *Šavovi* su film koji je mene lično zainteresovao na nivou emocija, a *Ustaničku ulicu* sam režirao umesto najavljenog Gorana Gajića i tek tokom procesa postao svestan kroz šta prolazimo. Meni se *Ustanička ulica* dogodila i izazvala u meni dijalog sa sobom koji mi je pojasnio zašto moram da uradim taj film.

Šta bi bila poželjna reakcija naše publike na *Šavove*?

Svakako bih voleo da *Šavovima* utičemo da se pokrene to društveno pitanje, da ti ljudi kojima su nestale bebe, ako ništa drugo, barem saznaju istinu. Da se napravi, recimo, neka komisija koja će se time baviti. Da se još jednom, sada i putem igranog filma, skrene pažnje širegauditorijuma na tu temu. A lično, lično bih voleo da ljudi gledaju film i da osete patnju onih koji kroz to prolaze i da budu srećni što imaju svoje roditelje, svoje mame, tate, koji su ih negovali, pazili, uspavljivali, i koji su uz njihovu ljubav postali odrasli, samostalni i odgovorni ljudi.

Da li mislite da film ima moć da nešto u društvenom smislu promeni?

Najiskrenije, voleo bih da je tako, ali zaista nisam siguran. Mi nemamo tu moć, moć da bilo šta promenimo, ali možemo da skrećemo pažnju, ali ne mislim da možemo nešto da iz korena menjamo. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Reci popu – pop!

Povratnički koncert Korni grupe bio je na ivici tezge, s osrednjim, nerazrađenim interpretacijama

Teoriju "Publika nije tome dorasla" davno su batalili i neshvaćeni umetnički geniji Balkana, čak i ovdašnji političari. Time me više čudi što joj se opet vraća Kornelije Bata Kovač (r. 1941), autor nekih od najboljih pesama jugoslovenske popularne muzike, jedan od retkih koji je iz domaćeg rokenrola izašao kao gospodin, uz to pristojno stareći i kroz svoje knjige. Pretenciozno prosvetiteljstvo posebno se sveti kad ti publika izumire i biološki (muzika Korni grupe već decenijama slabo privlači nove poklonike), i finansijski (za ulaznice po 1.500-2.800). Uprkos dugom najavljivanju, ni parter Sava centra nije bio popunjen, a balkon je ostao zatvoren. No, pošto lažljivi mediji ne znaju drugačije nego "u (pre)punoj dvorani", da vidimo šta se tu zaista desilo.

Fotografije: Nemanja Đorđević

Nesuđeni povratnički koncert Korni grupe (dalje, KG, 1968-74) povodom pola veka od osnivanja već je prošle jeseni odgađan, po svoj prilici zbog već folklorne nesloge glavnih zvezda u postavi; u međuvremenu, umro je i prvobitni basista Bojan Hreljac (1948–2018). Dugo je oglašavano da će pevač na ovom koncertu biti jedan od dvojice najtrajnijih u KG, Dado Topić (r. 1949), a onda – samo nekoliko dana pred nastup – navodno zbog njegove bolesti, pominjana je "pomoć prijatelja". Završilo se defileom raznih vokalista kroz zbrda-zdola repertoar – obnavljanje benda kao rogova u vreći verovatno je uslovilo i izmene tačaka – što smo više puta viđali u Kornelijevim estradnim poduhvatima. No, prisutni nostalgičari glatko su nalegli i na to, ko na novu stranku starih političara.

Da sam platio kartu, bio bih baš ljut; ovako, mogu samo da zamislim kako se oseća K. Kovač, zagriženi pobornik profesionalizma i perfekcionizma. "Povratnički koncert" KG je na ivici tezge, s osrednjim, nerazrađenim interpretacijama: Goran Šepa-Gale (Kerber), Dejan Cukić i dva Batina poznija pulena koji se nikad nisu vinuli, šaraju kroz pesme o devojčicama, kucama, ženama i insektima; doduše, neki od šaljivih *corny* dometa tog doba (svakako *Bube* i *Trla baba lan*, pa i preskočene *Cigu-ligu*, *Dzum-ram*, *Kukavica*, *Pokloni svoj mi foto*) i danas bi bile odlične dečije, oduvale svaku Leontinu. Opet preozbiljno, bend se bruka izvodeći Batine radove za sirotinjsku Korni grupu, Generaciju 5 (*Ti samo budi dovoljno daleko*, otpevao Dušan Svilar).

Možda je i dobro što se razbucala i fama o dugo vežbanoj/teško dostižnoj preciznosti KG: bili su visoko rangirani tehničari, ali nikad majstori s dušom, pa i sasvim kompetentna mlađa trojka Kornelijevih povremenih saradnika (bubnjar Ratko Ljubičić, basista Predrag Milanović, klavijaturista Aleksandar Miletić) našla se u neretko dronjavim aranžmanima, koji nisu mogli dostojno da predstave najsnažnije pesme – nedostignutu *Ivo Lola*, *Kuda ideš, svete moj*, žestoku *Divlje jagode (i maline)*. Bata se pametno držao klavira, ali ukupno čak ni standardne *Slika*, *Sonata* i *Etida* nisu nadmašile osrednji *cover*-sastav. Vekovno neinventivni, precenjeni Josip Boček (r. 1950) bar nije sve vreme svirao lepljivim *Les Paul*-zvukom, no nije dobacio ni do studijske funkcionalnosti, baš ko Toto na Tašu. Da se razumemo, nije problem u godinama, setite se nedavnog live-jubileja YU grupe ("Vreme" 1303).

Najviše nas je mučio Zoran Šandorov, šlager-pevač po meri *Tri čoveka u kafani* koji se sit naimitirao Zlatka Pejakovića u visokim lagama. Išlo je to i do Bože Vreće, otkrivajući nam decenijama zapretanu gej-komponentu ciklusa *Duge kose, duge kompozicije* s jedinih studijskih albuma KG, istoimenog debija (PGP RTB, 72) i na engleskom jeziku/italijanskog izdanja *Not An Ordinary Life* (Ricordi/PGP RTB, 74). Čovek u kožnim pantalonama pozirao je fizički i vokalno, odlazeći sa bine samo kad bi se setio da je opet zaboravio periku. Džaba je neko zakukao "Daj Adolfa" (ne tražiši i Đilasa & Co.); Filip Žmaher bio bi spasitelj! Trapavo ozvučena (osim ako je cilj bio da se zatrpaju neuvežbani pevači), u najgorem trenutku večeri, tokom ničim opravdanog maratonskog *Puta na Istok*, KG se raspala – pravo im budi, uvek su bili loši improvizatori. *Moja generacija* je dočekana kao himna naraštaja, iako zapravo (pažnju na tekst) manifest predaje, konformiranja, svojevrsni Kumanovski sporazum. Pred kraj drugog sata pojavio se i A.D. Topić za oronulu *Jedna žena*, pa završni grupnjak *...Baba...* i na bis opet *... generacija*, svi sretni.

Ako se Bata Kovač ne ponaša kao uvređena primadona (desilo se i prilikom obnavljanja KG 1987), mogao bi se najzad suočiti s onim što mnogi odavno znaju: tzv. progresivni rok ostaje slepa ulica, rukavac u istoriji rokenrola, odakle mnogi nigde nisu stigli, a nisu umeli ni da se vrate. KG je zalud komplikovala i kalemila, bila jalovo progresivna koliko je i Srpska stranka napredna.

Ovu zimu našeg nezadovoljstva između ostalog obeležavaju i ljudi u odmaklim godinama, čelnici institucija – kao RTS, "Politikin Zabavnik", NUNS – koji možda i nepovratno unereduju svoje karijere. Korneliju želim dobro zdravlje, i da se pojavi s još nečim po čemu ćemo ga pamtiti, makar to zvao "lake note". ¶

DRAGAN KREMER

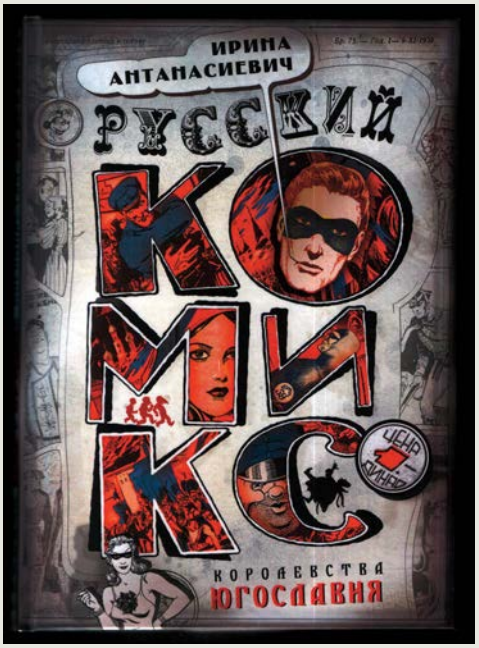
Zatomljeno nasleđe

***Ruski strip u Kraljevini Jugoslaviji* – knjiga i izložba Irine Antanasijević, osim što sveobuhvatno predstavlja predratni strip, smatra se otkrićem za rusku publiku**

U istoriji ovdašnje kulturne produkcije, jedan od najzanimljivijih ali i najmanje izvikanih fenomena bio je predratni strip. Od sredine tridesetih godina, podstaknuti objavljivanjem američkog novinskog stripa najpre u "Politici", a zatim i u više nedeljnih i dnevnih listova, a netom i u nizu specijalizovanih strip časopisa, domaći strip autori počeli su da objavljuju vlastite stripove. Bio je to prilično emancipovan iskorak za tadašnju sredinu, u vreme kada je strip scena u mnogo bogatijim evropskim zemljama tek bila u nastanku.

Među kuriozitetima koje ni danas nije moguće na jednostavan način objasniti jeste činjenica da su neka od najznačajnih imena našeg predratnog stripa (Solovjev, Lobačev, Navojev, Kuznjecov, Šenšin i drugi) bili ruski iseljenici, ili pak deca iseljenika nastanjenih u Kraljevini Jugoslaviji nakon Oktobarske revolucije. U Rusiji, u to vreme, strip u svom savremenom obliku praktično nije ni postojao, što znači da kreiranje stripa nije bilo deo tradicije koju su preneli iz svoje zemlje ili neke unapred smišljene strategije, već je to pre bio rezultat prilagođavanja iseljenika savremenom dinamičnom mediju koji je začuđujuće dobro uspeo da se primi u jednoj ipak siromašnoj sredini, i proizvod stvaralačkog zanosa.

Njihov doprinos u oblasti stripa bio je, može se reći, od vitalne važnosti. Strip istoričar Zdravko Zupan je smatrao da bi moguće objašnjenje moglo da bude činjenica da strip, u to vreme, nije bio visoko cenjena stvaralačka disciplina, naprotiv, da je većina profesionalnih umetnika smatralo strip za manje važnu delatnost, pa su se ustručavali da ih neko percipira kao neozbiljne (iako je, zahvaljujući prilično visokim tiražima, honorar za objavljene stripove bio više nego pristojan). Oni koji su bili prisiljeni da se snalaze kako znaju i umeju, prema Zupanu, bili su ljudi iz izbegličkih porodica, koji se nisu libili da prihvate bilo kakav posao, pa makar i – crtanje stripova. Razlog što oni nisu bili samo vešti izvođači naručenog posla, već su se odvažno upustili u kreiranje vlastitih crtačkih poetika, jeste što su oni istovremeno bili strip zaljubljenici, oduševljeni mogućnostima uzbudljivog novog medija.

Iako je za tako nešto svakako bilo potencijala, ta generacija crtača nije stigla da evoluira u snažno etabliranu scenu, možda i da postane deo lokalne izdavačke industrije kao što je bio slučaj u nekim od zapadnoevropskih zemalja u posleratnom periodu (iako ne spada u red najvećih evropskih država, Belgija posetioce dočekuje parolom "Dobro došli u zemlju stripa"). Zbog svega burnog što se dešavalo na našim prostorima, neke od autora je progutao ratni vihor, neki su napustili zemlju, a neki su čak i prerano završili život zbog bolesti, kao Navojev ili Ranhner. Protekle su decenije dok istraživači, poput Žike Bogdanovića ili Zdravka Zupana, nisu uspeli da rekonstruišu veći deo onog što se na strip sceni događalo, a reprint izdanja i izložbe su uvek bili zadocneli osvrt na nasleđe koje smo nepravedno zaboravili. Interesovanje za ruske autore kod nas pojavilo se tek poslednjih godina – tamo gotovo da nije bilo ni svesti o tome da su uopšte postojali nekakvi autori ruske nacionalnosti koji su stvarali strip u predratnoj Jugoslaviji.

Veliki doprinos svemu tome, kao most između kultura, dala je Irina Antanasijević, predavač na Filološkom fakultetu u Beogradu. Ona je bila glavni priređivač izložbe posvećene autorima ruskog porekla u Kraljevini Jugoslaviji održanoj u Domu ruske dijaspore "Aleksandar Solženjicin" prošle jeseni, koja je izazvala vidnu pažnju u Moskvi. Među izloženim radovima bili su originalne table stripova, predratna strip izdanja objavljena u Beogradu, i prevodi stripova srpskih autora ruskog porekla objavljeni tridesetih i četrdesetih godina u Švedskoj, Argentini i drugde. Dvojezični katalog izložbe, na srpskom i ruskom, realizovan je uz pomoć srpskih institucija kulture i autora, među kojima su Aleksa Gajić i Rade Tovladijac. Nakon izložbe objavljena je i knjiga *Ruski strip u Kraljevini Jugoslaviji*, koju je objavila izdavačka kuća Skifija iz Sankt Peterburga. Za razliku od pređašnjih istraživača koji su delali u našoj sredini, Antanasijevićeva je imala uvid u bogate ruske arhive (u Rusiji i inostranstvu), pa zato njena knjiga obiluje ličnim podacima i fotografijama autora za koje do tada nismo znali kako izgledaju. Razmatrajući delo ali i prilično koloritne lične sudbine strip crtača doratnog perioda, ovaj značajni istoriografski rad doprineo je osvetljavanju do danas gotovo nepoznatog momentuma koji rusku kulturu, i to neočekivano, preko Balkana, povezuje sa globalnim tokovima popularne kulture, dokazujući da je istorija jugoslovenskog stripa dovoljno zanimljiva pojava da bude opservirana čak i u jednoj velikoj i ozbiljnoj sredini kao što je ruska. ¶

SAŠA RAKEZIĆ

LOV NA

U skladu sa politikom "slobodno tržište – vazalne države", neokonzervativni kreatori politike SAD, uz konstataciju da je socijalizam u Venecueli bankrotirao, pokušavaju da izbrišu ružičasti talas latinoameričkog socijalizma i pružaju podršku naletu desničara u Paragvaju, Brazilu, Argentini i Čileu

Fotografije: Tanjug AP Photo

Postigavši nekakav sporazum sa talibanima nakon sedamnaest godina rata u Avganistanu, predsednik Sjedinjenih Američkih Država Donald Tramp je započeo novu operaciju promene režima: ovog puta u Venecueli pokušava da otera sa vlasti čavistu Nikolasa Madura. Tramp uz zavođenje sankcija nije propustio da spomene ni ratnu opciju, a državni sekretar Majkl Pompeo je objasnio da je sve to u cilju "obnove venecuelanske demokratije". Savetnik za nacionalnu bezbednost Džon Bolton je bio iskreniji rekavši da je reč o nafti u "našem dvorištu".

U skladu sa politikom "slobodno tržište – vazalne države", neokonzervativni kreatori politike SAD su, uz konstataciju da je socijalizam u Venecueli bankrotirao, po običaju povlačili poteze koji pogoršavaju situaciju, a onda "izražavali zabrinutost" zbog bede u kojoj ljudi žive, zbog Venecuelanaca koji su pobegli u susedne zemlje, zbog ugrožavanja ljudskih prava i demokratskih uslova ili trgovine (kolumbijskom) drogom.

MADURA

NA IVICI GRAĐANSKOPG RATA: Demonstracije protiv Madura u Karakasu

FAVORIT GVAIDO

Ulogu glavnog glumca u novoj latinoameričkoj drami je dobio malo poznati Huan Gvaido koji se 23. januara pozvao na član 233. Ustava Venecuele prema kome predsednik skupštine obavlja dužnost šefa države ako je predsedničko mesto upražnjeno, a on smatra da je upražnjeno jer opozicija ne priznaje izbore iz maja 2018. na kojima je pobedio Maduro. Opozicija je te izbore bojkotovala, izuzev jednog opozicionog političara koji je učestvovao predsedničkoj u trci.

Gvaido je predsednik Narodne volje, centrističko socijaldemokratske partije tzv. trećeg puta koja ima 14 od ukupno 167 poslanika u venecuelanskom parlamentu. Tridesetdvogodišnji nekadašnji studentski lider je na čelo partije došao zato što je osnivač Narodne volje Leopoldo Lopez u kućnom pritvoru od 2017, nakon što je osuđen na robiju zato što su mu vlasti stavile na teret izazivanje nereda, paljevine i ostalo što se dešavalo tokom antirežimskih demonstracija 2017. u kojima je stradalo 120 ljudi.

Te demonstracije su izbile kada je pored narodne skupštine u Venecueli ustanovljavana i Ustavotvorna skupština, izabrana tako što su u nju uključeni predstavnici sindikata, društvenih i profesionalnih organizacija, pa u njoj većinu imaju čavisti. Ta skupština je preuzela najvažnije funkcije venecuelanskog parlamenta čiji mandat traje do 2021. godine, a sa kojom deli istu zgradu.

Američki favorit Huan Gvaido proglasio se za predsednika države tokom masovnih demonstracija u Karakasu kada je 23. januara 2019. ubijeno oko 40 ljudi (26 su ubile provladine snage tokom sukoba, 5 prilikom racija po kućama, a 11 ljudi je stradalo tokom pljački). Tog dana širom Venecuele uhapšeno je 696 osoba, što je prema Rojtersu najveći broj uhapšenih u jednom danu u poslednjih dvadeset godina.

Ti krvavi događaji su se preklopili s obeležavanjem godišnjice obaranja venecuelanskog diktatora Markosa Pereza Himeneza (1948–1958), koga su SAD »

podržavale i odlikovale, naravno zbog nafte. Nakon ratobornih izjava Donalda Trampa postavlja se pitanje da li će i s kakvim ciljem SAD intervenisati u Venecueli, sa kojom su, tvrde, imale odlične odnose sve dok ih nisu pokvarili diktatori Ugo Čavez i Nikolas Maduro.

Tokom holandsko-venecuelanske krize 1908. američka mornarica je pomogla da vlast uzme Huan Visente Gomez zvani Som, čiji je režim bio poznat po srednjovekovnoj brutalnosti: sakaćeni su "srećnici", a vešani "nesrećnici". Som je u današnjim parama bio težak oko 3,5 milijardi dolara. Dao je lukrativne koncesije različitim naftnim kompanijama, među kojima su bili i *Standard oil* (današnji *ExxonMobil*) i *Royal Dutch Shell*.

Administracija američkog predsednika Grovera Klivlanda je inače 1895. tokom graničnih sporova između Karakasa i Londona branila Venecuelu držeći se Monroove doktrine o protivljenju evropske kolonizacije Amerike.

Vašington se zato tokom 20. veka često mešao u unutrašnje stvari latinoameričkih država. Bilo je tu pedesetak vojnih intervencija, specijalnih operacija i asistencija u državnim udarima: Panama, Gvatemala, Haiti, Kuba (Zaliv svinja 1960, raketna kriza 1962), državni udar protiv Salvadora Aljendea u Čileu, Ekvador, Dominikanska Republika, Bolivija (državni udar, likvidacija Če Gevare 1988), Grenada...

DŽEKI KENEDI U KARAKASU

Godine 1958. oboren je pomenuti general Himenez i uspostavljen demokratski poredak. Kako uočava sociolog Džejms Petras sa njujorškog univerziteta Binghamton, američka imperijalna politika se razlikovala u vreme neoliberalnih klijentelističkih režima venecuelanskih predsednika Rafaela Kaldere i Karlosa Pereza i u vreme rasta i konsolidacije levičarsko-bolivarskih, on kaže "nacionalističkih", vlada pod predsednikom Ugom Čavezom (1999–2012).

Džon Kenedi je 1961. pokrenuo ofanzivu šarma i posetio Portoriko, Kolumbiju i Venecuelu, a Džeki Kenedi je oduševila masu izgovorivši nekoliko reči na španskom.

Venecuela je kao verni saveznik SAD prekinula odnose sa Havanom kada je Kuba isterana iz Organizacije američkih država i podržavala akcije protiv pobunjenika u Latinskoj Americi. Suprotstavljala se levičarskom predsedniku Čilea Salvadoru Aljendeu koji je ubijen u puču. Podržala je i invaziju SAD na Dominikansku Republiku, Panamu i Grenadu.

Venecuelanska nacionalizacija nafte (1976) kompenzovana je lukrativnim ugovorima sa američkim naftnim kompanijama. Venecuela je poznih osamdesetih godina prošlog veka pa sve do 1998. prihvatala stroge programe Međunarodnog monetarnog fonda koji su uključivali i privatizaciju nacionalnih resursa, devalvaciju monete i mere štednje kojima je uravnoteživan budžet, a smanjivane plate.

Vašington i njegovi saveznici u MMF-u, Svetskoj banci i Interameričkoj banci za razvoj su promovisali i podržavali režime širom Južne Amerike koji su privatizovali i denacionalizovali pet hiljada javnih preduzeća u najlukrativnijim ekonomskim sektorima.

Međutim, stroge mere štednje su u februaru 1989. dovele do masovnih pobuna (*Caracazo*) tokom kojih je stradalo oko 3000 ljudi. U vreme kada je predsednik bio hrišćanski demokrata Rafael Kalde-

AMERIČKI ČOVEK I NASLEDNIK ČAVEZA: Huan Gvaido i Nikolas Maduro

ra, stopa inflacije i siromaštva je bila dvocifrena, a stopa nezaposlenosti je iznosila 50 odsto.

BOLIVARSKA REVOLUCIJA

Na izborima 1998. na vlast dolazi Ugo Čavez, koji je pre toga bio na robiji zbog pobune. On proglašava Bolivarsku revoluciju, koju u prvo vreme Amerikanci tolerišu, misleći da je ona samo retorička i da među pristalicama ima dovoljno onih koji će ga sprečiti da se pomeri ulevo.

Bolivarska revolucija je, međutim, podrazumevala suprotstavljanje američkim imperijalnim ambicijama, nacionalizaciju ključnih komponenti nacionalne privrede i mere za smanjenje siromaštva i nepismenosti, za poboljšanje zdravstvenog sistema, obezbeđivanje besplatnog grejanja i nafte za sve. Podrazumevala je i uzdizanje Čaveza na tron heroja miliona ljudi i neprijatelja venecuelanskih oligarha.

Vašingtonski politički vrh u to vreme nije hteo da obori Čaveza zbog nafte, već zbog toga što se protivio američkoj invaziji na Avganistan i Irak. To je nastavljeno i posle Čaveza: Venecuela je ignorisala američke trgovinske sankcije protiv Irana, protivila se Vašingtonu i NATO-u zbog bombardovanja Libije i njihove uloge u ratu u Siriji.

Zbog socijalističkih reformi, koje su uključivale i nacionalizaciju stranih komercijalnih kapaciteta, organizovan je puč protiv Čaveza koga su pučisti 47 sati držali zatvorenog u jednoj kasarni. Za predsednika su postavili biznismena Pedra Karmonu, koga je hitno podržala administracija Džordža Buša mlađeg. Buš je svojevremeno u govoru u Generalnoj skupštini Čaveza nazvao đavolom, a ovaj se, takođe u govoru u UN, revanširao prekrstivši se i rekavši da je u sali Generalne skupštine bio nečastivi i da se oseća miris sumpora.

Bela kuća je tada računala da u Karakasu ima snažno uporište u dve opozicione partije, u udruženju biznismena, među tehnokratama, u masovnim medijima i među oficirima. Dvojica ključnih pučista Efrein Vaskez i Ramirez Poveda su navodno trenirani u američkoj vojnoj školi.

Vašington, međutim, nije računao na lojalnost koju su neorganizovane mase iz "rančosa" (slamova koji okružuju Karakas) gajile prema predsedniku Čavezu. Milioni siromašnih Venecuelanaca su se okupili ispred predsedničke palate Miraflores, a jedan bataljon pretio je da će izvršiti juriš na pučiste, koji su na kraju shvatili da su izolovani i predali su se. Čavez se vratio trijumfalno.

ZAOKRET ULEVO

Vladin program selektivne nacionalizacije (oduzimanje koncesije američkim kompanijama, ostale su radile normalno), povećanje poreza i visoka cena nafte na svetskom tržištu (koja je tada prelazila 100 dolara za barel) omogućili su da Čavezov levi zaokret bude dobro finansiran. Prihodi od nafte finansirali su širok raspon socijalnih programa, uključujući subvencionisane prehrambene, stambene i socijalne potrebe, kao i zdravstvene i obrazovne programe. Prema podacima vašingtonskog Nacionalnog instituta sa statistiku 1998. godine bilo je siromašno 5,4 miliona Venecuelanaca, a 2011. godini 2,4 miliona.

Vašington je predsednika Čaveza (baš kao i njegovog naslednika Madura) tretirao kao bezbednosnu, a ne ekonomsku pretnju američkoj hegemoniji. Bezuspešno je pokušavao da izoluje, bojkotuje i interveniše u Venecueli preko svog lojalnog regionalnog klijenta Alvara Uribea, desničarskog predsednika Kolumbije.

Bogota je tada Vašingtonu dala na korišćenje sedam vojnih baza, brojne vazdušne luke i mogućnost formiranja specijalnih snaga spremnih za prekogranične upade pod izgovorom da Venecuela snabdeva gerilce FARK-a sa kojim su razne kolumbijske vlade poslednjih pedeset godina vodile gerilski rat sve do sporazuma o demobilizaciji 2016. Kolumbija je dobila oružje u vrednosti od šest milijardi dolara.

Međutim, čak i preko klijentelističke Kolumbije, Vašington nije mogao da postigne više od izazivanja pograničnih tenzija s Venecuelom.

REGIONALNA SAVEZNIŠTVA

Čavez je propagirao panamerikanizam i antiimperijalizam, kasnije i socijalizam za 21. vek, uz program *PetroCaribe*, subvencionisane cene nafte, besplatnu medicinsku pomoć i beskamatne kredite. Uspostavljao je veze čak i sa američkim klijentima kakve su tada bile brojna karipske ostrvske države, ali i sa Kolumbijom i Meksikom.

Učvrstio je veze sa Kubom kao sa prirodnim antiimperijalističkim saveznikom. Venecuela je Kubi obezbeđivala 90.000 barela nafte dnevno u zamenu za tehničku pomoć. Procenjeno je da je 2014. godine bilo 40.000 kubanskog osoblja u Venecueli, od kojih 75 odsto zdravstvenih radnika.

U izveštaju istraživačkog centra američkog Kongresa (*Venecuela: Background and U.S. Relations*) navodi se da se broj kubanskih vojnih i obaveštajnih savetnika u Venecueli može kretati od nekoliko stotina do nekoliko hiljada i da su oni Madurovoj vladi pomogli da identifikuje zaverenike i osujeti državni udar.

Venecuela je u to vreme poboljšala odnose sa Rusijom, Belorusijom i Iranom, ali »

pre svega sa Kinom, koja je počela da konkuriše SAD kao glavnom trgovinskom partneru latinoameričke regije.

IZVANREDNA PRETNJA

Nakon Buša mlađeg, administracija Bila Klintona se držala devize *wait and see*, nije zauzimala neprijateljski stav prema Čavezu, držeći vezu, kako kaže jedan levičarski hroničar, sa glavnim biznismenskim asocijacijama, korumpiranim sindikalnim liderima i prijateljski raspoloženim oficirima u nameri da blokira Čavezove radikalne poteze.

Predsednik Barak Obama je delimično demonizovao Čaveza nazvavši njegov režim "autoritarnim", a 2015, dve godine nakon što je Maduro nasledio Čaveza posle njegove smrti, proglasio je Venecuelu "izvanrednom pretnjom po nacionalnu bezbednost SAD".

SAD su u aprilu 2013. podržavale i navodno finansirale izbornu kampanju Enrikea Kaprilesa Radonskog, inženjera, sina jednog poljskog doseljenika. Sociolog Džejms Petras piše da je Vašington takođe podržao nasilne postizborne napadače koji su pokušavali da destabilizuju vladu u Karakasu. Pošto je rezultat bio tesan, Radonski je tražio ponovno prebrojavanje glasova, ali do toga nije došlo. Od tada datira novi talas pokušaja američkih upregnutih da zbace Madurovu vladu.

Nikolas Maduro, Čavezov izbor, naslednik i "sin", Kaprilasa je, kao i mnoge druge opozicionare, eliminisao iz političkog života. Kaprilasu su vlasti formalno zabranile da se bavi politikom na petnaest godina, zbog navodnih zloupotreba u vreme kad je bio guverner. Maduro je osujetio nekoliko državnih udara, suzbijao i hapsio opoziciju i obezbeđivao sebi pobede na izborima.

KOLAPS

Ekonomska kriza u Venecueli traje već nekoliko godina, a izgledi su sumorni. Na vidiku nema ni jasnog ni brzog rešenja, pogotovu nakon izbijanja političke krize.

"Ovo je jedan od najgorih kolapsa u istoriji. To se dogodilo bez invazije kao u Iraku, bez raspada zemlje kao što je bilo sa Sovjetskim Savezom, i bez građanskog rata kao u Libiji", ocenio je za Rojters saradnik za latinoameričku energetsku politiku iz Bejker instituta Univerziteta Rajs u Hjustonu u Teksasu Fransisko Monaldi. BDP Venecuele je pao sa 331 milijarde dolara u 2012. na 96 milijardi u 2018.

Vlada je ubrzano štampala novac radi finansiranja budžetskih deficita, što je dovelo do hiperinflacije uporedive sa nemačkom iz 1923. ili one u Zimbabveu krajem 2000, kaže se u izveštaju Istraživačkog centra američkog Kongresa (*Venezuela: Background and U.S. Relations).*

U oktobru 2018, MMF je procenio da je inflacija (mereno prosečnim promenama potrošačkih cena) povećana sa 254 odsto u 2016. na 1,087 odsto u 2017, pa na 1,370,000 odsto u 2018. godini, a da se još ne vide efekti uvođenja suverenog bolivara (100.000 "starih" bolivara). Dalji pad proizvodnje mogao bi da otera Venecuelu u bankrot, po nekim stručnjacima i do jednog od najvećih i najhaotičnijih kreditnih događaja u istoriji.

Maduro tvrdi da je Venecuela spremna da restrukturira svoj spoljni dug (160 odsto BDP-a), ali je u poslednjih nekoliko meseci zemlja kasnila sa plaćanjem obveznica. Neki poverioci su do sada tolerisali kašnjenja, ali to bi se moglo promeniti. Sredinom decembra 2018. grupa poverilaca je tražila naplatu obveznica u iznosu od 1,5 milijardi dolara.

URUŠAVANJE NAFTNOG SE3KTORA

Nedovoljna ulaganja, kašnjenja u plaćanju dobavljačima, sankcije SAD, nekompetentno upravljanje i odliv mozgova urušili su naftnu industriju Venecuele – njen glavni izvor novca za otplatu duga i održavanje socijalnog mira. Budžetski deficit je u 2018. iznosio 30 odsto BDP-a.

U Venecueli, koja ima najveću količinu naftnih rezervi u svetu, od preko 300 milijardi barela u 2015. godini proizvođeno je u proseku 2,37 miliona barela dnevno, a u 2017. godini 1,9 miliona barela dnevno.

Na slab učinak naftnog konglomerata PdVSA uticali su brojni faktori. Od avgusta 2017. godine Madurova vlada je uhapsila mnoge rukovodioce zbog navodne korupcije, zamenjujući tehnokrate vojnim oficirima. Proizvodnja opada zbog starenja infrastrukture, uskih grla nastalih zbog nemogućnosti PdVSA da plati servisne kompanije i proizvođače i nedostatka lake sirove nafte i aditiva koji su korišćeni za preradu venecuelanske teške sirove nafte.

Sankcije od 2017. otežavaju i servisiranje duga PdVSA koji se procjenjuje na oko 25 milijardi dolara. Mnoge međunarodne banke prekinule su finansijske transakcije sa Venecuelom, a sankcije su ubrzale pad izvoza venecuelanske nafte u SAD sa 1,5 miliona barela dnevno u 2015. godini na 618.000 barela dnevno 2018.

Izvoz nafte Venecuele u Sjedinjene Države vredeo je 2014. godini 29 milijardi dolara, a u 2017. godini je pao na trećinu, na 11,7 milijardi dolara. Venecuela je bila četvrti najveći inostrani snabdevač sirovom naftom (iza Kanade, Saudijske Arabije i Meksika). Ako bi izgubila pristup američkom tržištu, Venecuela bi možda pokušala da pronađe alternativna tržišta – čak i u Indiji.

Kada su sankcije bile objavljene u avgustu 2017. godine, u Vašingtonu je vođena rasprava o tome da li će Venecuela pronaći alternativne izvore finansiranja putem novih ugovora baziranih na principu "nafta za kredit" sa Rusijom i Kinom.

Od 2007. do 2016. godine Kina je obezbedila Venecueli oko 62,2 milijarde dolara za finansiranje infrastrukturnih i drugih projekata i za vojnu opremu. Otplaćuju se preko isporuka nafte. Iako je kineska vlada bila strpljiva kada je Vene-

PODRŠKA MADURU:
Jenki, idite kući

cuela kasnila sa isporukama nafte, navodno je prestala da daje kredite Venecueli u jesen 2016.

Decembra 2018. Maduro je posetio Moskvu kojoj Venecuela duguje oko 17 milijardi dolara. Neke vesti su ukazivale da je Rosnjeft pozajmio venecuelanskoj naftnoj korporaciji PdVSA 6,5 milijardi dolara, delom kao pretplatu za sirovu naftu. Rusija je 2017. dozvolila Venecueli da restrukturira dug od 3,15 milijardi dolara.

Neki kreatori politike u SAD su izrazili zabrinutost zbog učešća Rusije u venecuelanskoj naftnoj industriji. U 2016. PdVSA je dobila kredit od 1,5 milijardi dolara od ruske državne naftne kompanije Rosnjeft, a kao kolateral je založila 49,9 odsto svog udela u kompaniji CITGO sa sedištem u Teksasu koja poseduje značajna energetska sredstva u Sjedinjenim Državama, uključujući tri rafinerije nafte, 48 terminalnih postrojenja i više cevovoda. To znači da će uz pozivanje na nacionalnu bezbednost, ili na sankcije, takvu transakciju onemogućiti.

Venecuela je bila 11 milijardi dolara teško tržište za rusku prodaju oružja između 2001. i 2013. godine. Izveštaji u štampi iz maja 2017. tvrde da je Venecuela imala više od 5000 ruskih raketa zemlja-vazduh, što se Amerikancima ne sviđa.

CINIČNI ULTIMATUM

Pored SAD, smenu režima u Venecueli je podržalo pedesetak zemalja, među kojima američki klijenti kao što su Ukrajina, Albanija i Gruzija.

Velika Britanija, Španija, Nemačka i Francuska su Maduru dale neobičan cinični i arogantni ultimatum – da će priznati Gvaida ako izbori u Venecueli ne budu raspisani u roku od osam dana.

Bežeći od vlastite senke, setili su se slatke jeze promene režima kakvu nisu osetili još od Gadafija 2011.

Britanska premijerka je takav ultimatum potpisala u trenutku kada je legitimnost njene vlade bila prilično sporna posle poraza u glasanju o Bregzitu. Ima u tom potezu nekog kontinuiteta – njena prethodnica Margaret Tačer dala je podršku čileanskom diktatoru Augustu Pinočeu prilikom puča protiv legitimnog predsednika Aljendea 11. septembra 1973.

Madura je priznala Kina, koja je poručivala da će SAD sankcijama učiniti situaciju još složenijom. Predstavnici Rusije su podrugljivo podsećali na beskonačnu istragu o "ruskom mešanju" u američke izbore, uz naglasak da se SAD ne mešaju u venecuelanske izbore, već da sprovode državni udar.

Za SAD je u ovoj operaciji bila važna podrška 11 od 14 zemalja okupljenih u takozvanoj Lima grupi: Argentina, Brazil, Kanada, Čile, Kolumbija, Kostarika, Gvatemala, Honduras, Panama, Paragvaj i Peru. Od te grupe se distancirao Meksiko u kome je novi predsednik Andres Manuel Lopez Obrador inaugurisan u decembru 2018.

Ta Lima grupa, formirana 2017, zapravo odražava trend brisanja takozvanog ružičastog talasa latinoameričkog socijalizma i nastupanje desničara u Paragvaju, Brazilu, Argentini, Čileu. U koaliciji protiv Madura ističe se Žair Bolsonaro koji je otvoreno hvalio brazilsku vojnu diktaturu (1964–1985).

U tom filmu sada se ponovo pojavljuje i jedan hladnoratovski veteran, desničarski jastreb Eliot Abrams koji je, prema medijskim izveštajima, Trampov specijalni izaslanik za Venecuelu, gde je, navodno, bio povezan sa pokušajem puča protiv Uga Čaveza u aprilu 2002. Sada je zadužen za deljenje humanitarne pomoći Venecuelancima, ali sa teritorije Kolumbije, pošto opozicija ne kontroliše nijedan deo venecuelanske teritorije. Tamo još uvek neke pobunjene gerilske frakcije i šverceri raznih vrsta operišu u poroznoj i haotičnoj pograničnoj zoni. Abrams je, inače, 1991. osuđen zbog laganja Kongresu tokom skandala Irankontra, ali ga je predsednik Džordž Buš stariji amnestirao.

Kako piše nemački nedeljnik "Špigel", da Vašington pojača pritisak na Madurov režim naročito je lobirao ratoborni republikanac sa Floride Marko Rubio, sin kubanskih imigranata, koji godinama traži smenu režima ne samo u Venecueli već i na Kubi i drugde. "Majami herald" piše da je on prisustvovao savetovanju o američkim opcijama u Venecueli – uz potpredsednika Majka Pensa i savetnika za nacionalnu bezbednost Džona Boltona, neokonzervativnog arhitekte i *cheerleadera* invazije na Irak 2003, promene režima u Iranu i u "trojki tiranije" – Venecueli, Kubi i Nikaragvi.

DEMOKRATIJA U UNIFORMI

Uz podršku promeni režima radi vraćanja demokratije SAD su učestalo upućivale pozive venecuelanskoj vojsci da promeni stranu. Mladi opozicioni lider je obećavao amnestiju onima koji promene stranu. Taj pokušaj uvođenja demokratije pomoću uniforme je verovatno inspirisan i činjenicom da je prošlog leta na Madura tokom vojne parade pokušan atentat i da se sada pobunila jedna grupa običnih vojnika.

Ovim pozivima su se odazvala dva generala bez vojske: vojni ataše u Vašingtonu i načelnik uprave za planiranje u venecuelanskom vazduhoplovstvu preko čijih je slika režim posle stavio natpis "izdajnik". Maduro je obilazio kasarne i opominjao Trampa i opozicionog lidera da se ne zaglibljuju u još jedan Vijetnam. Jednoj grupi vojnika drži govor sa, kako piše "Gardijan", svojom verzijom Hamletove dileme "biti ili ne biti": "Ili otadžbina, ili kolonija!"

U podeljenoj zemlji punoj oružja koju razara hiperinflacija, u kojoj se povećavaju smrtnost dece, siromaštvo i bes, zlokobno odjekuju ratne trube. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Ko će kreirati budućnost

Šta se krije iza američkog pritiska na korporaciju Huavej i na koji način je peta generacija mobilne telefonije (5G) još jedno od oružja u trgovinskom ratu između SAD i Kine, koji bi mogao da definiše buduće globalne ekonomske tokove

Još kada je u februaru prošle godine šest vodećih bezbednosnih i obaveštajnih agencija u Sjedinjenim Američkim Državama – među kojima i CIA, FBI i NSA – upozorilo tamošnju javnost da ne koristi proizvode i usluge kineskih tehnoloških giganata kao što su Huavej i ZTE jer predstavljaju opasnost po nacionalnu bezbednost SAD, bilo je jasno da višegodišnja saga o sajber špijunaži između SAD i Kine ulazi u novu, kritičnu fazu. Tenzije između dveju globalnih rivalskih sila dodatno je povećalo i nedavno hapšenje potpredsednice i finansijske direktorke kompanije Huavej Meng Vanžu, ćerke osnivača ove kineske kompanije Rena Džengfeija, koja je na zahtev SAD uhapšena u Kanadi zbog navodnog kršenja američkih sankcija protiv Irana.

HLADNI RAT 2.0

Sve snažniji pritisci Amerike na zapadne saveznike da sa svojih tržišta u potpunosti istisnu kineske IT kompanije jer ih Vašington sumnjiči da rade u korist sve izraženijih globalnih ambicija Pekinga, direktno se dovode u vezu sa borbom za tehnološki primat u svetu. Ovaj "tehnološki" sukob, koji se u medijima sve češće predstavlja i kao nova trka u naoružanju između velikih sila, mogao bi poprimiti oblike ozbiljnijeg političkog i ekonomskog rata istoka i zapada – svojevrsnog "Hladnog rata 2.0" – inovirane verzije nekadašnjeg sukoba SAD i SSSR, ovoga puta sa Kinom kao glavnim geopolitičkim takmacem Amerike. Oslanjajući se na već otvoreni front u napetim trgovinskim odnosima Vašingtona i Pekinga, takav sukob niskog intenziteta mogao bi potrajati decenijama, na šta već upozoravaju brojni stručnjaci.

U epicentru poslednjih zbivanja nalazi se Huavej, moćna kineska korporacija sa snažnim vezama u političkom i vojnom establišmentu NR Kine. Ova firma, koja je pre godinu dana po prodaji pametnih telefona u svetu pretekla američki Epl, izbivši na drugo mesto odmah iza južnokorejskog giganta Samsunga, takođe je i najveći svetski proizvođač opreme za telekomunikacione mreže. Prema sopstvenom priznanju, u ovoj godini u Huaveju očekuju prihode veće od 100 milijardi dolara. Značajan segment ovih prihoda predstavljaće i realizovani ugovori za tzv. petu generaciju mobilne telefonije (poznatije kao 5G), pošto je kineski gigant nedavno objavio da je već obezbedio 25 komercijalnih ugovora i isporučio više od deset hiljada baznih stanica za 5G mreže, u čemu prednjači među konkurencijom.

O čemu se tu zapravo radi i zašto je baš naredna, tzv. peta generacija mobilne bežične telefonije ekonomski i bezbednosno toliko interesantna da se zbog nje pokreću čitavi lanci geopolitičkih pritisaka i aktiviraju potencijalni novi frontovi u međunarodnim trgovinskim sukobima, kada se zna da je do sada na svakih desetak godina industrija telekomunikacija prelazila na novije i "apgrejdovanije" mrežne sisteme koji umnogome doprinose bržem protoku informacija i omogućavaju sve širi spektar usluga.

Nova globalna trgovinska osovina

Početkom februara na snagu je stupio sporazum o slobodnoj trgovini između Evropske unije i Japana koji će obuhvatiti gotovo trećinu globalne privrede i pokriti tržišta u kojima živi oko 635 miliona ljudi.

Japan će, prema sporazumu, ukinuti carine na 94 odsto uvoza iz EU, dok će Evropska unija sa svoje strane ukinuti carine na 99 odsto uvoza iz "Zemlje izlazećeg sunca" (opširnije videti "Vreme" br. 1438).

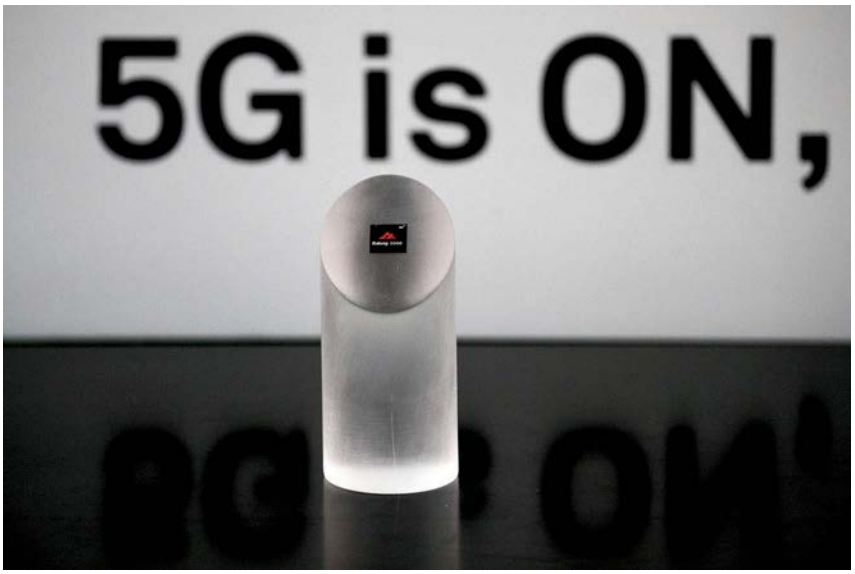
"Evropa i Japan šalju poruku svetu o budućoj otvorenoj i poštenoj trgovini", izjavio je predsednik Evropske komisije Žan Klod Junker, dodajući da "naš sporazum pokazuje da je trgovina više od samih kvota i carina ili miliona i milijardi... Radi se o vrednostima, načelima i poštenju".

Ovaj sporazum tumači se i kao odgovor dveju strana na trgovinske i protekcionističke pretnje, posebno one čiji inicijator je američki predsednik Donald Tramp, koji je, od kada je stupio na dužnost, pokrenuo trgovinske ratove sa mnogim državama sveta među kojima su i američki saveznici.

OZBILJAN KONKURENT: Reklama za Huavej, direktor i osnivač kompanije Ren Džengfej i promocija tehnologije 5G
Fotografije: AP

BRZA BRZINA

U prethodnih nekoliko decenija, od uvođenja digitalne mobilne GSM tehnologije do danas, imali smo 2G, 3G, danas već i 4G sisteme koji su unapređivali savremene komunikacije i omogućavali veće brzine prenosa podataka i brojna druga poboljšanja. Naredna, peta generacija mobilne telefonije, koja će svoju komercijalnu premijeru imati već ove godine, krajnjim korisnicima neće ponuditi samo "brže" pametne telefone (maksimalna brzina prenosa podataka biće čak i do 10 Gb/s), što će značiti da će, u poređenju sa prethodnom generacijom, čitavi filmovi moći da se "skinu" na različite smart uređaje za svega nekoliko sekundi, umesto za dosadašnjih nekoliko minuta.

Ključno je, međutim, to što će ova planetarna "tranzicija" iz 4G u 5G imati i izuzetno široku primenu u brojnim visokotehnološkim i naprednim proizvodnim industrijama i sektorima. Pre svih, u finansijskom sektoru, zatim u industriji zabave i e-trgovine, ali i u oblastima kao što su veštačka inteligencija (AI), robotika, kibernetika, bioinformatika, pa i u bezbednosnim sistemima (dronovi, bespilotne letelice, kamere, samovozeći automobili itd.). Drugim rečima, kako navodi američki list "Njujork tajms", "zvaničnici u Sjedinjenim Američkim Državama i Kini vide 5G mreže kao konkurentsku prednost" svojih zemalja, koja će im u oblasti savremenih (tele)komunikacija, a posledično i u drugim osetljivim državnim poslovima (obaveštajni rad, špijuniranje, nadzor, kriptoanaliza itd.) omogućiti tehnološku dominaciju i u godinama koje dolaze.

NOVAC I MOĆ

Imajući u vidu da prelazak iz "starog" u novi mobilni i mrežni sistem zahteva značajna sistemska, ali i finansijska ulaganja u softer i hardver, time se otvaraju i nove mogućnosti za basnoslovnu zaradu. Otuda i pojačano interesovanje svih vodećih telekomunikacionih proizvođača za brojne tendere koji se u razvijenijim »

RADOM DO USPEHA: Pogon kineskog giganta u Šenzenu
Foto: AP

državama već najavljuju za izgradnju 5G mreža. Primera radi, nedavno je "Dojče vele" naveo podatak da bi ukupni troškovi uspostavljanja 5G mreže u Nemačkoj mogli da iznose 80 milijardi evra.

Zbog toga sâma ideja da se jednoj kineskoj firmi poveri da u tehnološkim centrima zapadne civilizacije izgradi mrežnu infrastrukturu na koju će se u bliskoj budućnosti povezati širok spektar komunikacija, usluga i proizvoda, predstavlja noćnu moru za Ameriku i njene saveznike.

Uprkos višegodišnjim optužbama SAD da vlasti u NR Kini kroz svoja tehnološka preduzeća špijuniraju zapadne kompanije i državne institucije i da je baš Huavej u više navrata "kopirao" naprednu američku tehnologiju, stvari ni izbliza nisu "crno-bele". Nekadašnji službenik američke CIA i Nacionalne bezbednosne agencije (NSA) i jedan od najpoznatijih uzbunjivača Edvard Snouden otkrio je da je pre nekoliko godina upravo NSA pokrenula špijunsku i hakersku operaciju protiv kompanije Huavej nazvanu *Shotgiant* (Ubiti džina). U izveštaju koji su objavili "Njujork tajms" i nemački "Špigl" ukazuje se da je NSA – "upadajući" na servere Huaveja u Šenženu (gde se nalazi glavno sedište preduzeća) – pokušala ne samo da dokaže veze između kineske kompanije i vladajućih struktura, uključujući i vojsku, već i da otkrije najnovija tehnološka dostignuća Huaveja, koja ova kompanija prodaje drugim zemljama. Amerika je, dakle, svojevremeno činila Huaveju upravo ono za šta je sada gromoglasno optužuju ne samo kod kuće, već i na međunarodnom planu.

Da ironija bude veća, i svi najveći američki tehnološki giganti – među kojima su Gugl, Majkrosoft, Fejsbuk, Jahu i drugi – bili su faktički prinuđeni da učestvuju u tajnim programima i tehnološkim operacijama američke Nacionalne bezbednosne agencije.

KO ISTISKUJE HUAVEJ

U obračunu sa kineskom kompanijom na stranu SAD stali su Velika Britanija, Australija i Novi Zeland, a potpredsednik Evropske komisije i komesar za digitalizaciju Andrus Ansip je izjavio da bi Huavej mogao biti sigurnosna pretnja čitavoj Evropskoj uniji. I japanska vlada planira da svojim službenicima zabrani korišćenje uređaja kineskih kompanija Huavej i ZTE.

U priču se uključila i Poljska koja nakon nedavnog hapšenja službenika kineske kompanije u toj zemlji zbog špijunaže takođe razmatra zabranu upotrebe proizvoda ovog kineskog preduzeća. Zvanična Varšava zalaže se i za zajednički stav EU i NATO po pitanju isključivanja Huaveja sa evropskog tržišta. "Slamanje" kineskih telekomunikacionih giganata preporučio je i milijarder Džordž Soros, koji je javno posavetovao američkog predsednika Donalda Trampa da nastavi sa intenzivnim pritiskom na Kinu.

Reagujući na narastajući pritisak i svojevrsnu "združenu kampanju" protiv svojih preduzeća, NR Kina je pozvala SAD da prekinu "nerazuman obračun" s kompanijom Huavej i da povuku zahtev za izručenje iz Kanade finansijske direktorke te firme Meng Vanžu. "Snažno pozivamo SAD da zaustave nerazuman obračun s kineskim kompanijama, uključujući Huavej, i da tretiraju kineske firme pošteno i pravedno", navedeno je u saopštenju Ministarstva spoljnih poslova Kine.

Sa druge strane, Donald Tramp ponaša se kao da se ništa posebno ne događa u odnosima sa Kinom i optimistično najavljuje da će dve vodeće svetske ekonomije uskoro postići "najveći trgovinski sporazum u istoriji". On je to izjavio tokom sastanka u Beloj kući sa kineskim vicepremijerom Liuom Heom, a nakon nove runde trgovinskih pregovora između dveju zemalja. Kineska delegacija tom prilikom predala je Trampu i pismo kineskog šefa države Si Đinpinga u kome se izražava očekivanje da će dve strane moći da se "nađu na pola puta" u postizanju sveobuhvatnog trgovinskog sporazuma pre isteka roka 1. marta.

ISTORIJSKI SPORAZUM

Tada, naime, ističe period "primirja" od 90 dana u trgovinskom ratu, tokom kojeg Kina i Amerika treba da postignu konačni dogovor koji bi umanjio kako tenzije između dve najveće svetske ekonomije, tako i ogroman američki trgovinski deficit prema Kini.

Bela kuća je, međutim, upozorila da će, ukoliko se ne postigne sporazum do 1. marta, već narednog dana biti realizovano planirano američko povećanje carina sa deset na 25 posto za kinesku robu u vrednosti od 200 milijardi dolara. To je indirektno potvrdio i američki savetnik za nacionalnu bezbednost Džon Bolton, koji je za prestonički list "Vašington post" izjavio kako je svrha Trampove politike prema Kini "ne samo da omogućimo ekonomski balans i nateramo Kinu da igra po pravilima, već i da sprečimo neravnotežu političke i vojne moći i u budućnosti".

Treći krug američko-kineskih trgovinskih pregovora planiran je sredinom februara u Pekingu. ¶

UROŠ MITROVIĆ

CEO SPEKTAR LOGISTIČKIH USLUGA

Skladištenje

Transport

Špedicija i carinjenje

4PL

SRBIJA
Nova Pazova, Prva centralna radna 4
Tel: +381 (11) 3314 329

BOSNA I HERCEGOVINA
Banja Luka, Svetosavska 79
Tel: +387 (51) 49 12 93

CRNA GORA
Podgorica, Vladike Ruvima II Boljevića 22
Tel: +382 (20) 89 13 93

www.dts.rs

DELTA TRANSPORTNI SISTEM

Intervju: Simon Ilze, direktor HBS

Kako ukinuti ugalj

"Izveštaj nemačke Komisije za ugalj mogao bi da bude putokaz za zemlje koje žele da napuste ovaj prljavi način dobijanja električne energije. Naravno, prvo je potrebno da se takva odluka donese na državnom nivou, za šta u Srbiji još ne postoji interesovanje"

Iako joj je zvanično ime Komisija za rast, strukturalne ekonomske promene i zaposlenost, u nemačkoj javnosti ova komisija, osnovana u junu prošle godine, mnogo je poznatija kao Komisija za ugalj. Pre nekoliko dana, krajem januara, Komisija je došla do zaključaka i preporuka o dobijanju električne energije iz uglja. O tome šta piše na ovih 130 strana izveštaja – koji su planovi, mere, akcije, preporučeni koraci – za "Vreme" govori Simon Ilze, direktor Fondacije "Hajnrih Bel" (HBS), koji se na toj poziciji nalazi u poslednjih devet meseci.

"U suštini, preporuka Komisije jeste da Nemačka treba da prestane da sagoreva ugalj za struju i grejanje do 2038. godine. Dakle, da ugalj bude ukinut do 2038, uz predložene korake i obezbeđenja da se dotle stigne", kaže Ilze.

"VREME": Kakvi su koraci koje Nemačka treba da preduzme da bi uspela da ukine ugalj?

SIMON ILZE: U izveštaju Komisija analizira sadašnju situaciju u Nemačkoj, zakonodavni okvir EU, globalni okvir Pariskog sporazuma, i onda dolazi do mera koje treba da se sprovedu – da se zatvore elektrane na ugalj kapaciteta 12,5 gigavata (GW) do 2023. godine. A onda, do 2030, treba ukinuti još 12,5 GW, čime će se dostići željeni nivo za sektor energetike. Nemačka ima različite ciljeve, glavni cilj je da se do 2050. godine smanji emisija gasova sa efektima staklene bašte (GHG) za 80–95 odsto u odnosu na 1990. godinu. Dakle, maltene da se dostigne neutralnost emisije CO_2, odnosno skoro nulta emisija. Postoji i bliži cilj, za 2020. godinu, a to je smanjenje emisije od 40 odsto, koje, međutim, neće biti ispunjeno.

Zašto?

Bilo je potrebno vreme da se nađe politički kompromis među različitim zainteresovanim stranama i upravo zato je ova komisija i osnovana. Ona okuplja nauku, obrazovanje, politiku i biznis, a ideja je bila da se dođe do saglasnosti za celo nemačko društvo: kako da se napusti ovaj veoma važan izvor energije. Ujedno, Komisija je predložila načine na koje možemo da smanjimo jaz koji će se napraviti do 2020. jer nećemo uspeti da smanjimo emisiju za 40 odsto, kao i načine kako da se dostigne cilj za 2030. godinu, a to je smanjenje za 55 odsto.

Kako se ovi nalazi Komisije uklapaju sa Pariskim sporazumom?

U Pariskom sporazumu piše da svetsko društvo treba da uradi sve što je u njegovoj moći da se povećanje prosečne temperature ograniči na dva stepena, ali i da se pokuša da to povećanje ne bude veće od 1,5 stepeni. Pariski sporazum predviđa da svaka zemlja napravi svoj plan, tako da je Nemačka u ovom procesu usvojila Nacionalnu strategiju o klimi koja označava put u vezi sa ovim smanjenjima. U tom smislu, 40 odsto smanjenja emisije do 2020. je ambicioznije od EU ciljeva, i znatno bi doprinelo dostizanju ciljeva Pariskog sporazuma. Ali, Zelena partija, koja je povezana sa HBS, kao i nevladine organizacije koje se bave zaštitom životne sredine, kažu da ukidanje uglja do 2038. nije dovoljno brzo, odnosno da je prekasno da se zagrevanje zaustavi na 1,5 ili 2 stepena.

Pročitao sam da je u iskopavanje uglja u Nemačkoj uključeno oko 60.000 zaposlenih. Šta će biti s njima?

Da, to je broj direktno ili indirektno zaposlenih povezanih sa proizvodnjom električne energije iz uglja. Komisija je imala fokus na četiri velika regiona povezana sa ugljem i njen zadatak bio je da pruži preporuke kako da se ovi regioni strukturno promene, tako da ne izgube 60.000 zaposlenih. U aneksu konačnog izveštaja Komisije postoji velika lista infrastrukturnih mera i investicija u ove regione. To su različite stvari – inovacioni centri za obnovljivu energiju, nove železničke pruge, novi putevi, dakle, infrastrukturne investicije svih vrsta. To je način da se ublaži taj udar i da se ne izgube ti poslovi.

Koja vrsta energije će zameniti ovu energiju dobijenu iz uglja?

Na duge staze to će biti energija iz obnovljivih izvora. Ona je u porastu u Nemačkoj, sada smo negde na 38 odsto od celokupne energije, ali treba nam izvor energije za prelazni period, jer mi još uvek nemamo kapacitete potrebne kada je mrak i kada nema vetra. U svom istraživanju sam naučio reč *dunkelflaute*, što znači "tama i bez vetra". Mislim da će gas igrati veliku ulogu, Komisija opširno piše o gasu. Međutim, nije ideja da se sve prebaci na gas, nego da se nađu nova, fleksibilna rešenja za gas kao tranzicioni izvor energije, sve dok obnovljivi izvori energije i kapaciteti za skladištenje ne budu izgrađeni. Sada postoje nove ideje u vezi sa gasom, tu je tečni naftni gas, i vodonik igra sve veću ulogu, dakle, da se ne sagoreva zemni gas poput metana, jer on takođe zagađuje životnu sredinu.

Da li je mišljenje Komisije obavezujuće ili nije?

Nije obavezujuće, nije zakon. To je preporuka, ali je Komisija napravljena odlukom vladajuće koalicije, SPD i CDU, u njihovom koalicionom ugovoru. Tako da je reč o veoma ozbiljnoj komisiji, za koju svi znaju, o kojoj pričaju i koja ima veliku reputaciju. Sada to mišljenje treba da

Foto: Bojan Stekić

bude "prevedeno" u zakon. Čekamo do maja na zakone koji će u svoje odredbe da ubace preporuke Komisije.

Video sam da nuklearna energija čini dobar udeo ukupne proizvedene energije u Nemačkoj. Ovo je bila takozvana Komisija za ugalj, šta je sa nuklearnom energijom?

Ukidanje nuklearne energije već je odlučeno nakon katastrofe u Fukušimi. Tu je takođe reč o dugoročnom planu. Nuklearna energija će biti ukinuta 2022. godine, to je odluka, već se nalazi u zakonu. Nemačka zaista prolazi kroz veliku energetsku revoluciju i promenu – do 2022. neće biti nuklearne energije, do 2023. biće 12,5 GW manje energije iz uglja, tako da je to velika promena, a nadamo se do 2038. i bez uglja. Takođe, u izveštaju piše da će 2032. biti provereno da li je ukidanje uglja moguće već 2035. godine.

Šta je sa nemačkim investicijama u inostranstvu? Da li ovo gašenje uglja znači da će se izvući iz eventualnih energetskih investicija koje imaju ugalj? Da ne bude da je Nemačka prestala da koristi ugalj, ali da ima investicija u drugim zemljama koje će da rade upravo na ugalj.

Nadam se da neće biti tako. Ono što znam jeste da je zvanična pozicija nemačke vlade da energetska tranzicija ka obnovljivim izvorima energije (OIE) postane globalna stvar, jer Nemačka to ne može sama da uradi. Prvo to treba učiniti u Evropi, a potom da postane globalno. Mislim da je za Nemačku mnogo unosnije da izvozi i investira u inostranstvu u OIE nego u ugalj. Nemačke kompanije proizvode turbine za velike hidroenergetske sisteme, a solarne kompanije su imale dosta problema zbog proizvoda kompanija iz Kine, ali i dalje može mnogo novca da se napravi u održavanju i novim tehnologijama. Sa druge strane, znam da tehnologija kojom se kopa ugalj u Srbiji takođe dolazi iz Nemačke. Nisam čitao ništa o tome u izveštaju Komisije, ali se nadam da to neće biti slučaj. Naravno, ne možete da kažete kompanijama da ne prodaju nešto u inostranstvu i da ne vode biznis kako misle da treba, ali RWE, velika kompanija za ugalj u Nemačkoj, takođe je u velikoj tranziciji. Njihov osnovni posao više neće biti ugalj, napuštaju i ugalj i nuklearnu energiju.

To je privatna kompanija?

Jeste, ona je na berzi, ali gradovi Dortmund i Esen zajedno imaju oko 10 odsto akcija.

Zanima me kako ta tranzicija može da izgleda. Jer, u Srbiji, najveći proizvođač električne energije jeste EPS, a najveći deo te energije dolazi iz uglja. Iz sadašnje pozicije deluje da ne postoji način da se ugalj ukine i da se pređe na obnovljive izvore ukoliko EPS to ne uradi, a ne deluje da će to da uradi. Kako ide ta tranzicija?

To je jedno od glavnih pitanja. Mislim da tranzicija polazi od čvrste odluke i vizije vlade. Potrebne su vizija i odluka da se postave ciljevi, kao i da se to objasni građanima. Nemačka energetska tranzicija je veoma participativna, ljudima je stalno objašnjavano, a proces i dalje traje i o tome se javno raspravlja: kakvu energiju u budućnosti želimo za Nemačku. Ukidanje nuklearne energije bilo je velika kontroverza, Zelena partija je bila uključena u tu raspravu tokom 30 godina. Ali, nakon toliko godina diskusije, sa pozicije "ne, naravno da ćemo da koristimo nuklearnu energiju", došlo se do toga da je vlada konačno rekla "mi više ovo ne želimo, izaći ćemo iz nuklearne energije". Černobilj je bio veliki šok za Nemačku, pa potom i Fukušima – pokazali su svu nesigurnost nuklearne energije, a tu je i »

veliki problem sa nuklearnim otpadom.

Slično je sa ugljem, mada čak i teže: u toj industriji ima mnogo radnika, a ugalj je važan deo druge industrijske revolucije, tako da sa sobom nosi mnoga značenja, tradiciju i kulturu. Energija Srbije je praktično izgrađena na uglju, tako da u jednom trenutku morate da počnete diskusiju i uključite različite zainteresovane strane – naučnike, industriju, NVO, kompanije – kako biste videli na koji način možete da popravite stvari u vezi sa čistoćom vazduha, čistijom energijom, i kako da sve to napravite ekonomski interesantnim. Alternativa može biti zanimljiva, a toliko se toga dešava i odvija se energetska revolucija da mislim da Srbija ne bi smela da propusti ovu priliku.

Možete li da uporedite kako teče proces energetske tranzicije u Nemačkoj u odnosu na druge EU zemlje, ali i na zemlje regiona?

Svaka zemlja ima svoju raspravu i pristup vlade toj stvari, ali Pariski sporazum iz 2015. jeste ujedinio zajedničku viziju, što je bilo veoma važno. Sve evropske zemlje su potpisale sporazum – svi su potpisali, osim SAD, koje su se povukle – ali je i EU kao celina potpisala sporazum. Stoga, postoji zajednički evropski cilj da se temperatura ne podigne za više od 1,5 stepeni. Kako doći do toga stvar je diskusije u svakoj zemlji. Na primer, Francuska se u velikoj meri oslanja na nuklearnu energiju. Nuklearna industrija je veoma važna za njih, oni i izvoze tu energiju i misle da je to dobar način da se dostignu planirani ciljevi, jer nuklearna energija nema emisiju GHG.

Nemačka i njena Komisija mogu biti model za ukidanje uglja za druge zemlje. Naravno, Poljska, na primer, svakako želi da nastavi da investira u ugalj, gradi i nove elektrane na ugalj, ali brojevi su tu ponekad zbunjujući. Postoji dosta starih elektrana koje se skidaju sa mreže, a postoje i nove elektrane koje nikada nisu završene. Nešto slično se događa i u SAD – Tramp je uvek govorio da hoće da investira u ugalj, a 2018. je bila godina u kojoj je zatvoreno mnogo elektrana na ugalj. A to je zbog toga što on ne može da ide nasuprot ekonomskim trendovima – obnovljiva energija jeste ekonomski trend koji raste širom sveta.

A ovaj ovdašnji region?

Energetska zajednica je ovde u regionu obratila pažnju na harmonizovanje energetskog tržišta EU sa ovdašnjim energetskim tržištem i mislim da je to vrlo koristan instrument. Ovaj region se i dalje mnogo oslanja na ugalj, ali postoji način, nije još kasno, da se i ovde započne energetska tranzicija. Takođe, postoje određeni zakoni, poput Direktive EU o velikim postrojenjima za sagorevanje (*Large Combustion Plant Directive*), koja postavlja ciljeve i govori šta je legalno da se izgradi, a šta nije. Energetska zajednica je ustanovila da izgradnja nove elektrane na Kosovu nije u skladu sa zajedničkim pravilima Energetske zajednice o konkurenciji. Ali, cena je najbolji argument. Svetska banka je htela da finansira ovaj projekat na Kosovu i u svojim smernicama oni uvek kažu da treba uraditi ono što ima najpovoljniju cenu. A ugalj više nije najpovoljniji i odustali su od finansiranja.

Ukidanje nuklearne energije već je odlučeno nakon katastrofe u Fukušimi. Tu je takođe reč o dugoročnom planu. Nuklearna energija će biti ukinuta 2022. godine, to je odluka, već se nalazi u zakonu

Šta je povoljnije od uglja?

Obnovljivi izvori energije – vetar i sunce, naročito sunce. Svetska banka je čak rekla – mi nećemo da finansiramo ovu elektranu na ugalj, ali imamo alternativni plan za vas, i dali su kosovskoj vladi ponudu koja sadrži baterije, sisteme za skladištenje, novu mrežu, a sve na vetar i sunce.

Stvar je u tome da ne možete mnogo da uradite bez ministarstva energetike. Ono se pita, bez njega su promene nemoguće.

To je tačno, i u Nemačkoj je to bio problem. U Nemačkoj se uvek tradicionalno vodi borba između ministra zaduženog za životnu sredinu i ministra energetike, i to je trajalo sve dok nisu energetiku spojili sa ministarstvom privrede. Sada je to zajedno, imaju odličnog "zelenog" državnog sekretara, člana Zelene partije, i on je u središtu energetske tranzicije. To je bila odluka vlade 2012, nakon Fukušime, kada su Angela Merkel i njena vlada energetsku tranziciju učinile ključnom ekonomskom temom. Ono što je učinilo mogućom energetsku tranziciju u Nemačkoj jeste liberalizacija energetskog tržišta.

Ovde formalno postoji slobodno tržište, ali EPS prodaje struju ispod ekonomske cene, kao neku vrstu socijalne mere. Stoga, niko ne može sa tim da se takmiči, i u suštini EPS i dalje ima monopol.

U Nemačkoj smo ranije imali oligopol, veliku četvorku. RWE je bio jedno od tih preduzeća i oni su bili odgovorni za različite regione u Nemačkoj. Od 2011. liberalizovali smo tržište, vladina agencija je odgovorna za elektromrežu, i postoji stotine i hiljade proizvođača energije. Mnogo njih je i u energetskim kooperativama, ili su organizovani na drugi način, ima ih više od hiljadu – sela i gradovi koji su se udružili i napravili vetropark ili solarne panele, ponekad i sami upravljaju mrežom.

Sa druge strane, ono što smo do sada videli od strane Ministarstva zaštite životne sredine kao novi razvoj u polju klimatskih promena jeste pošumljavanje. Nemoguće je da se dostignu klimatski ciljevi i ispune obaveze Energetske zajednice bez promena u energetskom sektoru. Naravno, pošumljavanje će biti dobro po smanjenje emisije CO_2, ali ono što je ova Komisija u Nemačkoj pokazala jeste da, na kraju dana, naročito ako imaš toliko uglja, a Srbija je na više od 60 odsto, moraš da se baviš energetskom industrijom – ona pravi te emisije i u nekom trenutku se mora promeniti. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
Stavovi izneti u članku ne predstavljaju nužno stavove Fondacije Hajnrih Bel.

ZORAN STANOJEVIĆ

Razdigitalizovane klejbezable

Ima tome nekoliko godina otkako je uvedeno da na jednom mestu možemo da izvršimo tehnički pregled vozila, platimo osiguranje i šta smo dužni državi i dobijemo onu markicu koja se presijava i lepi na šoferšajbnu, iznutra. Bio je to očit i lep primer pobede digitalizacije tamo gde joj se baš nismo nadali. Kao što se nikako nismo nadali da bi ovih dana neočekivana lakoća registracije automobila mogla da nestane, vraćajući nas u vreme celodnevnog obilaska raznih šaltera.

Problem je nastao zbog nesporazuma između osiguravajućih kuća i servisa za tehnički pregled oko visine provizije za prodavca osiguranja. I jedni i drugi imaju svoje argumente i ovde se nećemo baviti time ko je više u pravu. Ali bi moglo da se desi, samo ako država to podrži, da ih svađa skuplje košta, to jest da izgube više profita nego što su računali.

Kao što postoji aplikacija koja olakšava plaćanje parkiranja, mogla bi se napraviti aplikaciju za registraciju vozila. Unesete svoj registarski broj i nekim jednostavnim postupkom, pin kodom i slično, dokažete da ste stvarno vlasnik. Sistem vas prepozna, ponudi vam da izaberete osiguravajuću kuću i model osiguranja (iz padajućeg menija), potom vam izračuna šta sve treba da platite od dažbina, sve po stavkama, uplatite ukupnu sumu, a aplikacija to lepo sama razvrsta. Dobijete šifru (QR kod) i sa njom odete na tehnički pregled. Završite ga uspešno i oni vam izdaju nalepnicu. Ako se država u međuvremenu nije setila boljeg načina za odokativno utvrđivanje da li vam je vozilo registrovano. Na primer da policajci imaju aplikaciju u telefonu koja čita vašu nalepnicu koju onda ne morate da menjate svake godine. Kao što ne menjate tablice.

Štos je u tome da sva ova tehnologija već postoji i pristupačna je, a i baza podataka je povezana čim mogu da joj pristupaju servisi za tehnički pregled. Samo treba napraviti bezbedan ulaz za građanstvo, omogućiti osiguravajućim kućama da se takmiče cenama i povezati sve sa sistemom za plaćanje. U tom slučaju proviziju bi dobijale firme koje održavaju aplikacije (konkurencija je uvek dobra) pa bi mogle da se upuste u nove poduhvate. Ima potrebe.

Naravno, sve ovo bi bilo lako i moguće kada bi interes vlasnika automobila i njihov komfor u odnosima sa državom toj državi bili prioritet u odnosu na interese servisa i osiguravača. Što nije nemoguće u opštoj euforiji oko digitalizacije, ali nije ni preterano realno.

Sad ozbiljno. Ukidanje registracije automobila na koju smo se navikli i vraćanje na šaltere bio bi ozbiljan udarac digitalizaciji, dokaz da svaki proces možemo da vratimo unazad, ako smo dovoljno tvrdoglavi. I da znanje, tehnologija i skupo razvijana infrastruktura ne vrede mnogo ako nema pameti. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

Tremoços

Najbolje u vezi s Portugalom za mene je to što je apsolutno prihvatljivo da počneš pijuckati vino nešto pre podneva. Čaša malo pred ručak – valjda jer čovek radnim danom do podneva stigne da se iznervira na poslu jednom ili više puta, i onda valja malo razlabaviti kravatu koja preterano steže, skrenuti misli od mejla ili telefonskog poziva koji su vas iznervirali ili uznemirili. Valja se na neki minut distancirati od svega što je već pre dvanaest pokušalo da vam upropasti dan. Tu uskače vino, a da se ne biste brzo napili, mora se grickati, jer ručak tek treba da bude, a uz njega je dozvoljena još jedna čaša vina. U amortizaciji unetog alkohola u pomoć priskaču *tremoços* – kiselkaste žute mahunarke koje liče na kukuruz, ali ne goje toliko, i kojima se opna skida zubima kao da su semenke, samo mnogo lakše.

Foto: wikipedia

U srpskom jeziku nemamo naziv za tu grickalicu pa ih možemo zvati „tremosus“, u bukvalnom prevodu: lupine, ljuske. Kupuju se u bilo kom portugalskom supermarketu, prodaju se u malim i velikim pakovanjima i koštaju bezobrazno jeftino. Pritom, neverovatno mogu da vas usreće, i da vas spasu preuranjenog pijanstva. Kad bi neko tražio da napravim reklamu za tremosus, ja bih izričito htela da ih reklamiram kao „savršenstvo u grickalici“: bez glutena, kiselkasto tako da pomiri sladokusce i slanokusce, pogodno za dijabetičare i vegetarijance, a jedu ga i portugalske trudnice ako je nestašica krastavčića (ovo sam izmislila, ali mogu da zamislim kako portugalske trudnice uspevaju da svedu sve svoje prohteve na tremosus a da i ne pomisle na februarske lubenice ili višnje u martu). Tremosus grickaju ljudi kad ostavljaju pušenje, a legenda kaže da ume da sačuva dostojanstvo bivšeg pušača tako što mu omogućava da se nekoliko nedelja nakon što je ostavio cigarete ne probudi kao debeli nepušač. Osim toga, tremosus možete uveče u kafiću da naručite uz piće umesto kikirikija i strpate u usta punu šaku a da vas savest ne okrzne sekutićem, a kamoli ugrize. Možete da ih grickate celo veče i da ne razmišljate o tome ‘oće da vam smrdi iz usta kad posle nekoliko čaša vina rešite s nekim da se ljubite. Tremosus su, štaviše, prečica do ljubljenja, a evo i kako.

Jedna gospojica, moja prijateljica, koja je zbog lične privatnosti želela da ostane anonimna, ode jednog dana u muzej prehlađena i slinava, ali čvrsto rešena da obiđe svaki pedalj tog muzeja ne bi li se kulturno nadahnula. Na vrhuncu nadahnuća, pred jednim posve dosadnim oklopom nekakvog viteza čije ime istorija nije upamtila, gospojica je kinula. Jedan Portugalac je rekao „Nazdravlje“ (verovatno je rekao „Bless you“, ali nemojmo sitničariti, ovo je ipak ljubavna priča). Takvom se početku jedne romanse ama baš niko nije nadao, mada je romansa, moguće, počela i malo kasnije: tek kad se u priču umešao tremosus, mirođija u svakoj socijalnoj interakciji s Portugalcima, kako u Portugalu tako i van njega. Odu Portugalac i gospojica na kafu, slože se da je kafa bolja nego u tom gradu gde su se sreli, da je sunce toplije u Portugalu, da se kosa lepše uvija u Portugalu jer je vazduh slaniji, da je fudbalske utakmice zabavnije pratiti u Portugalu... I kad je Portugalac pitao: „A šta ti najviše nedostaje iz Portugala?“, gospojica je rekla nešto tako neočekivano da se Portugalcu oteo jedan takoreći zaljubljen pogled: „One žute grickalice, kako se zovu, e da znaš da ne mogu da se setim.“ „Tremosus?“, pitao je Portugalac, a gospojica je klimnula svojom zaboravnom glavom, prehlađena i slinava, ali za Portugalca već puno zanimljivija nego pre tri sekunde. „Moj deda je umeo da usoli ceo lavor, sedne s prijateljima, tu se negde i ja ušunjam, grickam tremosus i slušam njihove priče dok me ne oteraju u krevet“, rekao je Portugalac. Postoji to jedno nepisano pravilo: kad nekom evocirate detinjstvo, napola ste ga smuvali. Kijanje po muzejima takođe nije naodmet – malo je neprijatno, ali kako je govorio moj deda: „Da se prava istina pozna, treba čuti dva zvona.“ Što je sigurno, sigurno je. ¶

IVA HERC

UGC PREDSTAVLJA

CHRISTIAN **CLAVIER** CHANTAL **LAUBY**

ŠTA SMO JOŠ BOGU ZGREŠILI?

REŽIJA
PHILIPPE **DE CHAUVERON**

ZABAVAN POČETAK GODINE SA PORODICAMA
VERNEUL i KOFI

ARY **ABITTAN** MEDI **SADOUN** FRÉDÉRIC **CHAU** NOOM **DIAWARA** FRÉDÉRIQUE **BEL** JULIA **PIATON** ÉMILIE **CAEN** ÉLODIE **FONTAN** PASCAL **NZONZI** SALIMATA **KAMATE** TATIANA ET CLAUDIA **ROJO TAGBO**

PRODUIT PAR **ROMAIN ROJTMAN** SCÉNARIO, ADAPTATION ET DIALOGUES **PHILIPPE DE CHAUVERON** ET **GUY LAURENT**
MUSIQUE ORIGINALE MARC CHOUARAIN DIRECTEUR DE LA PHOTOGRAPHIE STEPHANE LE PARC PREMIER ASSISTANT RÉALISATEUR GREGORY TROY SCRIPTE CÉLINE SAVOLDELLI CASTING MARIE-FRANCE MICHEL DIRECTRICE ARTISTIQUE ISABELLE DE ARAUJO DÉCORS OLIVIER SEILER
MONTAGE ALICE PLANTIN SON CÉDRIC DELOCHE COSTUMES LISA KORN DIRECTEUR DE PRODUCTION SYLVESTRE GUARINO UNE PRODUCTION LES FILMS DU PREMIER LES FILMS DU 24 EN COPRODUCTION AVEC TF1 FILMS PRODUCTION EN ASSOCIATION AVEC LA BANQUE POSTALE
IMAGE 12 CINEVENTURE 4 CINECAP 2 AVEC LA PARTICIPATION DE OCS TF1 TMC TOUS DROITS D'EXPLOITATION UGC © 2018 LES FILMS DU PREMIER - LES FILMS DU 24 - TF1 FILMS PRODUCTION

/BELGAFILMS.BE

U BIOSKOPIMA OD 21. FEBRUARA

YUHOR
Još od 1902
Posvećen dobrom ukusu!
YUHOR
Još od 1902
BUDIMSKA
SALAMA
FERMENTISANA SUVA KOBASICA
Bez glutena
NETO KOLIČINA:
100g
YUHOR
Još od 1902
ČAJNA
KOBASICA
FERMENTISANA SUVA KOBASICA
Bez glutena
YUHOR
Još od 1902
KULEN
FERMENTISANA SUVA KOBASICA
Bez glutena
NETO KOLIČINA:
100g
YUHOR
Još od 1902
LEVAČKI
ŠTAPIĆI
FERMENTISANA SUVA KOBASICA
Bez glutena
NETO KOLIČINA:
200g

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec